

Diecezja kamieniecka w świetle schematyzmu na 1831 rok (3). Duchowieństwo

ks. Jan Szczepaniak

UNIWERSYTET PAPIESKI JANA PAWŁA II
W KRAKOWIE

ORCID: 0000-0001-5365-8146

ABSTRACT

Kamieniec dioceses in the light of the schematism for 1831 (3). Clergy

The diagram for the Kamieniec diocese published in 1831 presents the condition of the diocese in the fall of 1830, i.e. before the November Uprising. Describing the state of the diocese at that time shows us the situation before the tsarist repressions, which completely changed the situation of the Catholic Church of both rites in the Russian Empire. The previous articles presented the organizational status of the diocese, in the present clergy. The editors of schematics included priests incardinated in the diocese. They did not provide the names of the monks who managed the parishes run by the religious churches. At the end of 1830, 145 priests belonged to the chancel of the Kamieniec diocese, 133 of whom (91.7%) were directly involved in the ministry. The largest groups of the clergy were parish administrators (presbyteries and administrators), as well as vicars and chaplains. The first group consisted of 67 people (46.2% of all priests), and the second one – 51 (35.2% of all priests). Most of the clergy were under 50 years of age. They came from their diocese and were educated in secondary schools and seminaries in Podolia and the neighboring lands. With few exceptions, they belonged to the nobility and were Poles.

KEY WORDS: Mohylew metropolis, Kamieniec diocese, diocesan clergy in Russia, clergy of the Kamieniec diocese in Podolia, Podolia, Podolia province, Kamieniec Podolski, Borderlands of the Republic of Poland

SŁOWA KLUCZOWE: metropolia mohylowska, diecezja kamieniecka, duchowieństwo diecezjalne w Rosji, duchowieństwo diecezji kamienieckiej na Podolu, Podole, gubernia podolska, Kamieniec Podolski, Kresy Rzeczypospolitej

Poza informacjami pozwalającymi poznać strukturę organizacyjną diecezji schematyzmy dostarczają danych na temat duchowieństwa. Do połowy XIX w. nie były to informacje rozbudowane. Zazwyczaj redaktorzy katalogów poprzestawali na sporządzeniu spisu duchowieństwa diecezjalnego wraz z podaniem funkcji, jakie pełnili, oraz spisu alumnów seminarium diecezjalnego i listy kleryków studiujących poza diecezją. W późniejszych latach określano wiek księży i alumnów, rok powołania (wstąpienia do seminarium), święceń kapłańskich oraz datę otrzymania beneficjum, wikariatu, prebendy, urzędu lub przejścia na emeryturę. Dane te nie pozwalają określić pochodzenia stanowego, środowiska urodzenia i wychowania oraz poznać obszarów zaangażowania i dokonań poszczególnych księży, umożliwiają jedynie ustalenie ich drogi służbowej. Nie jest to mało, zważywszy na prawie całkowity brak badań dotyczących duchowieństwa kresowego.

Duchowieństwu diecezji kamienieckiej przed wybuchem powstania listopadowego poświęcono już jeden artykuł. Został on opublikowany w tymże piśmie jesienią 2016 r.¹ Przedstawiono w nim informacje na temat duchowieństwa diecezjalnego i zakonnego wszystkich obrządków mieszkującego na Podolu w 1830 r., przed letnimi i jesiennymi dyslokacjami. Ze względu jednak na decyzję o opisanu stanu metropolii mohylowskiej na podstawie schematyzmów poszczególnych diecezji wydanych na

¹ J. Szczepaniak, *Duchowieństwo diecezji kamienieckiej w przededniu powstania listopadowego*, „Textus et Studia” 2016, 2, nr 3 (7), s. 115–142.

² Państwowe Archiwum Obwodu Chmielnickiego w Chmielnickim (dalej: DACHmO), f. 685, op. 4, sp. 31, k. 348–350v.

³ DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 4, k. 140v, 331v; DACHmO, f. 685, op. 4, sp. 31, k. 246.

⁴ DACHmO, f. 685, op. 4, sp. 31, k. 348, 349.

rok 1831 (dla diecezji łuckiej i żytomierskiej na rok 1832), według jednolitych zasad, należy na nowo powrócić do tematu duchowieństwa diecezji kamienieckiej. O ile wcześniejszy artykuł bazował przede wszystkim na informacjach z protokołów powizytacyjnych z lat 1829–1831, w niektórych koniecznych przypadkach uzupełnionych wiadomościami z protokołów z wcześniejszych lat oraz ze schematyzmu wydanego na 1830 r., o tyle niniejszy tekst bazuje na danych z elenchusu opublikowanego na 1831 r., skonfrontowanych z protokołami powizytacyjnymi z lat 1830–1831.

Porównanie listy księży wzmiankowanych w schematyzmie na rok 1831 ze spisem duchowieństwa sporządzonym na podstawie protokołów powizytacyjnych wykazuje, że urzędnicy konsystorza kamienieckiego redagujący katalog umieścili w nim prawie wyłącznie księży łacińskich, inkardynowanych do diecezji kamienieckiej.

Z księży katolickich obrządku ormiańskiego żyjących wówczas na Podolu wymienili tylko dwóch, z tego powodu, że byli oni delegatami duchowieństwa katolickiego do spraw sądowych. Mikołaj Moszoro, kanonik ormiańskiej kapituły katedralnej w Mohylowie i administrator tamtejszej parafii, był delegatem sądowym dla powiatu mohylowskiego², a Jan Seferowicz, także kanonik wspomnianej kapituły i pleban w Bałcie, delegatem sądowym w powiecie bałckim³. Żaden z nich nie trafił jednak do alfabetycznego spisu duchowieństwa znajdującego się w schematyzmie, mimo że formalnie byli oni plebanami parafii, do której należeli katolicy obrządku ormiańskiego i łacińskiego. Zgodnie z umową z 5 stycznia 1811 r. zawartą pomiędzy biskupem kamienieckim i biskupem mohylowskim (ormiańskim) plebani parafii ormiańsko-katolickich w Mohylowie, Bałcie i Raszkanie duszpasterzowali wśród Ormianin, a opiekę nad łacinnikami powierzano wikariuszom powoływanym spośród duchowieństwa diecezji kamienieckiej⁴. W schematyzmie nie znalazło się nazwisko trzeciego proboszcza

raszковского dla Ormian, Andrzeja Krzysztofowicza de Manna, który równocześnie był kapelanem przy głównej kwaterze wojsk rosyjskich. Parafią zarządzał Benedykt Marcinkiewicz, wikariusz-komendant obrządku łacińskiego⁵.

W katalogu umieszczono nazwiska sześciu duchownych wyświęconych w obrządku grecko-unickim, którzy przeszli na obrządek łaciński i zostali przyjęci do prezbiterium kamienieckiego (tzw. latynistów). Byli nimi: Demetriusz Berezowski, pleban w Lityniu⁶, Jakub Kaliński, wikariusz w Satanowie⁷, Eustachy Mikołaj Papczenko, od 1830 r. emerytowany pleban w Obodówce⁸, Jan Turewicz, wikariusz w Piłkowie⁹, i Łukasz Ulicki, od 1806 r. kapelan w Berszadzcie, w parafii czeczelnickiej¹⁰.

Nie trafili natomiast do schematyzmu księży, którzy byli mianowanymi wikariuszami w parafiach łacińskich lub kapelanami dworskimi, ale formalnie nie zmienili obrządku i nie byli inkardynowani do diecezji kamienieckiej. Dotyczyło to ośmiu wikariuszy i dziewięciu kapelanów. Wikariuszami byli: Jan Dominski (Gródek)¹¹, Paweł Jeziorski (Czeczelnik)¹², Atanazy Lewicki (Międzybóź)¹³, Jan Przybylski (Bałta)¹⁴, Piotr Rybicki (Czeczelnik)¹⁵, Andrzej Siemaszkiewicz (Tynna)¹⁶, Damian Sierociński (Granów)¹⁷ i Eufemiusz Tomaczyński (Łuczyniec)¹⁸; kapelanami zaś: Bazyli Kozaczyński (kapelan księżnej Anny Radziwiłł)¹⁹, Bazyli Kołodziej (Ostapkowce, parafia Kumanów, przy kaplicy dworskiej Erazma Grabianki)²⁰, Józef Łachmiński (Kozuchów, parafia w Chmielniku)²¹, Jan Ostaszewski (Mytki, parafia w Barze)²², Teodor Siemaszkiewicz (Wołodkowice, parafia w Barze)²³, Mikołaj Symanowicz (Kuryłówka, parafia w Chmielniku, przy kaplicy dworskiej Dionizego Juranowskiego)²⁴ oraz nieznanego z nazwiska kapelana w Krzywańczech, w parafii Zawalijki²⁵, Sawińcach, parafia w Skazińcach²⁶, i Kunce, parafia w Kunie²⁷.

W tym okresie duszpasterzowało również na Podolu dwóch duchownych unickich, wśród wiernych własnego obrządku: Symeon Dydewicz, dziekan unicki dla powiatu

5 DACHmO, f. 685, op. 4, sp. 26, k. 282v.

6 DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 2, k. 183; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 3, k. 111v; DACHmO, f. 685, op. 4, sp. 7, k. 14.

7 DACHmO, f. 685, op. 4, sp. 31, k. 97v.

8 DACHmO, f. 685, op. 4, sp. 31, k. 280v.

9 DACHmO, f. 685, op. 4, sp. 31, k. 226.

10 DACHmO, f. 685, op. 4, sp. 31, k. 254.

11 DACHmO, f. 685, op. 4, sp. 31, k. 19.

12 DACHmO, f. 685, op. 4, sp. 31, k. 253.

13 DACHmO, f. 685, op. 4, sp. 31, k. 133v.

14 DACHmO, f. 685, op. 4, sp. 31, k. 246.

15 DACHmO, f. 685, op. 4, sp. 31, k. 253.

16 DACHmO, f. 685, op. 4, sp. 31, k. 425.

17 DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 4, k. 135.

18 DACHmO, f. 685, op. 4, sp. 31, k. 346v.

19 DACHmO, f. 685, op. 4, sp. 31, k. 205v.

20 DACHmO, f. 685, op. 4, sp. 31, k. 72v.

21 DACHmO, f. 685, op. 4, sp. 31, k. 166v.

22 DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 4, k. 183.

23 DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 4, k. 183; DACHmO, f. 685, op. 4, sp. 31, k. 317.

24 DACHmO, f. 685, op. 4, sp. 31, k. 166v-167.

25 DACHmO, f. 685, op. 4, sp. 31, k. 107.

26 DACHmO, f. 685, op. 4, sp. 31, k. 102.

27 DACHmO, f. 685, op. 4, sp. 30, k. 63.

28 DACHmO, f. 685, op. 4, sp. 31, k. 226.

29 DACHmO, f. 685, op. 4, sp. 31, k. 210v.

30 DACHmO, f. 685, op. 4, sp. 30, k. 43v.

31 DACHmO, f. 685, op. 4, sp. 31, k. 31v–32.

32 DACHmO, f. 685, op. 4, sp. 31, k. 143.

33 DACHmO, f. 685, op. 4, sp. 31, k. 438–438v.

lityńskiego (mieszkał w parafii pikowskiej)²⁸, i Teodor Jakubowicz, pleban w Siomakach (na terenie łańciskiej parafii w Ułanowie)²⁹.

Redaktorzy schematyzmu nie uwzględnili również w spisie duchowieństwa księży zakonnych, z wyjątkiem misjonarskich wychowawców i wykładowców w seminarium duchownym (Józef Kuźmicki, Antoni Szawlewicz, Franciszek Zembrzycki), pochodzącego z tegoż zgromadzenia kapelana szarytek w Gródku (Konstanty Dąbkowski) oraz trynitarza – rektora parafii w Bielcach, w Besarabii (Stanisław Winnicki). A przecież w diecezji kamienieckiej w duszpasterstwie pracowała duża liczba zakonników. Duchowieństwo zakonne zarządzało 22 parafiami (21 w guberni podolskiej i jedna w Besarabii). Przypomnijmy, że dominikanie prowadzili parafie w dziesięciu miejscowościach (Kamieniec Podolski, Latyczów, Murafa, Sokulec, Sołobkowce, Smotrycz, Szarawka, Tywrów, Tulczyn, Winnica), kapucyni – w trzech (Dunajowce, Kuna, Zbrzyż), trynitarze – w trzech (Bielce, Brahiłów, Zińkowce), bernardyni – w dwóch (Janów, Jarmolińce), franciszkanie konwentualni – w dwóch (Komargród, Wońkowce), karmelici bosi – w dwóch (Kamieniec Podolski, Kupin). Zakonnicy pełnili również funkcje wikariuszy przy parafiach, w których plebanami byli księża diecezjalni. W 1830 r. obowiązki takie powierzono dwóm franciszkanom konwentualnym, Michałowi Orłowskiemu w Gródku³⁰ i Filipowi Giżewskiemu w Kutkowcach³¹, a także dominikaninowi Józefowi Ludwikowi (zak. Erazmowi) Jaroszyńskiemu w Mańkowcach (parafia w Nowosiólkach)³². Kapucyn Jan (zak. Adam) Szczebłowski był komendantem w Starej Uszycy³³.

Nie ulega więc wątpliwości, że w elenchusie na 1831 r. umieszczono wyłącznie nazwiska duchowieństwa diecezjalnego inkardynowanego do diecezji kamienieckiej. Weryfikacja spisu księży diecezji kamienieckiej sporządzonego na podstawie schematyzmu z zachowanymi protokołami wizytacji nie przyniosła żadnego nowego nazwiska. Pozwoliła jedynie ustalić personalia duchownych

unickich – greckich i ormiańskich, oraz zakonników pomagających w duszpasterstwie parafialnym.

Wspomniani wyżej duchowni nienależący do diecezji kamienieckiej znaleźli się w schematyzmie ze względu na ważne raje. Misjonarze, uważani wówczas za należących do duchowieństwa świeckiego, nie mogli zostać pominięci z powodu prowadzenia diecezjalnego seminarium duchownego, a pozostali byli mianowani do gremiów przedstawicielskich duchowieństwa. Biogramy wszystkich duchownych występujących w schematyzmie odzwierciedlającym obecny stan badań związany z przeprowadzonymi już kwerendami archiwalnymi są dodatkiem do niniejszego tekstu.

1. Liczba i kategorie duchowieństwa

Na duchowieństwie diecezjalnym, zwanym wówczas duchowieństwem świeckim, spoczywał główny ciężar pracy duszpasterskiej. W całości natomiast księża kamienieccy obsadzali urzędy kurii biskupiej, konsystorza generalnego. Tylko im powierzano obowiązki dziekanów i wicediekanów. Na podstawie schematyzmu opublikowanego na rok 1831, w którym odnotowano czynności powierzone poszczególnym księżom, można dokonać kategoryzacji duchowieństwa diecezjalnego na grupy i poszczególne kategorie.

Do pierwszej grupy zaliczono biskupów: ordynariusza, biskupów pomocniczych i emerytowanych. Do drugiej przyporządkowano rządców parafii: plebanów i prepozytów, administratorów oraz komendarzy. W kolejnej znalazło się niższe duchowieństwo obarczone obowiązkami duszpasterskimi: wikariusze parafialni, wikariusze katedralni i kolegiaccy oraz kapelani – duszpasterze przy kaplicach i filiach, a także prebendarze (altaryści, prepozyci szpitali i promotorzy bractw), zwykle uczestniczący w pracy duszpasterskiej. Do czwartej grupy zaliczono katechetów (kapelanów szkół), do piątej – kanoników kapituł katedralnych i kolegiackich,

wykładowców seminariów oraz urzędników konsystorskich niemających obowiązków duszpasterskich. Kanonicy, którzy posiadali beneficja parafialne, zostali włączeni do grupy rządców parafii.

By obraz duchowieństwa kamienieckiego w przededniu powstania listopadowego nie był zbyt statyczny, w prezentowanym poniżej zestawieniu dodano informacje o duchowieństwie tejże diecezji pozyskane z pierwszego znanego obecnie schematyzmu diecezji kamienieckiej wydanego na rok 1813, podającego dane z końca 1812 r. Pozwoliło to nazwać procesy, jakie miały miejsce w prezbiterium kamienieckim w pierwszych dekadach XIX w., zanim rozporządzenia represyjne władz rosyjskich ograniczyły możliwości naturalnego rozwoju Kościoła.

Tab. 1. Liczba duchowieństwa diecezji kamienieckiej w 1813 i 1831 r., w podziale na grupy i kategorie

Grupa duchownych	Kategoria	Liczba duchownych w roku	
		1813	1831
Biskupi	ordynariusz		1
	biskup pomocniczy		1
	biskup nominat	1	
Rządcy parafii	plebani i prepozyci	50	67
	administratorzy	1	8
	komendarze	12	4
Inni duszpasterze	wikariusze	27	41
	wikariusze katedralni	5	4
	kapelani i prebendarze	4	6
Nauczyciele	katecheci		3
Poza duszpasterstwem	kanonicy, urzędnicy kościelni, studenci	10	4
Rezydenci	rezydenci (emeryci)	4	6
Razem		114	145

Źródło: *Directorium Officii Divini ac Missarum Dioecesis Camenecensis Podoliae in Annum Xsti MDCCCXIII... editum*, Berdyczoviae [1812]; *Directorium Officii Divini Diaecesis Camenecensis in Podolia ac Ecclesiarum in Bessarabia in Annum Xsti communem MDCCCXXXI... editum*, Berdyczoviae [1830]

Zgodnie z danymi zawartymi w prezentowanym schematyzmie jesienią 1830 r. do diecezji kamienieckiej należało 145 księży. W ciągu dwóch dziesięcioleci prezbiterium kamienieckie powiększyło się o 31 duchownych, jeśli schematyzm z 1813 r. jest tak samo wiarygodny jak wydrukowany na 1831 r., co trudno ocenić, ponieważ sprzed 1823 r. dla diecezji kamienieckiej zachowało się niewiele protokołów powizytacyjnych.

Jesienią 1830 r. najliczniejszą grupę duchownych stanowili rządcy parafii. Plebanów, prepozytów, administratorów i komendarzy zarządzających parafiami było wówczas 79, co stanowiło 54,5% wszystkich księży inkardynowanych do diecezji kamienieckiej. W tym czasie tylko dwie parafie nie były obsadzone. Nie było rządcy w Zawalijce, po przeniesieniu latem 1830 r. Felicjana Zdzitowieckiego do Woronowicy, oraz w Pikowie, po śmierci Ignacego Dawidowskiego. W jednej parafii obowiązki plebańskie pełnił zakonny komendant. Był nim kapucyn Jan (zak. Adam) Szczeblowski, mianowany 15 czerwca 1828 r. na komendę w parafii Stara Uszyca³⁴. Jesienią 1812 r. rządców było znacznie mniej, bo 63, choć stanowili oni podobny procent duchowieństwa parafialnego (55,3%). Mniejszą liczbę plebanów, administratorów i komendarzy w tym roku częściowo uzasadnia rozwój sieci parafialnej. Od 1815 do 1824 r., o czym już była mowa w poprzednim artykule, erygowano dziewięć parafii, w Jampolu, Kamieńcu Podolskim (przy kościele karmelitów bosych), Kodymie, Kupinie, Obodówce, Rybnicy, Strudze Wielkiej, Strzyżawce i Zawalijkach. Fakt, że w niektórych parafiach schematyzm nie podaje rządcy, nie oznacza, że go nie było. Wielce prawdopodobne, że z powodu braku własnych księży władze diecezji powierzały administrację lub komendę parafii zakonnikom. Taką praktykę obserwujemy po upadku powstania stycziowego, w czasach dotkliwego braku duchowieństwa. W obu prezentowanych tutaj okresach utrzymywała się podobna liczba tymczasowych rządców parafii – administratorów i komendarzy. W 1813 r. było

³⁴ DAChmO, f. 685, op. 4, sp. 31, k. 435v.

35 Od 1820 r. prefektem szkoły barskiej był Justynian Tymanowicz OSB. Państwowe Archiwum Obwodu Żytomierskiego w Żytomierzu (dalej: DAŻO), f. 90, op. 1, sp. 467, k. 3.

ich 13, a w 1830 – 12. Należy jednak podkreślić, że jesienią 1830 r., w porównaniu z sytuacją z 1812 r., zmniejszyła się liczba wikariuszy – komendarzy; w 1812 r. było ich 12, a w 1830 – zaledwie czterech.

Drugą co do wielkości grupą duchownych byli duszpasterze pomocniczy – wikariusze i prebendarze. Widoczny wzrost liczby duchowieństwa zaowocował powiększeniem tej grupy. Z końcem 1812 r. wikariuszy i prebendarzy było 36 (31,6% duchowieństwa kamienieckiego), a w tym samym okresie 1830 r. – 51 (35,2% duchowieństwa diecezjalnego). Pozwoliło to mianować ordynariuszowi wikariuszy do 11 nowych parafii, a mianowicie: do Czerniejowic, Kitajgrodu, Krzywego Jeziora, Kumanowa, Ładyżyna, Mikołajowa, Mukarowa, Obodówki, Szarogrodu (dwóch dodatkowych wikariuszy), Tarnorudy i Żwańca.

Do kolejnej grupy duchownych zaliczono kapelanów (katechetów) szkolnych. W schematyzmie podano nazwiska czterech kapelanów z pięciu pełniących w tym czasie taką funkcję. Z oczywistego powodu pominięto nazwisko katechety barskiego. Szkoła powiatowa w tym mieście była zarządzana przez bazylianów i z tegoż zakonu wywodził się kapelan i nauczyciel religii³⁵. W tabeli w tej grupie nie uwzględniono kapelana szkoły powiatowej w Kamieńcu Podolskim. Był nim Wawrzyniec Marczyński, wliczony do grupy rządców parafii ze względu na posiadanie beneficjum w Czarnokozińcach. Wyliczeni w tabeli duchowni byli kapelanami w Gimnazjum Podolskim w Winnicy oraz szkołach powiatowych w Niemirowie i Międzybożu. O nich będzie jeszcze mowa.

Poza katechetami do niewielkich grup duchowieństwa należeli księża niezwiązani z duszpasterstwem oraz rezydenci (emeryci). Do pierwszej kategorii należało czterech duchownych, a do drugiej – sześciu.

W 1832 r. w Kamieńcu Podolskim mieszkało trzech księży bezpośrednio niezwiązanych z pracą duszpasterską: dwóch kanoników kapituły katedralnej oraz kapelan ordynariusza. Wszyscy kanonicy byli w wieku emerytalnym, choć statusu emeryta im nie nadano. Jakub Barozzi

miał wówczas 63 lata, a Antoni Sołtanowski – 76. Ten ostatni, mimo zaawansowanego wieku, pełnił obowiązki wiceoficjała konsystorza kamienieckiego. Trzecim duchownym bez przydziału do pracy duszpasterskiej był Jan Łoziński, kapelan biskupa ordynariusza, a czwartym – studiujący w Kościelnej Akademii Szlacheckiej w Rzymie hrabia Stanisław Chołoniewski, uprzednio urzędnik w Ministerstwie Spraw Zagranicznych i kamerjunker dworu cesarskiego w Petersburgu. W 1812 r. znacznie więcej księży pozostawało poza duszpasterstwem. Byli to prałaci i kanonicy kapituły katedralnej (osiem osób) oraz urzędnicy kurii biskupiej i konsystorza generalnego (dwie osoby).

W grupie rezydentów jedynym emerytem był 75-letni Eustachy Papczenko, do lata 1830 r. pleban w Obodówce. Z pozostałych pięciu rezydentów czterech mieszkało w klasztorach, a jeden – we własnym majątku. Na podstawie schematyzmu na 1831 r. niewiele można powiedzieć na temat powodu nieotrzymania aplikaty kierującej do pracy duszpasterskiej. Powodem mógł być stan zdrowia, ale także decyzja władz kościelnych lub państwowych o przymusowym pobycie w klasztorze. Jesienią 1812 r. należało do tej grupy czterech księży, z której wszyscy byli emerytami; trzech z nich mieszkało przy parafiach, a jeden przebywał w szpitalu szarytek w Gródku.

Do niewymienionej jeszcze grupy biskupów należeli: ordynariusz diecezji kamienieckiej Franciszek Borgiasz Mackiewicz oraz mieszkający w Petersburgu biskup pomocniczy Ignacy Ludwik Pawłowski. Od nich rozpoczniemy bardziej szczegółowe omawianie poszczególnych kategorii duchowieństwa.

2. Biskupi

Jesienią 1830 r. do diecezji kamienieckiej należeli dwaj biskupi: ordynariusz Franciszek Borgiasz Łukasz Mackiewicz, rezydujący w Kamieńcu Podolskim, oraz biskup pomocniczy i koadiutor z prawem następstwa Ignacy

36 K.R. Prokop, *Biskupi kamienieccy od średniowiecza do współczesności*, Biały Dunajec–Ostróg 2007, s. 334–335.

37 J. B[artoszewicz], *Mackiewicz Franciszek Borgiasz Łukasz* [w:] *Encyklopedia powszechna*, t. 17, Warszawa 1864, s. 749.

Ludwik Pawłowski, stale przebywający w Petersburgu z racji przewodzenia Rzymskokatolickiemu Kolegium Duchownemu.

Franciszek Borgiasz Łukasz Mackiewicz urodził się w 1765 r. w parafii lubartowskiej (dek. parczewski) w niezamożnej rodzinie szlacheckiej herbu Machwic. Ochrzczony został w kościele lubartowskim 14 października tegoż roku przez miejscowego prebendarza Wojciecha Kossakowskiego. Do kapłaństwa przygotowywał się w seminarium duchowym w Żytomierzu. Pierwszą tonsurę i cztery niższe święcenia przyjął 5 kwietnia 1787 r. w Kaniowie, w kościele bazylianów z rąk bp. Adama Naruszewicza. Wszystkich święceń wyższych udzielił mu bp Jan Chryzostom Kaczkowski, biskup pomocniczy diecezji łucko-brzeskiej: subdiakonatu – 14 grudnia 1788 r. w katedrze łuckiej (na tytuł wikariusza w Bazalii), diakonatu – 21 grudnia tegoż roku w kościele parafialnym w Dubnie, i prezbiteratu – 6 stycznia 1789 w tej samej świątyni³⁶.

Rychło po święceniach pojawił się na dworze biskupa latyczowskiego Michała Romana Sierakowskiego w charakterze jego sekretarza. Pełnił tę funkcję do 1802 r., do śmierci biskupa. Nie przeszkodziło mu to znaleźć się wśród najbliższych współpracowników bp. Jana Józefa Dębowskiego, prawowitego biskupa kamienieckiego, który objął katedrę kamieniecką po śmierci M.R. Sierakowskiego, rządzącego diecezją z woli cara Pawła I³⁷. Wielkim zaszczytem dla F.B. Mackiewicza było desygnowanie go w 1808 r. na koadiutora po zmarłym prałacie Słoneckim, co nie spotkało się z aprobatą metropolity Stanisława Sistrzeńcewicza, który na to stanowisko miał swojego kandydata Piotra Stankiewicza, członka Rzymskokatolickiego Kolegium Duchownego w Petersburgu. Z tego powodu nie rozpoczęto kanonicznego procesu mianowania koadiutora. Rok później, jakby dla dopełnienia wcześniejszej nominacji, został F.B. Mackiewicz mianowany kanonikiem gremialnym, a niebawem – dziekanem kamienieckiej kapituły katedralnej. Zapewne

w związku z desygnowaniem go na koadiutora uzyskał 13 lipca 1809 r. na Cesarskim Uniwersytecie Wileńskim stopień doktora teologii i prawa kanonicznego³⁸. Niedługo po tym, 13 września 1809 r. zmarł bp J.J. Dębowski. Zebrana 12 października 1809 r. kapituła, szanując wolę zmarłego ordynariusza, wybrała F.B. Mackiewicza na wikariusza kapitulnego, administratora diecezji. Przejął on jurysdykcję nad obwodem tarnopolskim wcielonym wówczas do Rosji. Podjął również starania o zwrot dóbr stołowych biskupów kamienieckich. W 1811 r. odzyskał dochody z Jaryszowa, a rok później – ze Żwańca. Odebrał również znajdujące się w rękach prywatnych domy kapitulne w Kamieńcu Podolskim³⁹.

Wojny napoleońskie nie sprzyjały uzyskaniu przez niego nominacji na wakujące biskupstwo kamienieckie, choć proces informacyjny został przeprowadzony w 1813 r. Dopiero 15 marca 1815 r. papież Pius VII przekonił go na ordynariusza kamienieckiego. Sakrę przyjął 8 kwietnia 1817 r. w katedrze łuckiej z rąk bp. Kaspra Kazimierza Cieciszowskiego.

Różnie oceniano jego długie, bo 25-letnie, rządy. Współczesny mu Wawrzyniec Marczyński uznał go za „świętobliwego i czcigodnego pasterza”, a Tomasz Dobszewicz napisał, że był „pozornie czynny i gorliwy, w gruncie nie miał dokładnego pojęcia o dostojności i znaczeniu urzędu biskupiego”, dodając, iż będąc prosty „w pojęciach, a śmiały i popędliwy w działaniu, nieraz dopuszczał się grubych nieprzyzwoitości”⁴⁰.

W 1816 r. z własnych funduszy odnowił katedrę kamieniecką. W 1818 r. wyjednał w Petersburgu powiększenie uposażenia biskupów kamienieckich, w efekcie czego 2 stycznia 1820 r. przekazano mu pod zarząd dobra mukarowskie, choć ordynariusz kamieniecki miał je objąć dopiero po wygaśnięciu 12-letniej dzierżawy uzyskanej 9 lipca 1817 r. przez szambelana Pawła Butiagina.

Dbał również o kształcenie przyszłego duchowieństwa, czego wyrazem było sprowadzenie do Kamieńca misjonarzy i powierzenie im zarządu nad seminarium⁴¹.

38 K.R. Prokop, *op.cit.*, s. 335–336.

39 W. Marczyński, *Statystyczne, topograficzne i historyczne opisanie guberni podolskiej z rycinami i mappami*, t. 1, Wilno 1820, s. 125.

40 T. Dobszewicz, *Wspomnienia z czasów, które przeżyłem*, Kraków 1883, s. 121.

41 W. Marczyński, *op.cit.*, s. 125–126, 240–241.

42 K.R. Prokop, *op.cit.*, s. 339.

43 DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 6, k. 1; B. Kumor, *Pawłowski Ignacy Ludwik (1776–1842)* [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. 25, E. Rostworowski (red.), Wrocław 1980, s. 500–501; J. Wasilewski, *Arcybiskupi i administratorowie archidiecezji mohylowskiej*, Pińsk 1930, s. 14.

44 B. Kumor, *op.cit.*, s. 500.

45 DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 1, k. 36, 50, 58, 80, 110v, 127v, 141v, 238.

46 B. Kumor, *op.cit.*, s. 500. J. Wasilewski, *op.cit.*, s. 14.

47 DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 2, k. 348v; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 3, k. 244–244v; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 4, k. 208; DACHmO, f. 685, op. 4, sp. 31, k. 374.

48 DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 6, k. 1.

49 B. Kumor, *op.cit.*, s. 500. J. Wasilewski, *op.cit.*, s. 14.

Zmarł 3 (15) stycznia 1842 r. w Kamieńcu Podolskim i został pogrzebany w katedrze, w krypcie pod kaplicą Najświętszego Sakramentu⁴².

W 1830 r. jego koadiutorem był wspomniany wyżej I.L. Pawłowski h. Korwin. Urodził się on w Bujnie, w parafii barskiej. Został ochrzczony 4 lutego 1776 r. w rodzinnym dworze. Jego rodzicami byli Antoni i Franciszka z Czechowskich. Uczył się w domu rodzinnym, a następnie, od 1795 do 1799 r. – w szkole bazylikańskiej w Barze⁴³. W latach 1799–1800 przygotowywał się do kapłaństwa w kamienieckim seminarium duchownym. Przyjął diakonat 17 lipca 1800 r., a prezbiterat – 22 lipca 1800 r. Biskup J. Dębowski 24 marca 1800 r. mianował go swoim sekretarzem. Obowiązki te pełnił do 3 października tegoż roku, do czasu nominacji na sekretarza konsystorza generalnego w Kamieńcu Podolskim⁴⁴. Był nim do 31 października 1804 r., do otrzymania aplikaty na asesora tegoż konsystorza⁴⁵. Miesiąc później (30 listopada) jego protektor bp J. Dębowski mianował go kanonikiem gremialnym kamienieckiej kapituły katedralnej. Od 1 grudnia 1806 do 12 października 1809 był kanclerzem kurii biskupiej, czyli *de facto* sekretarzem osobistym bp. J. Dębowskiego⁴⁶. Tenże, wynagradzając mu wierną służbę, mianował go 17 maja 1809 r. prepozytem w bogatej parafii w Dunajowcach⁴⁷.

Nowy ordynariusz F.B. Mackiewicz 4 lipca 1814 r. potwierdził jego wcześniejszą nominację na asesora konsystorza kamienieckiego oraz dodatkowo mianował go wizytatorem kościołów katolickich w guberni podolskiej⁴⁸. Rok później (13 września 1815 r.) został wybrany przez kapitułę kamieniecką na swego przedstawiciela (asesora) w Rzymskokatolickim Kolegium Duchownym w Petersburgu. Był nim do 6 września 1818 r. W tym czasie podjął studia na prowadzonej przez jezuitów Akademii Połockiej, w której 10 lutego 1817 r. uzyskał doktoraty z teologii i prawa kanonicznego. Przebywając w Petersburgu, nawiązał liczne znajomości na dworze cesarskim, co pomogło mu w dalszej karierze kościelnej⁴⁹.

W diecezji uzyskał kolejne awanse: 6 lipca 1817 r. mianowano go prałatem-kanclerzem kapituły katedralnej w Kamieńcu, w 1817 r. – wikariuszem generalnym diecezji kamienieckiej, 27 października 1822 r. – prałatem-prepozytem kapituły katedralnej⁵⁰, w 1822 r. – oficjałem konsystorza kamienieckiego⁵¹.

Na wniosek Aleksandra Golicyna, ministra oświaty i spraw duchownych, 11 sierpnia 1824 r. został członkiem Rzymskokatolickiego Kolegium Duchownego w Petersburgu. Na skutek usilnych starań bp. F.B. Mackiewicza 11 września 1825 r. został mianowany przez rząd biskupem pomocniczym diecezji kamienieckiej i koadiutorem z prawem następstwa. W grudniu 1827 r. pojechał do Rzymu, by uzyskać papieskie zatwierdzenie nominacji. Jak się później okazało, bulla nominacyjna na biskupa tytularnego Megary, biskupa pomocniczego i koadiutora w Kamieńcu Podolskim została już wydana i przesłana do Petersburga, o czym go nie poinformowano⁵². Konsekracja biskupia odbyła się 3 (15) lutego 1829 r. w Petersburgu. Udzielał jej bp łucki i żytomierski Michał Piwnicki przy asystencji żmudzkiego biskupa pomocniczego Ignacego Giedroycia oraz biskupa mińskiego Macieja Lipskiego⁵³.

W 1832 r. objął, zgodnie z wolą Mikołaja I, funkcję prezesa Kolegium Duchownego w Petersburgu. Był doskonałym urzędnikiem, bowiem – jak pisał ks. J. Wasilewski – skrupulatnie wypełniał „nie tylko rozkazy cara, ministra i Synodu, lecz także i ich życzenia”⁵⁴. Dnia 9 kwietnia 1839 r. w „Wiadomościach Petersburskich” poinformowano o mianowaniu go 15 marca 1839 r. przez Mikołaja I metropolitą mohylowskim⁵⁵. Nie oglądając się na papieskie zatwierdzenie, choć publicznie deklarował coś innego, 4 kwietnia 1839 r. złożył wobec ministra spraw wewnętrznych Aleksandra Stroganowa przysięgę i objął rządy archidiecezji. By zachować pozory legalności przyjętej od władz świeckiej nominacji i objęcia urzędu, zwrócił się do bp. F.B. Mackiewicza, by jako najstarszy z biskupów w Rosji udzielił mu władzy zarządzania archidiecezją i wstawił się za

50 DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 2, k. 2v, 15v; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 3, k. 17.

51 DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 2, k. 16.

52 B. Kumor, *op.cit.*, s. 500–501; J. Wasilewski, *op.cit.*, s. 14.

53 K.R. Prokop, *Wypisy źródłowe do biografii polskich biskupów i opatów z czasów Rzeczypospolitej Obojga Narodów oraz niewoli narodowej doby zaborów (XVI–XIX w.)*, cz. XI, „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne” 2012, 98, s. 342–343.

54 J. Wasilewski, *op.cit.*, s. 14.

55 „Санкт-Петербургскія Вѣдомости” 1839, 111, № 78, s. 1.

56 J. Wasilewski, *op.cit.*, s. 15.

57 A. Petrani, *Kolegium duchowne w Petersburgu*, Lublin 1950, s. 67.

58 A. Boudou, *Stolica Święta a Rosja. Stosunki dyplomatyczne między niemi w XIX stuleciu*, t. 1: 1814–1847, Kraków 1928, s. 264–266; T. Dobszewicz, *op.cit.*, s. 114–115.

59 A. Petrani, *op.cit.*, s. 138.

nim w Rzymie w sprawie uzyskania papieskiej aprobaty. Sędziwy ordynariusz kamieniecki nie mógł mu udzielić władzy, której nie posiadał. W tej sytuacji, by archidiecezja nie pozostała bez rządcy posiadającego kościelne uprawnienia, bp Walery Henryk Kamionko, administrator archidiecezji, zwołał posiedzenie kapituły metropolitalnej w Mohylowie, na której 28 kwietnia 1839 r. wybrano I.L. Pawłowskiego na wikariusza kapitulnego, administratora archidiecezji⁵⁶.

Z polecenia Mikołaja I minister spraw zagranicznych Karl Robert Nesselrode miał wyjednać w Rzymie zgodę papieską na nominację⁵⁷. Na dwór papieski udała się delegacja, która 10 lipca 1839 r. przedłożyła papieżowi prośbę bp. I.L. Pawłowskiego o kanoniczną instytucję, wraz z dołączoną do niej carską rekomendacją. Miesiąc później (8 sierpnia) za zgodą papieża kardynał Luigi Lambruschini, sekretarz stanu Stolicy Apostolskiej, zarządził rozpoczęcie procesu informacyjnego. Decyzja ta otwierała drogę do uzyskania papieskiej zgody na objęcie wakującego arcybiskupstwa. Niestety prace zostały przerwane z powodu pobłogosławienia przez bp. I.L. Pawłowskiego 1 (14) lipca 1839 r. małżeństwa księcia Maksymiliana Leuchtenberskiego z księżniczką Marią Romanową, najstarszą córką Mikołaja I, zaraz po prawosławnej ceremonii ślubnej, bez wymaganych w tym przypadku postępowań kanonicznych, deklaracji i dyspens. Papież polecił bp. I.L. Pawłowskiemu wyjaśnić powody swojego postępowania, zaznaczając, że bez tego nie zaakceptuje jego kandydatury na stanowisko metropolity. List papieża i surowe pismo sekretarza stanu nie zostały doręczone biskupowi. Zatrzymała je kancelaria cesarska, nie chcąc dać bp. I.L. Pawłowskiemu argumentu do sprzeciwienia się woli monarszej⁵⁸.

Cesarz wykorzystał spolegliwość biskupa do wielu spraw. Jeszcze przed nominacją arcybiskup nie bronił Kościoła w czasie kasaty klasztorów i parafii. Chcąc zdobyć najwyższą godność kościelną w Rosji, zatwierdził wszystkie żądania rządu⁵⁹.

Nie przeciwstawił się również działaniom zmierzającym do likwidacji Cerkwi unickiej. Przyjął od cesarza „prezent”, jakim było utworzenie dla niego 18 czerwca 1829 r. kancelarii w Petersburgu (sekretarze duchowny i świecki oraz dwóch oficjalistów), wiedząc, że jest to początek przeniesienia siedziby arcybiskupa z Mohyłowa do stolicy państwa, co równało się większemu podporządkowaniu metropolity władzy państwowej⁶⁰.

Z powodu rozpoczętych rozmów mających doprowadzić do normalizacji stosunków pomiędzy Stolicą Apostolską a Petersburgiem papież Grzegorz XVI po długich pertraktacjach usankcjonował nominację cesarską bp. I.L. Pawłowskiego na wakującą stolicę w Mohyłowie, podpisując 1 marca 1840 r. bullę prekonizacyjną⁶¹. Po przesłaniu dokumentów do Petersburga, 8 maja 1841 r. Departament Obcych Wyznań poinformował Rzymskokatolickie Kolegium Duchowne o papieskiej zgodzie i przesłaniu paliusza⁶². Uroczyste jego przekazanie i kanoniczne objęcie władzy w archidiecezji odbyło się 22 czerwca 1841 r. w kościele św. Katarzyny w Petersburgu. Nowy arcybiskup przyjął uroczystie paliusz z rąk biskupa kujawskiego Walentego Tomaszewskiego⁶³. Niedługo jednak cieszył się władzą – 20 czerwca (2 lipca) 1842 r. zmarł w Carskim Siole i tam został pochowany⁶⁴.

O ile ordynariuszowi kamienieckiemu nie można odmówić troski o sprawy kościelne na Podolu, o tyle biskup pomocniczy i koadiutor nie miał serca dla tej diecezji. Od czasu mianowania go asesorem w Rzymskokatolickim Kolegium Duchownym w Petersburgu oddany był całkowicie karierze kościelnej, z powodu której niewiele miejsca w jego życiu zajmowała rodzinna diecezja.

3. Prałaci i kanonicy katedralni oraz urzędnicy kurii i konsystorza

Biskupom odpowiedzialnym za sprawy kościelne: duchowe, personalne i materialne, pomagali prałaci i kanonicy kapituły katedralnej oraz urzędnicy kurii (dworu)

60 J. Wasilewski, *op.cit.*, s. 15.

61 A. Petrani, *op.cit.*, s. 138–139.

62 J. Wasilewski, *op.cit.*, s. 16.

63 I.L. Pawłowski, *List pasterski*, „Pamiętnik Religijno-Moralny” 1841, 1, t. 1, s. 599.

64 A. Petrani, *op.cit.*, s. 72; J. Wasilewski, *op.cit.*, s. 16.

65 R. Wałczyk, *Zarys dziejów kapituły w aspekcie historyczno-prawnym jako organu kolegiałnego diecezji do soboru trydenckiego*, „Resovia Sacra” 2014, 21, s. 474, 476, 478.

66 S. Zachorowski, *Rozwój i ustrój kapituł polskich w wiekach średnich*, Kraków 1912, s. 218.

67 W. Abraham, *Założenie biskupstwa łacińskiego w Kamieńcu Podolskim*, Lwów 1912, s. 19; J. Mucha, *Organizacja diecezji kamienieckiej do 1795 roku*, „Roczniki Teologiczno-Kanoniczne” 1983, 30, z. 4, s. 135.

68 *Ibidem*, s. 136–137.

biskupiej i konsystorza generalnego w Kamieńcu Podolskim. Na podstawie schematyzmu można poznać duchownych należących do zarządu diecezji.

Wywodzące się z wczesnego średniowiecza kapituły katedralne należały do najważniejszych instytucji w każdej diecezji. Miały one służyć biskupom radą i pomocą w zarządzaniu diecezją oraz dbać o splendor liturgii w kościołach katedralnych, a także nadzorować duszpasterstwo⁶⁵.

Uprawnieniem kapituły było do udzielania biskupowi konsensusu i rady odnośnie pewnych ściśle określonych aktów jurysdykcyjnych i czynności prawnych w dziedzinie majątkowej – jak pisał Stanisław Zachorowski – nadaje kapitułom możny i rozległy wpływ na zarząd diecezji, skoro o jej wolę zaczepiają, od jej orzeczenia lub zgody zawisły plany, zamiary, zarządzenia, jakie w powierzony sobie diecezji chce biskup przeprowadzić⁶⁶.

Kapituły były podporządkowane biskupowi, ale w sprawach wewnętrznych pozostawały autonomiczne, rządząc się własnym statutem.

Kapituła katedralna w Kamieńcu Podolskim powstała w połowie XV w. Z tego czasu pochodzą najstarsze dokumenty dotyczące jej uposażenia. Pierwszy z nich wystawił 6 stycznia 1450 r. bp Paweł; drugi – 4 listopada 1454 r. bp Mikołaj Łabuński⁶⁷. Jej dzieje były nieodłącznie związane z sytuacją polityczną i gospodarczą Podola. Zmieniała się liczba prebend kanonicznych i prałackich, a nawet dochodziło do okresowego zaniku instytucji. Pod koniec okresu staropolskiego w skład kapituły wchodziło siedmiu prałatów (dziekan, prepozyt, archidiakon, kustosz, scholastyk, kantor i kanclerz) oraz 15 kanoników⁶⁸. W katalogu na rok 1813 r. kapituła kamieniecka liczyła taką samą liczbę prałatów co w okresie przedrozbiorowym i 14 kanoników. Aż do początku 1843 r.

liczba prałatur nie uległa zmianie. W 1827 r. zmniejszała się jednak liczba kanonii. Z zapisu w schematyzmach wynika, że jesienią 1826 r. było ich jeszcze 14 (siedem obsadzonych i siedem wakujących)⁶⁹, rok później – 12 (siedem obsadzonych, pięć wakujących)⁷⁰. Podobnie jak miało to miejsce z beneficjami prałackimi, sytuacja ta przetrwała do stycznia 1843 r., od tego czasu, zgodnie ukazem carskim, kapituła kamieniecka liczyła sześć prałatur (prepozytura, dziekania, archidiaconia, kustodia, kantoria, scholasteria) i pięć kanonii⁷¹.

W czasie przygotowywania do druku schematyzmu na 1831 r. w kapitule było osadzonych pięć z siedmiu prałatur. Od dekady wakowała dziekania, po śmierci Edmunda Popiela Broniszowskiego⁷², plebana winnickiego, oraz od 1828 r. archidiaconia po śmierci Antoniego Lochmana de Multz⁷³. Od 1822 r. prepozytem był poznany już bp I.L. Pawłowski, na stałe mieszkający w Petersburgu⁷⁴. Kustodię dzierżył od 1828 r. Jacek Jordan, oficjał, zsekularyzowany misjonarz i dawny regens seminarium duchownego. Scholasterię miał od 1829 r. Jan Ostapowicz, prepozyt w Felsztynie⁷⁵. Kantorię od 1816 r. zajmował Antoni Dąbrowski, emerytowany prepozyt w Zińkowie, zsekularyzowany bernardyn⁷⁶, a kanclerzem od 1829 r. był Mikołaj Górski, prepozyt w Pikowie⁷⁷.

Z 12 beneficjów kanonickich w tym czasie zajętych było osiem, cztery nie zostały obsadzone. 26-letni staż w kapitule mieli Antoni Sołtanowski i Jakub Barozzi (mianowani kanonikami w 1805 r.). Obydwaj byli w wieku emerytalnym. W 1830 r. A. Sołtanowski pełnił obowiązki wiceoficjała w konsystorzu kamienieckim. Jan Wybodowski, pleban w Satanowie, wszedł do gremium kanonickiego w 1812, a Andrzej Czuwasz, pleban w Kitajgrodzie – trzy lata później. W 1823 r. nominację do kapituły otrzymali Jan i Wiktor Markiewiczowie, ówcześni wykładowcy kamienieckiego seminarium duchownego. W 1830 r. J. Markiewicz był regensem Seminarium Głównego w Wilnie, a W. Markiewicz – asesorem konsystorza kamienieckiego i prepozytem w Zińkowie⁷⁸.

69 *Directorium officii Divini Diaecesis Camenecensis in Podolia ac Ecclesiarum in Bessarabia in Annum Xti MDCCCXXVII... editum*, Luceoriae [1826].

70 *Directorium officii Divini Diaecesis Camenecensis in Podolia ac Ecclesiarum in Bessarabia in Annum Xti MDCCCXXVIII... editum*, Luceoriae [1827].

71 *Directorium Divini Officii Dioecesis Camenecensis Podoliae ac Ecclesiarum in Bessarabia... editum*, Cameneciae [1844], s. 124–125; B. Kumor, *Ustrój i organizacja Kościoła polskiego w okresie niewoli narodowej 1772–1918*, Kraków 1980, s. 307.

72 *Directorium officii Divini Diaecesis Camenecensis in Podolia ac Ecclesiarum in Bessarabia in Annum Xti MDCCCXXIX... editum*, Luceoriae [1818].

73 *Directorium officii Divini Diaecesis Camenecensis in Podolia ac Ecclesiarum in Bessarabia in Annum Xti MDCCCXXVIII... editum*, Luceoriae [1827].

74 DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 6, k. 1.

75 DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 6, k. 2.

76 DACHmO, f. 685, op. 4, sp. 31, k. 155v.

77 DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 6, k. 3.

78 DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 6, k. 4; DACHmO, f. 685, op. 4, sp. 31, k. 156.

79 DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 6, k. 6.

80 DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 6, k. 5.

81 J. Mucha, *op.cit.*, s. 111, 127; H. Wyczawski, *Wprowadzenie do studiów w archiwach kościelnych*, Warszawa 1956, s. 47–51.

W 1829 r. w stallach kanonickich zasiedli Paweł Budzyński⁷⁹ i Wawrzyniec Marczyński⁸⁰. Pierwszy z nich był plebanem w Strzyżawce, a drugi – kapelanem szkoły powiatowej w Kamieńcu Podolskim oraz plebanem w Czarnokozińcach.

Prałatom i kanonikom kapituły kamienieckiej powierzono również obowiązki urzędników konsystorskich. W 1830 r. z pięciu duchownych zatrudnionych w konsystorzu generalnym czterech należało do kapituły katedralnej (A. Czuwasz, J. Jordan, W. Markiewicz, A. Soltanowski), a pozostały – Deodat Torosiewicz – został kanonikiem trzy lata później.

Urzędy centralne diecezji kamienieckiej przed powstaniem styczniowym podobnie jak w innych diecezjach katolickich w Rosji składały się z kurii biskupiej, potocznie nazwanej dworem biskupim, oraz z konsystorza. Nie tylko nazewnictwem, ale również pragmatyką urzędniczą nawiązywały one do instytucji staropolskich. Przed rozbiorami na kurię biskupią składały się „urzędy nadworne”, czyli dwór biskupa, oraz „urzędy zadworne”, tj. właściwa kancelaria biskupa. Pierwszy z urzędów zarządzał prywatnym majątkiem biskupa oraz organizował życie codzienne, drugi natomiast zajmował się sprawami administracyjnymi i sądowymi. Sąd duchowny, czyli konsystorz, na którego czele stał oficjał, zajmował się sprawami dotyczącymi duchownych wymagających rozstrzygnięcia procesowego (tj. większością spraw sądowych w diecezji). Kuria biskupa nie miała stałej siedziby, urzędowała w miejscu przebywania biskupa. Konsystorz nadzorujący całą diecezję, zwany generalnym, zwykle urzędował w stolicy diecezji⁸¹.

Mimo upadku Rzeczypospolitej, zmiany struktury administracyjnej Kościoła, antykatolickiej polityce władz rosyjskich długo trzymano się wypracowanych przed rozbiorami zasad funkcjonowania Kościoła, również w sprawach jego zarządzania. Aż do 1842 r. w diecezjach utrzymywano dwie kancelarie: konsystorską i biskupią, nadal zwaną kancelarią zadworną. W 1830 r.

zarządzali ją dwaj duchowni: Jan Sadowski, sekretarz (od 1829 r.), i Jan Łoziński, kapelan (od 1827 r.), oraz świecki sekretarz Dominik Dunin Kunicki (od 1830 r.). Była to jednak kancelaria szcążkowa, o czym świadczy fakt, że od 1812 r. zawsze obsadzony był etat duchownego sekretarza. Kapelana nie było w latach 1824–1827, a etat notariusza wygasł w 1818 r. Próbowano rozbudować kancelarię, o czym świadczy wprowadzenie do niej świeckich urzędników: protokolisty i registratora oraz kopisty (od 1827 r.). Po 1829 r. żaden z tych etatów nie figurował już w schematyzmach diecezji.

Kancelaria biskupa zajmowała się wszystkimi sprawami administracyjnymi, tak jak w czasach staropolskich. Świadczą o tym zachowane księgi procesów: z parafii Skazińce (z lat 1791–1804)⁸² oraz z nieznannej parafii w dekanacie lityńskim (z lat 1806–1820)⁸³. Wpisane do nich rozporządzenia, obwieszczenia, komunikaty, listy władz kościelnych i świeckich przekazywali dziekanom i plebanom zarówno sekretarze kancelarii zadwornej, jak i oficjałowie. Trzeba jednak przyznać, że z biegiem czasu zmniejszała się ilość dokumentów wysyłanych z kurii biskupiej.

Drugim urzędem centralnym w diecezji był konsystorz, zwany także sądem biskupim. Po reorganizacji struktury administracyjnej Kościoła łacińskiego w Rosji przeprowadzonej w 1798 r. na nowo zorganizowano w każdej diecezji konsystorze generalne. O ich kształcie zadecydowały władze państwowe. Ich organizację ustalił ukaz cara Pawła I wydany 28 kwietnia (9 maja) 1798 r.⁸⁴ W każdej diecezji miał istnieć jeden konsystorz generalny mający swoją siedzibę w stolicy diecezji. Zgodnie z istniejącą praktyką najwyższymi urzędnikami konsystorskimi pozostawał oficjał i wikariusz generalny. Od czasów staropolskich obowiązki te pełniła jedna osoba. Stąd wszystkie sprawy należące do kompetencji oficjała (sądowe) i wikariusza generalnego (jurysdykcyjne i administracyjne) prowadzone były przez jeden urząd – konsystorz generalny. Konsystorz był więc urzędem sądowym biskupa oraz

82 DACHmO, f. 685, op. 3, sp. 3, k. 1–70.

83 DACHmO, f. 685, op. 3, sp. 6, k. 1–73.

84 *О бытіи въ Россіи для исповѣдающихъ Римскую вѣру шести Діоцезіямъ; о содержаніи Архіепископа, Епископовъ и при нихъ Суффрагановъ и Оффиціаловъ Генеральныхъ; о переносѣ на апелляцію дѣлъ изъ Консисторій; о зависимости чиновъ и должностей церковныхъ, а также Семинарій и школъ отъ Архіереевъ; о запрещеніи принимать или помѣщать Иностранныхъ Духовныхъ; о именованіи Архіепископа Могилевскаго Митрополитомъ; о пребываніи его и о неимѣніи ему сношеній съ Иностранными землями, безъ дозволенія Верховной власти, 28 IV 1798 г. (№ 18,504) [w:] Полное собраніе законовъ Россійской имперіи съ 1649 года, Т. 25: 1798–1799, Петербургъ 1830, s. 222–224.*

85 *Ibidem*, pkt 5, s. 223.

86 B. Kumor, *Ustrój i organizacja...*, s. 232–233.

doradczym i wspomagającym ordynariusza w sprawach organizacji pracy duszpasterskiej, a także wykonawczym w odniesieniu do postanowień rządcy diecezji. W związku z tym przewodniczącym konsystorza generalnego był oficjał i wikariusz generalny. Podlegali mu duchowni: wiceoficjał (surogat) oraz asesorzy⁸⁵. W konsystorzach, na mocy decyzji carskiej, zatrudniano także urzędników świeckich: sekretarza, kancelistów, protokolistów tłumaczy i adwokatów. Urzędników duchownych mianował rządcza diecezji, a świeckich – gubernator⁸⁶.

Od powstania w 1798 r. do reformy w 1842 r. konsystorz kamieniecki składał się z pięciu urzędników duchownych: oficjała i wikariusza generalnego, wiceoficjała oraz trzech surogatów. Należy przypuszczać, że od samego początku pracowali tam urzędnicy świeccy, których początkowo klasyfikowano jako urzędników kancelarii konsystorskiej. W 1812 r. należeli do nich: sekretarz, protokolant i tłumacz. W 1816 r. zatrudniono registratora, a w 1818 – kancelistę (w 1820 r. drugiego, a w 1828 trzeciego). Jesienią 1830 r. w konsystorzu pracowało więc pięciu duchownych i ośmiu świeckich urzędników. Przewodniczącym konsystorza był oficjał J. Jordan (od 1828 r.), zastępcą, z tytułem wiceoficjała, A. Sołtanowski (od 1816 r.), sędziami (asesorami): A. Czumasz (od 1816 r.), W. Markiewicz (od 1825 r.), D. Torosiewicz (od 1825 r.), zaś świeckimi pracownikami byli sekretarz, protokolista, tłumacz, registrator i czterech kancelistów. Z księży zatrudnionych w konsystorzu jesienią 1830 czterech należało do kamienieckiej kapituły katedralnej, piąty – D. Torosiewicz – został kanonikiem trzy lata później.

Zgodnie z tym, co już zasygnalizowano, konsystorz zajmował się zarówno bieżącą pracą administracyjną, jak i sprawami karnymi duchownych oraz procesami o stwierdzenie nieważności małżeństwa. Do niego kierowali korespondencję i rozporządzenia gubernator podolski i Rzymskokatolickie Kolegium Duchowne w Petersburgu, o czym świadczą księga procesów z parafii

gródeckiej z lat 1824–1831⁸⁷ i księga wysłanej korespondencji z parafii braclawskiej z lat 1806–1842⁸⁸. Spawy sądowe i wymagające rozstrzygnięcia kolegiального rozpatrywano w trakcie posiedzeń konsystorskich. Niewiele możemy powiedzieć o ich częstotliwości i obecnych na nich urzędnikach. Zachowało się 12 numerowanych protokołów z posiedzeń ze stycznia i początku lutego 1804 r. Z późniejszych lat przetrwały jedynie niektóre sentencje wyroków dotyczących stwierdzenia nieważności małżeństwa. Protokoły z 1804 r. potwierdzają odbycie 12 sesji konsystorskich oraz dziewięciu posiedzeń roboczych, na których zapoznawano się z dokumentami spraw. We wszystkich sesjach brali udział: Edmund Popiel Broniszewski, scholastyk, asesorzy Franciszek Czerkawski, kanclerz kapituły, i Andrzej Bogdanowicz, kanonik gremialny, oraz sekretarz Ignacy Ludwik Pawłowski, kanonik gremialny⁸⁹. Rozpatrywane przez nich sprawy dotyczyły różnych kwestii sądowych i administracyjnych. Jak już zaznaczono, z późniejszych lat zachowały się prawie wyłącznie sentencje wyroków w sprawach małżeńskich, np. z 1828 r. – pięć⁹⁰, z 1829 r. – siedem⁹¹, i z 1830 r. – cztery⁹². Nie wszystkie sentencje były podpisane. Jeśli już je sygnowano, to zawsze pod nimi widniały podpisy oficjała J. Jordana, wiceoficjała A. Sołtanowskiego, sekretarza Bazylego Miedźwiedzkiego (Niedźwiedzkiego) oraz dwóch z trzech asesorów: A. Czuwasza, W. Markiewicza i D. Torosiewicza.

Oficjał i wiceoficjał rezydowali w Kamieńcu Podolskim. Praca w sądzie oraz obecność w katedrze były ich jedynymi obowiązkami. Asesorzy, poza pracą w konsystorzu, mieli także beneficja proboszczowskie, A. Czuwasz – w Kitajgrodzie, W. Markiewicz – w Zińkowie, a D. Torosiewicz – w Szarogrodzie. Podobnie było z sześcioma prałatami i kanonikami kapituły katedralnej – P. Budzyński był plebanem w Strzyżawce, A. Dąbrowski, emerytowany pleban w Zińkowie, oficjalnie duszpasterzował przy kościele filialnym w Hrymiacze, M. Górski sprawował pieczę nad parafią w Pikowie,

87 DACmO, f. 685, op. 3, sp. 17, k. 1–41v.

88 DACmO, f. 685, op. 3, sp. 11, k. 1–119.

89 Sesje odbywały się w dniach 4, 12, 14, 18, 19, 20, 25, 27, 29 stycznia oraz 5 i 8 lutego 1804 r. DACmO, f. 685, op. 2, sp. 1, k. 1–23v.

90 Sporządzone: 19 marca, 17 czerwca, 25 października, 30 października, 16 listopada 1828 r. DAŻO, f. 685, op. 2, sp. 1, k. 1125–1158.

91 Sporządzone: 5 kwietnia, 11 czerwca, 24 czerwca, 11 lipca, 30 września, 6 listopada, 23 grudnia 1829 r. DAŻO, f. 685, op. 2, sp. 1, k. 1159–1186.

92 Sporządzone: 20 stycznia, 10 czerwca, 17 listopada, 27 listopada, 19 grudnia 1830 r. DAŻO, f. 685, op. 2, sp. 1, k. 1187–1211v.

93 DAŻO, f. 178, op. 51, sp. 150, k. 159–210v.

94 DAŻO, f. 178, op. 51, sp. 155, k. 132.

95 DAŻO, f. 178, op. 51, sp. 155, k. 124–203.

96 DAŻO, f. 178, op. 51, sp. 173, k. 7v.

97 DAŻO, f. 178, op. 51, sp. 173, k. 5–20v.

98 B. Kumor, *Pawłowski Ignacy Ludwik...*, s. 500. J. Wasilewski, *op.cit.*, s. 14.

99 W. Worotyński, *Seminarium Główne w Wilnie, t. 2: Drugi okres dziejów i zniesienia (1816–1833)*, Kraków 1938, s. 98–103, 260–261, 276–277.

100 DAChmO, f. 685, op. 2, sp. 2, k. 2v, 115v.

W. Marczyński proboszczował w Czarnokozińcach, J. Ostapowicz – w Felsztynie, a J. Wybodowski – w Satanowie. Wydaje się, że przynajmniej część z nich, przede wszystkim pracujących w konsystorzu, przez większość roku mieszkała w Kamieńcu Podolskim. Sugerują to wpisy do ksiąg metrykalnych. W latach 1830–1831 M. Górski nie ochrzcił żadnego dziecka, nie pobłogosławił ani jednego małżeństwa i nie odprawił ani raz egzekwii pogrzebowych w Pikowie, gdzie był proboszczem⁹³. W latach 1828–1830 D. Torosiewicz, prepozyt w Szarogrodzie, tylko raz dopełnił obrzędu chrztu świętego, co odnotowano w księdze ochrzczonych pod datą 2 grudnia 1829 r.⁹⁴ W tychże latach nie pobłogosławił żadnego małżeństwa i nie odprawił ani jednego pogrzebu⁹⁵. Wawrzyniec Marczyński, proboszcz w Czarnokozińcach, w latach 1838–1839 tylko raz 14 sierpnia 1838 r. udzielił chrztu świętego⁹⁶, nie pobłogosławił żadnego małżeństwa i nie prowadził ani jednego pogrzebu⁹⁷. Jeśli kwerenda w dalszych księgach metrykalnych potwierdzi to zjawisko w przypadku innych kanoników i prałatów, będzie to oznaczać, że tak jak w czasach staropolskich intratne beneficja plebańskie i proboszczowskie ofiarowane prałatom, kanonikom i urzędnikom konsystorskim były formą gratyfikacji.

Dodać należy, że dwaj kanonicy kamienieccy bp I.L. Pawłowski oraz J. Markiewicz przebywali poza diecezją. Pierwszy z nich, członek Rzymskokatolickiego Kolegium Duchownego, od 1824 r. przebywał na stałe w Petersburgu, a J. Markiewicz, będący od 1829 r. rektorem Seminarium Głównego, mieszkał w Wilnie.

Niewątpliwie prałaci i kanonicy kamienieccy należeli do elity duchowieństwa podolskiego, nie tylko z racji pełnionych funkcji, ale także ze względu na wykształcenie i posiadane stopnie naukowe. Doktorat z teologii i prawa uzyskało czterech z nich, bp I.L. Pawłowski na Akademii Połockiej⁹⁸, a P. Buczyński, J. Markiewicz i W. Markiewicz – na Cesarskim Uniwersytecie Wileńskim, po studiach tam odbytych⁹⁹. Doktorat z teologii i filozofii, uzyskany w Rzymie, posiadał Jakub Barozzi¹⁰⁰. Doktorem

teologii był również M. Górski, po egzaminach złożonych na Cesarskim Uniwersytecie Wileńskim¹⁰¹. Magisterium z teologii mógł się również poszczycić A. Sołtanowski¹⁰². Dodajmy, że niektórzy z kanoników studiowali poza Wilnem. Jacek Jordan wykształcenie zdobył w Krakowie, na Akademii Krakowskiej i w seminarium duchownym *internum* na Stradomiu, J. Barozzi – w Rzymie, M. Górski i D. Torosiewicz – we Lwowie. Doświadczenia zawodowe poza Rosją zdobyli także A. Dąbrowski i W. Marczyński. Pierwszy z nich przez wiele lat był rezydentem polskiej prowincji bernardynów przy generale zakonu w Rzymie¹⁰³, a drugi po studiach pedagogicznych odbył podróż naukową do Niemiec¹⁰⁴.

4. Wykładowcy i wychowawcy seminarium duchownego

W okresie staropolskim seminarium duchowne w Kamieńcu Podolskim nie należało do instytucji wychowujących duchowieństwo, trwałych, dobrze zorganizowanych i posiadających wystarczające środki do funkcjonowania¹⁰⁵. Co prawda bp Stefan Bogusław Rupniewski 3 listopada 1721 r. wystawił dokument fundacyjny i erekcyjny, ale ofiarowane środki pozwalały na formację i kształcenie zaledwie czterech alumnów, bez zatrudnienia wykładowców i postawienia własnego budynku. Klerycy pochodzący z rodzin szlacheckich wykształcenie filozoficzne i teologiczne mieli zdobywać w kolegium jezuitów, a mieszkać – w domu wikariuszy katedralnych (od 1749 w klasztorze karmelitów bosych). W 1743 r. próbę znalezienia środków do wzmocnienia fundacji podjął bp Wacław Hieronim Sierakowski, opodatkowując na ten cel duchowieństwo. Na skutek oporu duchownych i przejścia biskupa do Przemyśla zarządzenie nie zostało wykonane. Cztery lata później kanonik kamieniecki i proboszcz w Jagielnicy Mateusz Gronkiewicz ustanowił nową fundację na utrzymanie dziesięciu alumnów i pozostawił dodatkowe środki na wybudowanie budynku

¹⁰¹ DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 4, k. 208, 244v; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 6, k. 3.

¹⁰² DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 4, k. 208, 211.

¹⁰³ DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 2, k. 2v, 174; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 3, k. 7v.

¹⁰⁴ DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 3, k. 34v; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 4, k. 34v, 241.

¹⁰⁵ J. Łukaszewicz, *Historia szkół w Koronie i w Wielkim Księstwie Litewskim od najdawniejszych czasów aż do roku 1794*, t. 4, Poznań 1851, s. 351.

106 T. Długosz, *Seminaria duchowne we wschodniej Polsce do 1800*, „Collectanea Theologica” 1935, 16, nr 1, s. 25, 35; W.J. Górski, *Diecezja kamieniecka w drugiej połowie XVIII w. w czasach pontyfikatu biskupa Adama Stanisława Krasieńskiego*, „Nasza Przeszłość” 2018, 73, t. 130, s. 86–87; J. Mucha, *op.cit.*, s. 167–168, 170.

107 Dr Antoni J. [A.J. Rolle], *Zameczki podolskie na kresach multzańskich*, t. 2: *Kamieniec nad Smotryczem*, Warszawa–Kraków 1880, s. 180, 184; W. Marczyński, *op.cit.*, s. 124.

108 M. Mucha, *op.cit.*, s. 170.

109 DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 6, k. 176.

110 DACHmO, f. 685, op. 4, sp. 31, k. 58v.

111 DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 6, k. 63.

112 DACHmO, f. 685, op. 4, sp. 31, k. 97v.

113 DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 6, k. 90.

114 DACHmO, f. 685, op. 4, sp. 23, k. 195v.

115 DACHmO, f. 685, op. 4, sp. 31, k. 111v.

116 DACHmO, f. 685, op. 4, sp. 31, k. 19.

117 DACHmO, f. 685, op. 4, sp. 23, k. 229v.

118 DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 6, k. 32.

119 DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 6, k. 121.

120 DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 6, k. 5.

121 DACHmO, f. 685, op. 4, sp. 23, k. 276v.

122 DACHmO, f. 685, op. 4, sp. 23, k. 181v.

123 DACHmO, f. 685, op. 4, sp. 23, k. 210v.

124 DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 6, k. 170.

125 DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 6, k. 174.

126 DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 6, k. 60.

127 DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 6, k. 54.

128 DACHmO, f. 685, op. 4, sp. 23, k. 88.

129 DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 6, k. 8.

130 DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 6, k. 3.

seminaryjnego (oddano go do użytku w 1781 r., za rządów bp. Mikołaja Dębowskiego). Dodatkowe środki na prowadzenie seminarium przeznaczył bp Adam Stanisław Krasieński. Ofiarował na ten cel dochody z miasteczka Czercze, wchodzącego w skład dóbr stołowych biskupów kamienieckich¹⁰⁶. Nie wpłynęło to na widoczny rozwój seminarium, nie wzrosła liczba kleryków, z powodu czego budynek seminarium stał pusty. W 1795 r., w chwili zniesienia diecezji w seminarium kształciło się tylko trzech alumnów¹⁰⁷. Biskup utworzonej przez Katarzynę II niekanonicznej diecezji latyczowskiej Michał Roman Sierakowski przeniósł tych kleryków do seminarium w Ołyce, a budynek seminarium przejęły władze rosyjskie¹⁰⁸.

Po reaktywowaniu w 1798 r. diecezji do Kamieńca Podolskiego powróciło seminarium duchowne. W zachowanych źródłach oraz skąpej literaturze na temat seminarium duchownego w stolicy Podola nie ma żadnej wzmianki o jego istnieniu w latach 1798–1811. O funkcjonowaniu seminarium świadczą zapisy w biogramach duchowieństwa znajdujących się w protokołach wizytacyjnych z lat 1823–1830 oraz w sporządzonym w 1835 r. tabularycznym spisie duchowieństwa. Dokumenty te poświadczają, że 22 księży w latach 1798–1809 wstąpiło do stanu duchownego w kamienieckim seminarium duchownym. W 1798 r. uczyniły to cztery osoby (Bazyli Borzewski¹⁰⁹, Teodor Kotelski¹¹⁰, Jan Zieleznicki¹¹¹, Jan Wybodowski¹¹²), w 1799 r. – cztery (Józef Dubniewicz¹¹³, Jan Rokosz¹¹⁴, Stanisław Tomaszewski¹¹⁵, Grzegorz Ułanowicz¹¹⁶), w 1800 r. – jedna (Jan Ostapowicz¹¹⁷), w 1803 r. – jedna (Wojciech Dubrawski¹¹⁸), w 1805 r. – jedna (Antoni Moszczeński¹¹⁹), w 1806 r. – jedna (Wawrzyniec Marczyński¹²⁰), 1807 r. – trzy (Aleksander Adolf Bocheński¹²¹, Łukasz Krajewski¹²², Michał Łomnicki¹²³), w 1808 – dwie (Jan Brzeźniakiewicz¹²⁴, Ignacy Melikowicz¹²⁵), w 1809 r. – cztery (Józef Piątkowski¹²⁶, Antoni Odolski¹²⁷, Łukasz Pawłowski¹²⁸, Piotr Rokicki¹²⁹), w 1810 r. – jedna (Mikołaj Górski¹³⁰). Dla większości

z nich przygotowanie do kapłaństwa trwało krótko. Rok w seminarium przebywało dziesięć księży, dwa lata – pięciu, trzy lata – dwóch, cztery lata – dwóch, pięć lat – dwóch. Najdłużej przed święceniami z kamienieckim seminarium duchownym związany był W. Marczyński. Przybył do niego w 1806 r., w wieku 23 lat, ale dopiero w 1814 r. zdecydował się wstąpić do stanu duchownego. Nie wiemy, czy w czasie tych lat przebywał w seminarium, czy też pełnił obowiązki nauczyciela, tak jak po uzyskanych w 1815 r. święceniach prezbiteratu.

Po objęciu administracji diecezji przez F.B. Mackiewicza, w 1811 r. powierzył on opiekę nad seminarium księżom misjonarzom. Pierwszy z nich J. Jordan pojawił się w Kamieńcu Podolskim rok wcześniej, co poświadczają zapisy w schematyzmach diecezji wydawanych na lata 1817–1827 oraz w kalendarzyku opublikowanym w 1810 r. na potrzeby wykładowców i studentów Uniwersytetu Wileńskiego¹³¹. Rok później przybył do miasta kolejny misjonarz Florian Łukaszewicz, przeniesiony z Zaslawia¹³². Ze względu na brak instytucji w Kamieńcu Podolskim mogącej przejąć obowiązki kształcenia przyszłych duchownych jest wielce prawdopodobne, że dopiero sprowadzenie misjonarskich wychowawców i wykładowców pozwoliło na otwarcie pełnowartościowego seminarium kształcącego duchownych¹³³. Wspomniani dwaj księża aż do roku 1820 r. prowadzili formację duchową i intelektualną alumnów. W tymże roku, z nieznanego powodu, misjonarze przestali się opiekować seminarium. Być może powodem była sekularyzacja prefekta J. Jordana. Nadal pozostał on jednak na stanowisku głównego przełożonego, przybierając tytuł regensa. Wykładowcami mianowano wówczas księży diecezjalnych, którzy kończyli studia na Cesarskim Uniwersytecie Wileńskim: W. Markiewicza (od 1820 r.), J. Makiewicza (od 1821 r.) i Pawła Budzyńskiego (od 1823 r.).

W 1827 r. misjonarze powtórnie objęli prowadzenie seminarium. Regensem i wykładowcą został Franciszek Zambrzycki. Wraz z nim przybyło dwóch wykładowców:

131 Smora [J.M. Giżycki], *Z przeszłości obydwóch zgromadzeń w zaborze rosyjskim, cz. 5: Seminaria dyecezalne pod zarządkiem Księży Misjonarzy*, „Roczniki Obydwóch Zgromadzeń Św. Wincentego a Paulo” 1913, 19, nr 3, s. 247; [J. Gaworzewski], *Zgromadzenie Księży Misjonarzy w Polsce. Okres I: 1651–1864* [w:] *Księga pamiątkowa trzechsetlecia Zgromadzenia Księży Misjonarzy (1625–17 / IV–1925)*, Kraków 1925, s. 130–131.

132 Smora [J.M. Giżycki], *op.cit.*, s. 240.

133 W. Marczyński, *op.cit.*, s. 126; S. Rospond, *Formacja alumnów w polskich seminariach diecezjalnych pod zarządkiem zgromadzenia Księży Misjonarzy (1675–1864)*, „Nasza Przeszłość” 2012, 67, t. 117, s. 13.

¹³⁴ P. Grabczak, *Seminarium duchowne łucko-żytomierskiej diecezji 1798–1842*, Biały Dunajec–Ostróg 2006, s. 333; S. Janaczek, S. Rospond, *Bibliografia misyjarska 1651–1988*, Kraków 1988, s. 161, 317–318.

Jan Pajewski i Józef Kuźmicki. Jesienią 1830 r. zmienił się natomiast nieco skład wychowawców i wykładowców. Na miejsce po J. Pajewskim, zajętym później przez Tomasza Wolińskiego, przybył Antoni Szawlewicz. Regens F. Zambrzycki prowadził wykłady z teologii dogmatycznej, rubryk i ceremonii kościelnych oraz z języka łacińskiego, a J. Kuźmiński, będący także wiceregensem, uczył teologii moralnej, wymowy świętej (kaznodziejstwa) i śpiewu. Trzeciemu z misjonarzy, A. Szawlewiczowi, powierzono zajęcia z egzegezy Pisma Świętego, prawa kanonicznego, historii Kościoła i administracji sakramentów.

Skierowani do prowadzenia seminarium w Kamieńcu Podolskim byli w średnim wieku. Regens F. Zambrzycki miał 42 lata, wiceregens J. Kuźmiński – 38, a A. Szawlewicz – 36. Księżmi byli od ponad dziesięciu lat. Wszyscy pochodzili z Litwy i przygotowywali się do kapłaństwa w wileńskim seminarium *internum*. Tam też uzyskali potrzebne kwalifikacje do wychowania i nauczania w seminarium duchownym. Rozpoczynając pracę w diecezji kamienieckiej, posiadali już spore doświadczenie w nauczaniu formacji kleryków. Regens i wiceregens uprzednio byli wychowawcami i nauczycielami w wileńskim seminarium duchownym, a najmłodszy z nich uczył w szkołach powiatowych w Iłkuście i Łyskowie, a później w seminarium duchownym w Krasławiu¹³⁴.

Zapewne przygotowanie do kapłaństwa w seminarium kamienieckim niczym istotnym nie różniło się do systemu funkcjonującego w innych tego typu placówkach prowadzonych przez misjonarzy. Charakterystyczną cechą było to, że na pierwszym miejscu stawiano tam pobożność, miłosierdzie i gorliwą posługę kapłańską. Wykształcenie było jednym ze środków, nie najważniejszym, do wychowania duszpasterza dla parafii wiejskich i małomiasteczkowych. Nie wyobrażano sobie skutecznego duszpasterstwa bez pobożności otwierającej na łaskę Bożą. W tym celu w seminariach kładziono nacisk na praktyki religijne: codzienną wspólną

i osobistą modlitwę, rozmyślanie, konferencje ascetyczne, cotygodniową spowiedź i komunię świętą oraz coroczne rekolekcje¹³⁵. Poza wykładami z teologii do pracy duszpasterskiej przygotowywano, prowadząc zajęcia z kaznodziejstwa, katechetyki i sprawowania sakramentów.

¹³⁵ J. Dukąła, *Formacja alumnów diecezjalnych przez misjonarzy w latach 1675–1864*, „Nasza Przeszłość” 1996, 51, t. 86, s. 11–70.

5. Duchowieństwo parafialne i kapelani

Ostatnią, a zarazem największą kategorią duchownych są księża bezpośrednio zaangażowani w duszpasterstwo parafialne: rządcy parafii (prepozyci i plebani, administratorzy i komendarze), wikariusze katedralni i parafialni, kapelani szkół i kaplic oraz prebendarze. Jesienią 1830 r. zaliczano do nich 133 osoby (91,7% wszystkich księży diecezjalnych). Na podstawie informacji zamieszczonych w protokołach wizytacyjnych, schematyzmach diecezji oraz życiorysach własnoręcznie napisanych przez księży (tabelaryczne spisy duchowieństwa) można odpowiedzieć na następujące pytania: jak długo żyli? Ile lat trwała ich posługa kapłańska? Skąd pochodzili? Z jakiej grupy społecznej się wywodzili? Jakiej byli narodowości? W jakich szkołach uzyskali wykształcenie średnie? Czy i gdzie studiowali? W jakim seminarium przygotowywali się do święceń kapłańskich? W jakim wieku otrzymali święcenia prezbiteratu? Ile mieli lat i jak długo byli księżmi w chwili uzyskania beneficjum parafialnego?

Spośród 145 duchownych należących do diecezji kamienieckiej pod koniec 1830 r. długość życia można określić dla 113 z nich (77,9%). W tabeli 2 zestawiono uzyskane dane w przedziałach dziesięcioletnich.

136 A.G. Рашин, *Население России за 100 лет (1811–1913 гг.). Статистические очерки*, С.Г. Струмилина (ред.), Москва 1956, s. 8–11; Н.А. Рубакинъ, *Россия въ цифрахъ. Страна. Народъ. Сословія. Классы. Опытъ статистической характеристики сословно-классоваго состава населенія русскаго государства*, С. Петербургъ 1912, s. 43–46.

Tab. 2. Długość życia duchowieństwa inkardynowanego do diecezji kamienieckiej jesienią 1830 r.

Długość życia w latach	Liczba duchownych	Odsetek (%)
30–40	8	7,1
41–50	14	12,4
51–60	24	21,2
61–70	26	23,0
71–80	29	25,7
81–90	12	10,6
Razem	113	100

Źródło: obliczono na podstawie katalogu duchowieństwa zamieszczonego w tymże artykule

Spośród 113 duchownych, w przypadku których znamy datę urodzenia i śmierci, w młodym wieku (do 40 roku życia) zmarło osiem osób (7,1%), w średnim (od 41 do 60 lat) – 38 (33,6%), w wieku emerytalnym (po 61 roku życia) – 41 (36,3%). Niewątpliwie śmiertelność wśród duchownych była znacznie niższa niż w pozostałych grupach społecznych¹³⁶.

Księży przed 40 rokiem życia zmarło ośmiu. W wieku 35 lat zmarli: P. Orański, wikariusz w Międzybożu i sekretarz generalnego wizytatora diecezji, oraz J. Ratuszniewicz, wikariusz katedralny, a później rezydent w klasztorze kapucynów. Dwa lata dłużej żył J. Krzeczowski, pleban w Kraśnym, zaś w wieku 38 lat zmarli: M. Bielecki, pleban w Kumanowcach, J. Brzeźniakiewicz, pleban w Supruńkowcach, oraz J. Nowicki, administrator w Śnitkowie.

Powyżej 80 lat żyli: J. Gussik, J. Leontowicz, M. Łomnicki i K. Świdowicz – wszyscy zmarli, mając 82 lata; A. Brzozowski, A. Holecki, M. Staruszkiewicz i M. Tarnopolski, którzy przeżyli rok dłużej; L. Pałuski i J. Tomaszewski – po ukończeniu 85 roku życia. Najdłużej z opisywanej grupy księży żyli P. Rokicki, dziekan kapituły katedralnej i emerytowany prepozyt w Czarokozińcach, oraz F. Chmielowski, proboszcz w Kunie. Pierwszy z nich żył 88 lat, drugi zaś – 90.

Z wiekiem życia ściśle związany jest czas aktywności duszpasterskiej księży. Niewielu przechodziło formalnie na emeryturę. Większość z nich po ukończeniu 60 roku życia lub ograniczeniu aktywności przez trwałą chorobę (stan określany mianem inwalidztwa) nadal pomagała w duszpasterstwie, pełniąc obowiązki wikariuszy, a nawet samodzielnie administrując parafią. Dla wielu czas aktywności wyznaczał więc rok święceń prezbiteratu oraz śmierć. Poniższa tabela pokazuje, jak długo księża z opisywanej grupy byli do dyspozycji wiernych żyjących na Podolu.

Tab. 3. Lata życia w stanie kapłańskim duchowieństwa inkardynowanego do diecezji kamienieckiej jesienią 1830 r.

Lata przeżyte w kapłaństwie	Liczba duchownych	Odsetek (%)
0–10	1	0,9
11–20	10	8,8
21–30	28	24,8
31–40	28	24,8
41–50	26	23,0
51–60	17	15,0
61–70	3	2,7
Razem	113	100

Źródło: obliczono na podstawie katalogu duchowieństwa zamieszczonego w tymże artykule

Z zebranych informacji wynika, że srebrny jubileusz kapłaństwa celebrowało 91 księży (80,5%), a złoty – 20 (17,7%). Średnia długość aktywności duszpasterskiej dla całej opisywanej grupy wynosi 37 lat. Po odliczeniu osób, które nie przeżyły jubileuszu 20 lat kapłaństwa oraz pracowały ponad 50 lat w duszpasterstwie, średnia (84 osoby) długość aktywności zawodowej wynosi 35 lat. Należy więc sądzić, że przynajmniej do trzeciej ćwierci XIX w. całkowita wymiana duchowieństwa następowała w ciągu 30–40 lat.

W badanej przez nas grupie duchownych najkrócej w kapłaństwie żył wspomniany już J. Orański. Zmarł dziewięć lat po otrzymaniu święceń prezbiteratu.

Jubileusz 60 lat kapłaństwa obchodziło pięciu księży: A. Brzozowski (60 lat), długoletni proboszcz w Starej Sieniawie, A. Holecki (60 lat), proboszcz w Obodówcze, L. Pałuski (61 lat), w ostatnich latach życia wikariusz w Tynnej, F. Chmielowski (63 lata), proboszcz w Kunie, i P. Rokicki (65 lat), dziekan kapituły kamienieckiej oraz w ostatnich latach życia emeryt duszpasterzujący przy kościele ormiańskim w Kamieńcu Podolskim.

Kolejnym zagadnieniem związanym w długością życia duchowieństwa jest wiek księży diecezji kamienieckiej zaangażowanych jesienią 1830 r. Pozwala to ocenić wielkość poszczególnych grup wiekowych księży inkardynowanych wówczas do diecezji kamienieckiej. Wynik przyporządkowania do dziesięcioletnich grup wiekowych przedstawia poniższa tabela.

Tab. 4. Wiek duchowieństwa inkardynowanego do diecezji kamienieckiej jesienią 1830 r.

Wiek	Liczba duchownych	Odsetek (%)
21–30	28	21,1
31–40	46	34,6
41–50	22	16,5
51–60	20	15
61–70	12	9
71–75	5	3,8
Razem	133	100

Źródło: obliczono na podstawie katalogu duchowieństwa zamieszczonego w tymże artykule

Jesienią 1830 r. najliczniejszą (46 osób) grupę duchownych stanowili 30-latkowie (34,6% wszystkich duchownych), 20- i 40-latków było prawie o połowę mniej (odpowiednio 21,1 i 16,5%), zaś różnica liczebna między 50- a 40-latkami była niewielka. W sumie do grupy osób, które nie ukończyły 50 roku życia, należało 95 księży (71,4%). Najstarszym duchownym na Podolu był wówczas 75-letni J. Kaliński senior, latynista i długoletni wikariusz w Satanowie. Rok młodszy był J. Leontowicz, pleban

w Mężyrowie, zaś 72 mieli: A. Dąbrowski, wiceoficjał konsystorza kamienieckiego, oraz M. Staruszkiewicz, kapelan kaplicy w Pitniczanach. Niewątpliwie w prezbiterium kamienieckim przeważało młodsze i średnie pokolenie duchowieństwa. Połowa z nich weszła do stanu kapłańskiego po utracie przez Rzeczpospolitą niezależności.

Nieco mniej informacji posiadamy o terenach, z których pochodzili księża z Podola. Jeśli już we własnoręcznie spisanych tabelach służbowych oraz podyktowanych dziekanom lub wizytatorom informacjach wpisanych do protokołów powizytacyjnych podawali miejsce urodzenia, to ograniczali się w większości przypadków do określenia guberni lub województwa. Jeśli doliczyć księży, o których wiemy, gdzie uczęszczali do szkół średnich (zwykle były to szkoły najbliższej miejsca zamieszkania), to możemy określić pochodzenie 110 księży (82,7%). Wyniki tych obliczeń przedstawia poniższa tabela.

Tab. 5. Miejsce pochodzenia duchowieństwa inkardynowanego do diecezji kamienieckiej jesienią 1830 r.

Miejsce pochodzenia	Liczba duchownych	Odsetek (%)
Galicja	10	9,1
Królestwo Polskie	10	9,1
Litwa	6	5,5
Podole	77	70
Wielkie Księstwo Poznańskie	1	0,8
Wołyń	6	5,5
Razem	110	100

Źródło: obliczono na podstawie katalogu duchowieństwa zamieszczonego w tymże artykule

Największa grupa duchownych pochodziła z Podola. Z diecezji kamienieckiej wywodziło się 77 księży (70%). Odsetek osób związanych z diecezją należy powiększyć o kolejne 9,1% duchownych urodzonych w obwodzie tarnopolskim. Ten obszar, należący do przedrozbiorowego województwa podolskiego i diecezji kamienieckiej, w latach 1809–1815 wchodził w skład Rosji i był

zarządzany przez ordynariusza kamienieckiego. Pochodzący z tych terenów księża byli związani licznymi więziami z diecezją kamieniecką. Musieli również w trakcie przynależności okręgu do Rosji zmienić miejsce zamieszkania, przemieszczając się za Zbrucz, tak że po zmianie granic pozostali nadal poddanymi cara. Zadziwia niewielka liczba osób pochodzących z Wołynia, które z Podolem łączyły więzy gospodarcze, a ich mieszkańców – koligacje rodzinne. Z Wołynia pochodziło zaledwie sześciu duchownych (5,5%) – dokładnie tyle samo osób urodziło się na Litwie. W Królestwie Polskim, jak pisali sami duchowni, na świat przyszło dziesięciu księży. Ponieważ w tabelach służbowych zapisywali miejsce pochodzenia, używając współczesnego im podziału granic, sądzić należy, że miejscem ich urodzenia było Królestwo Kongresowe, mimo że prawie wszyscy przyszli na świat jako poddani króla Stanisława Augusta.

W oparciu o te same źródła można również określić pochodzenie społeczne księży kamienieckich. Dane o przynależnościach stanowych posiadamy dla wszystkich księży inkardynowanych do diecezji kamienieckiej: 128 z nich wywodziło się z rodzin szlacheckich (96,2%), a pozostali (pięć osób) urodzili się w rodzinach mieszczańskich – A. Czarnecki w Barze, a F. Hadziewicz, M. Kuryński, M. Nehabidowicz i K. Zborowski – w Kamieńcu Podolskim.

Można również określić pochodzenie narodowe księży z Podola – z rodzin katolickich obrządku łacińskiego (szlacheckich i mieszczańskich) wywodziło się 124 duchownych (93,2%). Nie ulega wątpliwości, że należeli do polskiego etnosu, mimo że jedynie 24 z nich w tabelach służbowych zadeklarowało przynależność do polskiej szlachty. Większość księży powstrzymała się od określenia swojej narodowości, w odpowiedniej rubryce tabeli służbowej, zważywszy na jawne rugowanie polskość po upadku powstania listopadowego.

Liczba osób związanych z polskością mogła być większa, bowiem sześciu księży przeszło na obrządek łaciński

z grecko-unickiego, a trzech pochodziło z rodzin ormiańskich. Fakt ten może świadczyć nie tylko o wierności względem Kościoła katolickiego, ale także o mocniejszej więzi z polskością niż ruskością. Dotyczy to księży: D. Be-rezowskiego, J. Kalińskiego seniora, J. Kalińskiego juniora, Jana Turewicza, Józefa Turewicza i Ł. Ulickiego. Księża pochodzący z rodzin ormiańskich do kapłaństwa przygotowywali się w kamienieckim seminarium duchownym, nie dla potrzeb katolickiej diecezji ormiańskiej w Mohylowie, bowiem święcenia kapłańskie przyjęli z rąk biskupów łacińskich i kierowani byli do pracy w parafiach łacińskich. Byli to: J. Gussik, M. Nehabidowicz i I. Melikowicz.

W tabelach służbowych oraz protokołach powizytacyjnych można również odnaleźć informacje o szkołach, do których uczęszczali duchowni. Dotyczy to placówek, w których zdobywali wykształcenie średnie (szkół wydziałowych i podwydziałowych, a później gimnazjów i szkół powiatowych) i wyższe (uniwersytetów), jak również przygotowywali się do kapłaństwa (seminariów duchownych). W przypadku zakładów kształcenia średniego znamy miejsca pobierania edukacji przez 111 duchownych (83,5%). Brakuje danych o 22 księżach, którzy zmarli przed 1835 r., przed wprowadzeniem obowiązku corocznego wypełniania tabel służbowych przez wszystkich duchownych w Rosji. Poniższe zestawienie przedstawia spis szkół, w których duchowni diecezji podolskiej zdobyli, jak wówczas mówiono, „wykształcenie świeckie”.

Tab. 6. Szkoły średnie, w których uczyli się duchowni inkardynowani do diecezji kamienieckiej jesienią 1830 r.

Miejscowości, siedziby szkół	Liczba duchownych	Odsetek (%)
Bar	33	29,8
Bar, Kamieniec Podolski	3	2,7
Bar, Winnica	3	2,7
Białystok	1	0,9
Buczacz	6	5,4
Buczacz, Stanisławów	1	0,9

Miejscowości, siedziby szkół	Liczba duchownych	Odsetek (%)
Humań, Bar	1	0,9
Humań, Szarogród	1	0,9
Kalisz	2	1,8
Kalwaria Żmudzka	1	0,9
Kamieniec Podolski	21	18,9
Kamieniec Podolski, Bar, Lwów	1	0,9
Kamieniec Podolski, Winnica	1	0,9
Kielce	1	0,9
Kraków	1	0,9
Lubar	4	3,6
Lubieszów	1	0,9
Lwów	1	0,9
Łuck	2	1,8
Łuck, Krzemieniec	1	0,9
Łuck, Żytomierz	1	0,9
Międzybóž	2	1,8
Niemirów	1	0,9
Połtawa	1	0,9
Radom, Rawa	1	0,9
Rosienie	1	0,9
Sandomierz	2	1,8
Szarogród, Niemirów, Winnica	1	0,9
Teofilpol	2	1,8
Traszkuny	1	0,9
Wilno	1	0,9
Winnica	5	4,5
Włodzimierz	1	0,9
Zabiały	1	0,9
Zamość	1	0,9
Zbaraż, Buczacz	1	0,9
Złoczów, Krzemieniec	1	0,9
Żyrowice	1	0,9
Razem	111	100

Źródło: obliczono na podstawie katalogu duchowieństwa zamieszczonego w tymże artykule

Uczniami szkół znajdujących się na Podolu było 73 księży (65,8%), 63 uzyskało wykształcenie w jednym zakładzie,

dziesięciu uczyło się w kilku placówkach. W gimnazjum podolskim w Winnicy kształciło się dziesięciu księży, w szkołach powiatowych w Barze – 41, Kamieńcu Podolskim – 26, oraz po dwóch w Międzybożu, Niemirowie i Szarogrodzie. W sąsiednich dzielnicach – na Wołyniu, Kijowszczyźnie oraz Galicji, wykształcenie średnie zdobyło kolejnych 21 duchownych (18,9%). Na Wołyniu przyszli podolscy duszpasterze kształcili się w Krzemieńcu – jeden, Lubarze – czterech, Lubieszowie – jeden, Łucku – czterech, Teofilpolu – 12, Włodzimierzu – jeden, i Żytomierzu – jeden; na Kijowszczyźnie w Humaniu – dwóch; w Galicji w Buczaczu – ośmiu, we Lwowie – dwóch, i po jednym w Stanisławowie, Zbarażu i Złoczowie. Łącznie do szkół działających na Podolu i w najbliższej okolicy uczęszczało 94 duchownych (84,7%).

Seminarium, w którym przygotowywali się do kapłaństwa duszpasterze, można określić dla 122 księży (91,7%). Poniższa tabela przedstawia spis zakładów, w których wykształcenie otrzymali duchowni z opisywanej grupy.

Tab. 7. Seminarium, w których uczyli się duchowni inkardynowani do diecezji kamienieckiej jesienią 1830 r.

Miejscowości, siedziby seminariów	Liczba duchownych	Odsetek (%)
Kamieniec Podolski	87	71,4
Kamieniec Podolski, Wilno (Sem. Główne)	10	8,3
Kraków (Stradom)	1	0,8
Kraków (Stradom), Kamieniec Podolski	1	0,8
Lwów	3	2,5
Łowicz	1	0,8
Łuck	3	2,5
Łuck, Kamieniec Podolski	3	2,5
Łuck, Kamieniec Podolski, Wilno (Sem. Główne)	1	0,8
Mohylów	1	0,8
Ołyka, Kamieniec Podolski	1	0,8
Wilno (misjonarze)	2	1,6

Miejscowości, siedziby seminariów	Liczba duchownych	Odsetek (%)
Wilno (Sem. Główne)	1	0,8
Wilno (misjonarze), Kamieniec Podolski	2	1,6
Zwinogródka, Kamieniec Podolski	1	0,8
Żytomierz, Kamieniec Podolski	2	1,6
Lwów, Radomyśl (unickie)	2	1,6
Razem	122	100

Źródło: obliczono na podstawie katalogu duchowieństwa zamieszczonego w tymże artykule

Z duchownych opisywanej grupy, dla których posiadamy informacje o zakładzie przygotowania do kapłaństwa, w jednym seminarium uczyło się i uzyskało formację duchową 101 księży (82,8%). Kolejnych 11 po rozpoczęciu nauki w seminarium, do którego się zgłosili, skierowano na studia do Seminarium Głównego w Wilnie. Zaledwie dziesięciu księży uczyło się w kilku seminariach, wyjąwszy Seminarium Główne w Wilnie. Zdecydowana większość duszpasterzy podolskich od początku drogi do święceń kapłańskich związana była z seminarium duchownym w Kamieńcu Podolskim. Zgłosiło się do niego 97 przyszłych duszpasterzy Podola (79,9%). Ci, którzy rozpoczęli studia w innych seminariach, pochodzili z Wołynia i Kijowszczyzny (osiem osób), kształcili się w seminariach zakonnych lub łacińskich i unickich przed upadkiem Rzeczypospolitej.

Dla 120 duchownych można określić długość studiów seminaryjnych. Rok w seminarium przebywało 22 księży, dwa lata – 36, trzy – 25, cztery – 16, powyżej czterech lat – 21. Większość duszpasterzy pracujących na Podolu jesienią 1830 r. przygotowywała się do święceń od roku do trzech lat (83 osoby – 69,2%). Porównanie długości studiów seminaryjnych z wiekiem wstąpienia do seminarium oraz datą rozpoczęcia studiów nie wykazuje większych prawidłowości poza dłuższym pobyt w zakładzie kandydatów przychodzących do niego

przed ukończeniem 20 roku życia. Rok w seminarium żytomierskim i kamienieckim był Wojciech Turkowski urodzony w 1767 r., który wstąpił do seminarium żytomierskiego w wieku 26 lat. Również rok w seminarium kamienieckim przebywał J. Regulski, który przybył do niego w 1802 r., w wieku 29 lat. Tyleż samo w seminarium uczył się W. Kucharski, który w wieku 23 lat wstąpił do seminarium kamienieckiego (1816 r.), oraz W. Zieliński, urodzony w 1793 r. i wyświęcony na prezbitera w 1814 r.

Z grupy 133 duchownych zaangażowanych bezpośrednio w duszpasterstwo jesienią 1830 r. 20 legitymowało się wykształceniem uniwersyteckim (15%) – 15 osób studiowało w Wilnie. Jako alumni Seminarium Głównego byli studentami sekcji teologicznej wchodzącej w skład kolegium (wydziału) nauk moralnych i politycznych Cesarskiego Uniwersytetu Wileńskiego¹³⁷. Na studia wysłał ich przed otrzymaniem święceń wyższych bp F.B. Mackiewicz. Byli to: P. Budzyński, S. Durzycki, A. Hilchen, A. Holecki, K. Hulacki, T. Kujawski, W. Markiewicz, J. Markiewicz, J. Nowicki, J. Orański, P. Rokicki, J. Sadowski, K. Świdowicz. Spośród nich studiów nie ukończyli: S. Durzycki (studiował trzy lata, uzyskując stopień kandydata teologii), R. Rokicki (studiował trzy miesiące) i J. Nowicki (studiował dwa miesiące). Po święceniach kapłańskich dwóch księży otrzymało pozwolenie na roczne studia w Wilnie na koszt własny (M. Łomnicki i J. Wigura). Trzech absolwentów Uniwersytetu Wileńskiego uzyskało stopnie doktora teologii i prawa kanonicznego (P. Budzyński, J. Markiewicz, W. Markiewicz), a ośmiu – magistra teologii (A. Hilchen, A. Holecki, K. Hulacki, T. Kujawski, J. Orański, J. Sadowski, K. Świdowicz, J. Wigura). Na uniwersytecie we Lwowie uczyły się dwie osoby (M. Górski i M. Łomnick), trzy na uniwersytecie w Krakowie (J. Jordan, J. Tomaszewski, M. Brudzyński), a jedna na Uniwersytecie Warszawskim (M. Brudzyński).

Kolejne zagadnienia dotyczą wieku otrzymania święceń kapłańskich przez duszpasterzy podolskich oraz ich pierwszych posad plebańskich. Tabela 8 ukazuje, w jakim

¹³⁷ W. Worotyński, *Seminarium Główne w Wilnie*, t. 1: *Powstanie i pierwszy okres dziejów (1803–1816)*, Wilno 1935, s. 160–163.

wieku księża duszpasterzujący na Podolu jesienią 1830 r. przystąpili do święceń prezbiteratu.

Tab. 8. Wiek otrzymania święceń prezbiteratu przez duszpasterzy inkardynowanych do diecezji kamienieckiej jesienią 1830 r.

Wiek przyjęcia prezbiteratu	Liczba duchownych	Odsetek (%)
21–25	66	49,6
26–30	42	31,6
31–35	12	9
36–40	8	6
41–45	2	1,5
46–50	2	1,5
51–55		
56–60	1	0,8
Razem	133	100

Źródło: obliczono na podstawie katalogu duchowieństwa zamieszczonego w tymże artykule

Spośród 133 księży bezpośrednio zaangażowanych w duszpasterstwo jesienią 1830 r. 66 przyjęło święcenia prezbiteratu pomiędzy 21 a 25 rokiem życia (49,6%). W kolejnym pięcioleciu ostatnie święcenia wyższe uzyskało 42 duchownych (31,6%). Zaskakuje duża grupa osób, które przyjęły prezbiterat pomiędzy 31 a 40 rokiem życia. Dotyczyło to dziesięciu księży (15%). Pięciu duchownych dopuszczono do święceń po ukończeniu 40 lat: J. Tarszę (42 lata), B. Marcinkiewicza (45 lat), S. Starzyńskiego (46 lat), Jana Hamera (47 lat) i Jakuba Tomaszewskiego (58 lat). Z informacji o ich życiu zapisanych w tabelach służbowych oraz protokołach wizytacyjnych nie wynika, dlaczego tak późno wstąpili do stanu duchownego. Warto zaś podkreślić, że wiele osób uzyskało prezbiterat bez wymaganego wieku. Nawet jeśli informacje o dacie urodzenia i przyjęciu święceń nie są ścisłe, to i tak grupa osób, które przystąpiły do święceń przed ukończeniem 24 roku życia, jest duża.

Według obowiązujących wówczas przepisów prawa kanonicznego święcenia prezbiteratu poprzedzało

uzyskanie pierwszej tonsury – formalnego aktu wstąpienia do stanu duchownego, czterech święceń niższych (ostiarriatu, lektoratu, egzorcystatu i akolitu) oraz dwóch wyższych, subdiakonatu i diakonatu. Sobór trydencki ustalił dolną granicę przyjęcia tonsury na siedem lat, nie określił jej jednak dla święceń niższych. W Polsce przedrozbiorowej dopuszczano do pierwszej tonsury i trzech święceń niższych osoby, które ukończyły siódmy rok życia, zaś do ostatnich święceń niższych – akolitu – po 12 roku życia¹³⁸. W przypadku święceń wyższych prawodawca postanawiał, że do święceń subdiakonatu mógł przystąpić kleryk po ukończeniu 22 roku życia, a święcenia kapłańskie mógł otrzymać diakon po ukończeniu 24 lat¹³⁹. Między przyjęciem dwóch święceń miał upłynąć określony czas, ustalany przepisami kościelnymi. Co do święceń niższych międzyczas (interstycja) pomiędzy nimi była ustalana przez ordynariusza. Natomiast czas pomiędzy święceniami niższymi i subdiakonatem oraz pomiędzy kolejnymi święceniami wyższymi miał wynosić co najmniej rok. Pozwalano jednak biskupowi udzielać od tego przepisu dyspensy, byle zachować zasadę, by święceń niższych i subdiakonatu oraz dwóch święceń wyższych nie udzielać jednego dnia. Do tego wymagana była „słuszna potrzeba”, o której orzekał sam biskup. W przypadku okresu pomiędzy tonsurą, święceniami niższymi i subdiakonatem mogła to być jakakolwiek przyczyna uznana za słuszną. Natomiast dyspensą rocznego okresu pomiędzy święceniami wyższymi wymagała kierowania się zasadą „potrzeby i pożytku dla Kościoła”¹⁴⁰. Porównanie obowiązującego prawa z wiekiem uzyskania prezbiteratu przez duchownych z Podola pokazuje, że dla władz kościelnych ważniejsze było powiększenie liczby duchowieństwa, przy ciągłym jego braku, niż przestrzeganie przepisów prawnych.

Ostatnią kwestią do opisanego pozostaje wiek uzyskania pierwszej nominacji na samodzielną placówkę duszpasterską przez rządców parafii; plebanów, prepozytów (proboszczów) i stałych administratorów. Informacje

¹³⁸ R. Rittner, *Prawo kościelne katolickie*, Lwów 1878, s. 108.

¹³⁹ A. Kopiczko, *Duchowieństwo katolickie diecezji warmińskiej w latach 1825–1821*, cz. 1, Olsztyn 2000, s. 75; R. Rittner, *op.cit.*, s. 91, 108; S. Wysocki, *Seminarium Zamkowe w Krakowie, jego dzieje i rozwój*, Lwów 1910, s. 98–102.

¹⁴⁰ J. Szczepaniak, *Duchowieństwo diecezji krakowskiej w XVIII wieku. Studium prozopograficzne*, Kraków 2010, s. 277–278.

na ten temat, znane dla 75 duchownych, zostały przedstawione w poniższej tabeli.

Tab. 9. Wiek otrzymania beneficjum plebańskiego lub nominacji na administratora parafii przez duszpasterzy inkardynowanych do diecezji kamienieckiej jesienią 1830 r.

Wiek nominacji na rządcę parafii	Liczba duchownych	Odsetek (%)
do 25	6	8
26–30	23	30,7
31–35	16	21,3
36–40	15	20
41–45	7	9,4
46–50	4	5,3
51–55	2	2,7
56–60	1	1,3
61–64	1	1,3
Razem	75	100

Źródło: obliczono na podstawie katalogu duchowieństwa zamieszczonego w tymże artykule

Samodzielne placówki otrzymywali młodzi kapłani, co niewątpliwie miało związek z brakiem księży w diecezji kamienieckiej. Mimo że od początku XIX w. rosła liczba powołań, w wielu parafiach, szczególnie we wschodniej części diecezji, gdzie katolicy mieszkali w dużym rozproszeniu, nadal brakowało duszpasterzy do obsłużenia wiernych. Najmłodszy rządcy parafii nie mieli jeszcze ukończonych 25 lat (ośmiu księży) w chwili otrzymania aplikaty na parafię. Pomiędzy 26 a 30 rokiem życia plebanami, proboszczami i stałymi administratorami zostało 23 duchownych (30,7%), a w kolejnych przedziałach wiekowych – 16 (21,3%) i 15 (20%). W sumie do 40 roku życia nominacje na beneficja i stałą administrację otrzymało 60 osób (80%), po ukończeniu 41 lat – 15 (20%). Najmłodszym plebanem w wieku 23 lat został J. Piątkowski (nominacja do Zamiechowa z 15 grudnia 1811 r.). O rok starsi byli w chwili uzyskania beneficjum: M. Wolski, rektor parafii w Tuczkowie (od 1828 r.), oraz A. Brzozowski,

nominowany na beneficjum do Żwańca (9 kwietnia 1820 r.). Najstarsi byli zaś nominowani na beneficja I. Starzyński (56 lat) i J. Jordan (64 lat). Obydwie jednak nominacje znacznie odbiegały od standardowych. Pierwszy z nich 4 października 1828 r. został plebanem w Kumanowie, dziesięć lat po święceniach kapłańskich, a po 12 latach od wstąpienia do stanu duchownego. Drugi – kustosz kamienieckiej kapituły katedralnej – został w 1827 r. mianowany proboszczem w Winnicy. Była to czysto formalna nominacja, ponieważ w 1778 r. spłonął kościół parafialny (pojezuicki), a duszpasterstwo przejęli dominikanie. W 1803 r. władze kościelne zdecydowały, że przeor dominikanów będzie nosił nazwę komendarza generalnego, a do chwili odbudowy kościoła będzie się nominować oddzielnego proboszcza, bez obowiązku rezydencji i prowadzenia duszpasterstwa, o czym była już mowa w poprzednim artykule.

Administratorzy i plebani obejmujący w tak młodym wieku parafie nie mieli wielkiego doświadczenia duszpasterskiego. Przed ukończeniem piątego roku kapłaństwa nominacje na rządców parafii otrzymało 35 księży (46,8%), od szóstego do dziesiątego roku – 22 (29%), a od 11 do 15 – dziesięciu (13,3%). Po 15 roku kapłaństwa plebanami lub administratorami zostało tylko ośmiu księży (10,9%).

Z przedstawionych danych wynika, że jesienią 1830 r. większość księży należących do diecezji kamienieckiej zaangażowana była w duszpasterstwo parafialne. Z powodu braku duchowieństwa tylko nieliczne parafie mogły liczyć na wikariuszy. Często byli oni w parafiach, w których plebani pełnili funkcje administracyjne lub byli w wieku emerytalnym, faktycznie przejmując wszystkie obowiązki duszpasterskie. Poza nielicznymi wyjątkami zostawali rządcami parafii po krótkim okresie wikariatu. Duchowni kamienieccy zasadniczo pochodzili z Podola i tam odebrali wykształcenie, zarówno świeckie, jak i duchowne. Prawie wszyscy wywodzili się ze stanu szlacheckiego i byli Polakami. Połowa z nich dożyła 65 roku życia.

¹⁴¹ W katalogu zastosowano przy określeniu dat dwa rodzaje nawiasu: okrągły i kwadratowy. Pierwszy z nich oznacza, że daty w nim zawarte określają początek i koniec określonej posługi duszpasterskiej lub zajęcia. Nawias kwadratowy informuje, że nie znamy właściwej daty objęcia lub zakończenia oficjum, a podana data ma źródłowe potwierdzenie.

¹⁴² DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 4, k. 210v; *Directorium...* (1831–1850).

¹⁴³ DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 2, k. 2v, 115v; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 3, k. 7v; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 4, k. 35v, 208; DACHmO, f. 685, op. 4, sp. 23, k. 150–150v; *Directorium...* (1824).

¹⁴⁴ DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 2, k. 183; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 3, k. 111v; DACHmO, f. 685, op. 4, sp. 7, k. 14; *Directorium...* (1813–1831).

Katalog duchowieństwa¹⁴¹

ADAMOWICZ FRANCISZEK, ur. w 1809 w pow. braclawskim w rodzinie szlacheckiej; uczył się w szkołach powiatowych w Niemirowie; do kapłaństwa przygotowywał się w kamienieckim seminarium duchownym (1827–1830); przyjął święcenia w 1830; przebywał w klasztorze w Kunie (1830–1831); wikariusz w Pikowie [1832–1833]; administrator w Łuczyńcu [1835–1837]; wikariusz w Międzybożu [1841–1842]; wikariusz katedralny [1844–1849]; zm. w 1849¹⁴².

BAROZZI JAKUB, ur. w 1768 na greckiej wyspie Naksos; przygotowywał się do kapłaństwa w Rzymie (1787–1791); w czasie studiów rzymskich uzyskał stopnie doktora teologii i filozofii; święcenia kapłańskie przyjął w 1791; kanonik gremialny kapituły kamienieckiej (1803–1830); pleban w Czerczach (1799–1824); emeryt [1830]; asesor konsystorza w Kamieńcu Podolskim [1830]; odznaczony brązowym krzyżem za wojnę w 1812; zm. ok. 1832¹⁴³.

BEREZOWSKI DEMETRIUSZ – ur. w 1768 w woj. braclawskim w rodzinie szlacheckiej; uczył się w Szarogrodzie, Niemirowie i Winnicy; przygotowywał się do kapłaństwa w unickim seminarium duchownym (1792–1794); święcenia kapłańskie przyjął w 1794; administrator w Kobyłówce (1794–1797); przeszedł z obrządku unickiego na łaciński w 1797; kapelan w Bartnikach (1797–?); wikariusz w Tomaszpolu [1800]; wikariusz i komendarz w Braclawiu [1800] i Hołowaniewskim [1808]; komendarz (1808–1811) i pleban (1811–1832) w Lityniu; deputat do spraw szczepienia przeciw ospie (1811–1832) oraz deputat sądowy do spraw duchownych (1812–1832) dla pow. lityńskiego; zm. w 1832¹⁴⁴.

BIELECKI MARCIN, ur. w 1799; pochodził z rodziny szlacheckiej; uczył się w szkole powiatowej w Kamieńcu Podolskim; przygotowywał się do kapłaństwa w seminarium kamienieckim (1819–1822); przyjął

- święcenia kapłańskie 10 lipca 1822 w Kamieńcu Podolskim z rąk bp. Mackiewicza; wikariusz w Nowym Konstantynowie (1822–1824) i Chmielniku [1826]; administrator (8 lutego 1828 – 1832) i pleban (1832–1837) w Kumanowcach; zm. w 1837¹⁴⁵.
- BIENIAS JAN, ur. w 1788; święcenia kapłańskie otrzymał w 1815; wikariusz w Gródku (1816–1821); administrator w parafii Krzywe Jezioro (1821–1823); bez obowiązków [1823–1831]; dalsze losy nie są znane¹⁴⁶.
- BOCHEŃSKI ALEKSANDER, ur. w 1785 w guberni podolskiej w rodzinie szlacheckiej; uczył się w szkołach barskich prowadzonych przez bazylianów; przygotowywał się do kapłaństwa w kamienieckim seminarium duchownym (1807–1810); przyjął święcenia kapłańskie w 1810; komendant w Czerniowcach (1810–1813); pleban w Woroszyłówce (1813–1831); deputat do spraw duchownych w sądach cywilnych pow. winnickiego (1814–1831); odznaczony brązowym krzyżem za wojnę 1812; zm. w 1831¹⁴⁷.
- BORKOWSKI JERZY, ur. w 1804 w pow. jampolskim w rodzinie szlacheckiej; uczył się w szkołach powiatowych niemirowskich; do kapłaństwa przygotowywał się w kamienieckim seminarium duchownym (1827–1829); przyjął cztery niższe święcenia w 1828 oraz prezbiterat w 1829 z rąk bp. F. Mackiewicza; wikariusz w Czarnokozińcach (1829–1831); dalsze losy nie są znane¹⁴⁸.
- BORKOWSKI WOJCIECH, ur. w 1791 w rodzinie szlacheckiej; uczęszczał do szkoły bazylikańskiej w Barze; przygotowywał się do kapłaństwa w seminarium duchownym w Kamieńcu Podolskim (1821–1823); przyjął święcenia kapłańskie 8 lipca 1823 w Kamieńcu Podolskim z rąk bp. Mackiewicza; wikariusz w Braclawiu (1823–1825); pleban w Ułanowie (3 sierpnia 1825 – 1833); delegat sądowy dla pow. lityńskiego (1825–1833); dalsze losy nie są znane¹⁴⁹.
- BORZEWSKI BAZYLI, ur. w 1768 w rodzinie szlacheckiej; uczył się w szkole powiatowej w Kamieńcu Podolskim;

145 DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 3, k. 108v; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 6, k. 79; DACHmO, f. 685, op. 4, sp. 31, k. 172v–173; *Directorium...* (1822–1837).

146 *Directorium...* (1817–1831).

147 DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 2, k. 205; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 3, k. 140; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 4, k. 299v–300; DACHmO, f. 685, op. 4, sp. 23, k. 276v–277; DACHmO, f. 685, op. 4, sp. 31, k. 238–238v; *Directorium...* (1824–1831).

148 DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 4, k. 209v; DACHmO, f. 685, op. 4, sp. 31, k. 5v; *Directorium...* (1829–1831).

149 DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 2, k. 197; DACHmO, f. 685, op. 4, sp. 31, k. 210v; *Directorium...* (1822–1833).

¹⁵⁰ DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 2, k. 345v; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 3, k. 265v; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 6, k. 176; DACHmO, f. 685, op. 4, sp. 31, k. 461v–462; *Directorium...* (1813–1839).

¹⁵¹ DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 4, k. 130, 324; *Directorium...* (1828–1858).

¹⁵² DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 2, k. 333v; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 3, k. 252; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 6, k. 170; DACHmO, f. 685, op. 4, sp. 31, k. 409; *Directorium...* (1813–1838).

¹⁵³ DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 2, k. 128v; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 3, k. 64v; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 4, k. 37v, 269v; DACHmO, f. 685, op. 4, sp. 23, k. 78v; DACHmO, f. 685, op. 4, sp. 31, k. 204v–205; *Directorium...* (1819–1866); *Directorium... dioecesi Luceorienss...* (1868–1880).

wstąpił do stanu duchownego w 1798; święcenia kapłańskie otrzymał w 1799; wikariusz w Czarnokozincach (1799–1800); wikariusz (1800–1815) i pleban (23 maja 1815 – 1838) w Żwańczyku; zm. w 1838¹⁵⁰.

BRUDZYŃSKI (JÓZEF) MACIEJ h. Prawdzic, ur. w 1801 w Królestwie Polskim; „nauki początkowe brał prywatnie” (do 1816); uczęszczał do gimnazjum w Kielcach (rozpoczął II klasę w 1816); studiował filozofię i teologię na Królewskim Uniwersytecie Warszawskim i Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie; święcenia kapłańskie przyjął 29 czerwca 1825 w Sandomierzu; administrator w Ładyżynie (7 września 1827 – 1857); dziekan braclawski (1850–1854); delegat sądowy (1828–1854), delegat do spraw szczepień przeciw ospie (1829–1838) oraz delegat do komitetu statystycznego (1829–1830) dla pow. hajszyńskiego; zm. w 1857¹⁵¹.

BRZEŹNIAKIEWICZ JAN, ur. 1779 w Łokaczach, w cyrkule tarnopolskim w Galicji, w rodzinie szlacheckiej; przygotowywał się do kapłaństwa w Kamieńcu Podolskim (1808–1809); święcenia kapłańskie przyjął w 1809; wikariusz przy katedrze kamienieckiej [1813]; komendarz (1821–1824) i pleban (1824–1837) w Supruńkowcach; kanonik honorowy kapituły kamienieckiej (od 1816); zm. w 1837¹⁵².

BRZozowski ALEKSANDER, ur. w 1796 w rodzinie szlacheckiej; uczył się w szkole powiatowej w Kamieńcu Podolskim; przygotowywał się do kapłaństwa w łuckim (1816–1817) i kamienieckim (1817–1819) seminarium duchownym; przyjął święcenia kapłańskie 7 kwietnia 1819 z rąk bp. Mackiewicza; wikariusz przy katedrze kamienieckiej (1819–1820); pleban w Żwańcu (9 kwietnia 1820 – 1829) i Starej Sieniawie (21 stycznia 1829 – 1879); asesor konsystorza kamienieckiego (1852–1864); kanonik gremialny kamienieckiej kapituły katedralnej (1858–1879); dziekan lityński (1836–1852); delegat sądowy dla pow. kamienieckiego (1825–1829); delegat sądowy dla pow. lityńskiego (1829–1853); zm. w 1879¹⁵³.

BUCENŃ KAROL, ur. w 1774; przyjął święcenia kapłańskie w 1811; komendant w Jampolu (1812–1819); pleban w Czerniowcach (1819–1839); gremialny kamienieckiej kapituły katedralnej (1834–1842); dziekan dek. jampolskiego (1814–1833); delegat do spraw szczepienia krowiej ospy dla pow. jampolskiego (1815–1834); zm. w 1842¹⁵⁴.

BUDZYŃSKI PAWEŁ, ur. w 1790 w rodzinie szlacheckiej; uczył się w gimnazjum winnickim; przygotowywał się do kapłaństwa w kamienieckim seminarium duchownym (1817–1818) oraz Seminarium Głównym w Wilnie (21 sierpnia 1818 – 1 lipca 1823), równocześnie studiując w sekcji teologicznej kolegium nauk moralnych i politycznych na Cesarskim Uniwersytecie Wileńskim, uzyskując stopień doktora teologii i prawa kanoniczego; przyjął święcenia kapłańskie w 1823; magister teologii w 1820; kaznodzieja w kościele akademickim w Wilnie (1823); doktor teologii i prawa kanonicznego (20 czerwca 1823); prefekt (1825–1826) i regens (1843–1849) w kamienieckim seminarium duchownym; wykładowca: teologii dogmatycznej (1823–1827, 1842–1845), katechizmu trydenckiego (1823–1825), wprowadzenia do Pisma Św. i egzegezy Pisma Św. (1824–1827), teologii pasterskiej (1824–1825) i historii kościelnej (1824–1825) w kamienieckim seminarium duchownym; kaznodzieja katedralny w Kamieńcu Podolskim (1823–1827); pleban w Strzyżawce (1827–1846); administrator *ad interim* w Janowie (1836–1837); proboszcz w Winnicy (1846–1859); kanonik gremialny (1829–1843), scholastyk (1843–1846), kantor (1846–1847), kustosz (1847–1859) kamienieckiej kapituły katedralnej; asesor konsystorza kamienieckiego (1838–1841); egzaminator diecezjalny (1843–1849); delegat sądowy do spraw duchownych dla pow. kamienieckiego (1825–1826) i winnickiego (1834–1839); delegat do spraw szczepienia krowiej ospy dla pow. kamienieckiego (1826–1827); delegat do sporządzania statystyki dla pow. winnickiego (1830–1831); delegat

¹⁵⁴ DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 2, k. 208v; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 3, k. 191v; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 4, k. 157v, 392v; DACHmO, f. 685, op. 4, sp. 31, k. 294v–295; *Directorium...* (1813–1843).

¹⁵⁵ DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 2, k. 3, 16v; DACHmO, f. 685, op. 4, sp. 31, k. 232–232v; *Directorium...* (1818–1859); W. Worotyński, *op.cit.*, t. 1, s. 260–261.

¹⁵⁶ DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 2, k. 125; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 3, k. 54; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 4, k. 63, 259v; *Directorium...* (1813–1834).

¹⁵⁷ DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 2, k. 16; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 3, k. 7v–8; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 4, k. 61; *Directorium...* (1824–1866); *Directorium... dioecesi Luceoriensi...* (1868–1889).

do sądów granicznych (gubernialnych) (1836–1841); zm. w 1859¹⁵⁵.

CELIŃSKI JÓZEF, ur. 18 marca 1759 w woj. lubelskim w rodzinie szlacheckiej; uczył się w Łucku u pijarów i w Żytomierzu; do kapłaństwa przygotowywał się w łuckim seminarium duchownym (1793–1796); przyjął święcenia kapłańskie 26 czerwca 1796 w Łucku z rąk bp. Jana Chryzostoma Kaczkowskiego; wikariusz w Granowie (1796–1797); komendarz przy kaplicy w Ładyżynie, par. Niemirów (17 sierpnia 1797 – 1820); wikariusz w Czarnokoźnicach (1820–1822) i Oryninie (1822–1834); odznaczony brązowym krzyżem pamiątkowym za 1812; zm. w 1834¹⁵⁶.

CHMIEŁOWSKI FELIKS, ur. w 1798 w Galicji, w cyrkule zaleszczyckim; pochodził z rodziny szlacheckiej; uczył się w Buczaczu i gimnazjum stanisławowskim; za zgodą władz państwowych, po złożeniu przysięgi na wierność tronowi, uznany został za „krajowca”; przygotowywał się do kapłaństwa w seminarium duchownym w Kamieńcu Podolskim (1823–1825); święcenia kapłańskie przyjął w 1825; wikariusz przy parafii katedralnej w Kamieńcu Podolskim (1825–1826); wikariusz w Kutkowcach (1826–1827); administrator w Tuczkwie (1827–1828); wikariusz w Miastkówce (1829–1833); administrator (1833–1846) i proboszcz (1846–1888) w Kunie; delegat sądowy do spraw duchownych dla pow. hasyńskiego (1834–1862); delegat do spraw szczepienia krowiej ospy dla pow. hasyńskiego [1854–1861]; zm. 9 kwietnia 1888¹⁵⁷.

CHOŁONIEWSKI STANISŁAW h. Myszka; ur. w 1791 w Janowie k. Winnicy; studiował prawo na Cesar skim Uniwersytecie Wileńskim; służył w wojsku rosyjskim jako porucznik w wystawionym przez siebie pułku jazdy; w 1812 wstąpił w Petersburgu do loży masońskiej; od 1816 r. urzędnik w Ministerstwie Spraw Zagranicznych i kamerjunkier dworu cesarskiego; studiował na Kościelnej Akademii Szlacheckiej w Rzymie (1827–1832), gdzie zyskał w 1832 stopień

doktora teologii; przyjął tonsurę – 14 stycznia 1828, cztery niższe święcenia – 20 i 27 stycznia 1828, subdiakoniat – 18 kwietnia 1829, diakonat – 13 czerwca 1829, i prezbiterat – 1 listopada 1829 w Rzymie; po powrocie został wikariuszem ordynariusza do spraw zakonów żeńskich (1832–1845); dziekan (1838–1845) i prepozyt (1845–1846) kapituły katedralnej w Kamieńcu Podolskim; szambelan papieski (od 1832); zm. w 1846¹⁵⁸.

CZARNECKI (CZARNIECKI) ADOLF, ur. w 1812; alumn kamienieckiego seminarium duchownego (1839–1834); święcenia kapłańskie przyjął w 1834; komendarz w Raszków (1834–1840) komendarz w Ładyżynie (1840–1843); pleban w Ternówce (1843–1848); zm. w 1848¹⁵⁹.

CZARNIECKI WOJCIECH, ur. w 1790 w Barze w rodzinie mieszczańskiej; uczył się w szkole bazylikańskiej w Barze; przygotowywał się do kapłaństwa w kamienieckim seminarium duchownym (1813–1815); przyjął święcenia kapłańskie 20 czerwca 1815 z rąk bp. ormiańskiego Krzysztofowicza; wikariusz w Kitajgrodzie (1815–1820); komendarz (20 maja 1820 – 1827) i pleban (29 maja 1827 – 1847) w Ostrożku; dalsze losy nie są znane¹⁶⁰.

CZAYKOWSKI (CZAJKOWSKI) LUDWIK, ur. w 1802 w pow. płoskirowskim w rodzinie szlacheckiej; uczył się w szkołach barskich; przygotowywał się do kapłaństwa w seminarium duchownym w Kamieńcu Podolskim (1825–1827); przyjął święcenia kapłańskie w 1827; wikariusz przy parafii katedralnej w Kamieńcu Podolskim (1827–1828); wikariusz w Obodówce (1828–1830); pleban w Sawranii (1830–1837); proboszcz w parafii Hołowaniewskie (1837–1855); delegat sądowy dla pow. bałckiego (1835–1855); zm. w 1855¹⁶¹.

CZERWIŃSKI PAWEŁ, ur. w styczniu 1779 w Królestwie Polskim; pochodził z rodziny szlacheckiej; uczył się w Kaliszu; do kapłaństwa przygotowywał się w seminarium kamienieckim (1814–1817); przyjął święcenia kapłańskie w 1817 w Kamieńcu Podolskim; wikariusz

¹⁵⁸ *Directorium...* (1831–1847); EK 3, 214–215; S. Jujeczka, *Klerycy z ziem polskich, litewskich i pruskich święceni w Rzymie (XVI – pocz. XX w.)*, Wrocław 2018, s. 143; SPTK I 321–323; A. Bar, *Chołowiecki Myszka Stanisław (1791–1846)* [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. 3, W. Konopczyński (red.), Kraków 1927, s. 409–410.

¹⁵⁹ *Directorium...* (1831–1849).

¹⁶⁰ DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 3, k. 121; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 4, k. 123, 296; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 6, k. 95; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 22, k. 324; DACHmO, f. 685, op. 4, sp. 31, k. 218–218v; *Directorium...* (1817–1847).

¹⁶¹ DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 2, k. 3v, 17; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 3, k. 8; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 4, k. 209, 363; DACHmO, f. 685, op. 4, sp. 31, k. 280v; *Directorium...* (1827–1856).

¹⁶² DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 4, k. 153, 324; *Directorium...* (1817–1849).

¹⁶³ DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 2, k. 2v, 16; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 3, k. 7v; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 4, k. 208, 211; DACHmO, f. 685, op. 4, sp. 31, k. 388v, 390; *Directorium...* (1813–1831).

¹⁶⁴ *Directorium...* (1813–1831).

¹⁶⁵ *Ibidem*.

¹⁶⁶ DACHmO, f. 685, op. 4, sp. 31, k. 26; *Directorium...* (1824–1838).

w Rybnicy (1817), Krzywym Jeziorze (1817–1826) i Kiszyniowie (1826–1827); kapelan w Bałanowcach, par. Obodówka, we dworze Hieronima Sobańskiego (1827–1828); wikariusz w Ładyżynie (30 marca 1828 – 1830); wikariusz w Granowie (1830–1844), równocześnie kapelan szarytek w Tepliku (1830–1833); jako emeryt mieszkał w Granowie (1844–1848); zm. w 1848¹⁶².

CZUWASZA ANDRZEJ, ur. w 1772; święcenia kapłańskie przyjął w 1801; senior kolegium wikariuszy katedralnych w Kamieńcu Podolskim [1812–1813]; kanonik gremialny kapituły kamienieckiej (1816–1831); asesor sądu biskupiego w Kamieńcu (1816–1831); pleban w Kitajgrodzie (1821–1831); dziekan dla parafii miejskich w Kamieńcu Podolskim (1809–1831); delegat sądowy do spraw duchownych dla pow. kamienieckiego (1811–1825); kanonik honorowy kamienieckiej kapituły katedralnej [1812–1813]; odznaczony brązowym krzyżem za wojnę 1812 oraz orderem św. Włodzimierza; zm. w 1831¹⁶³.

D'HERMYI (D'HERWIE) AUBERT, ur. w 1739; do kapłaństwa przygotowywał się w latach 1767–1774; święcenia kapłańskie przyjął w 1774; pleban w Woronowicy [1813–1830]; kanonik honorowy kamieniecki (przed 1818); zm. w 1830¹⁶⁴.

DAWIDOWSKI IGNACY, ur. w 1784; do kapłaństwa przygotowywał się w latach 1802–1808; święcenia kapłańskie przyjął w 1808; pleban w Pikowie (1811–1830); dziekan dekanatu winnickiego [1813–1830]; delegat sądowy dekanatu winnickiego [1813–1830]; delegat do spraw szczepienia ospy pow. winnickiego [1813–1819]; kanonik honorowy kapituły kamienieckiej (przed 1813); zm. w 1830¹⁶⁵.

DĄBKOWSKI KONSTANTY CM, ur. w 1755; wstąpił do zgromadzenia w 1782 w Warszawie; przygotowywał się do kapłaństwa w nieznanym nam seminarium duchownym (1777–1783); święcenia kapłańskie przyjął w 1783; nauczyciel w Mławie, Siemiatyczach; przełożony w Łyskowie; kapelan szarytek w Gródku Podolskim (1804–1837); zm. w 1837¹⁶⁶.

DĄBROWSKI ANTONI, ur. w 1758; wstąpił do zakonu bernardynów; przygotowywał się do kapłaństwa w nieznanym nam seminarium duchownym (1776–1781); święcenia kapłańskie przyjął w 1780; rezydent prowincji przy generale zakonu w Rzymie; sekularyzowany w 1793; kanonik (1800–?), kanclerz (?–1816) i kantor (1816–1833) kapituły kamienieckiej; proboszcz w Międzybożu (1793–1801); prepozyt w Zińkowie (1801–1830); wiceoficjał konsystorza kamienieckiego; asesor Rzymskokatolickiego Kolegium Duchownego w Petersburgu; delegat sądowy dla spraw departamentu pierwszego (1819–1832); zm. w 1833¹⁶⁷.

DĄBROWSKI TEODOR, ur. w 1793 w rodzinie szlacheckiej; przygotowywał się do kapłaństwa w kamienieckim seminarium duchownym (1815–1817); święcenia kapłańskie przyjął w 1817; wikariusz przy katedrze kamienieckiej (1817–1818); komendant w Zińkowie (1818–1832); zm. w 1832¹⁶⁸.

DOMANIEWSKI DIONIZY SchP, ur. w 1779; święcenia kapłańskie przyjął w 1800; emerytowany dyrektor szkół w Królestwie Polskim; mieszkał w Iwankowcach, par. Kraśne [1820–1839]¹⁶⁹.

DUBNIEWICZ JÓZEF, ur. w 1777; w latach 1787–1790 uczył się w szkole bazylikańskiej w Barze; wstąpił do stanu duchownego w 1799; święcenia kapłańskie przyjął w 1801; wikariusz w Czarnokozińcach (1801–1804); komendant w Międzybożu (1804–1827); administrator w Jampolu (sierpień 1827 – 1834); administrator w Tywrowie (1834–1847); dziekan dziekanatu łatyckiego (1824–1826); delegat sądowy (1813–1815, 1830–1834) i do komisji statystycznej (1830–1834) dla powiatu jampolskiego; delegat sądowy dla pow. winnickiego (1839–1847); kanonik honorowy kapituły kamienieckiej (przed 1818); zm. w 1847¹⁷⁰.

DUBRAWSKI WOJCIECH JÓZEF, ur. 20 marca 1780 na Podolu w rodzinie szlacheckiej; uczył się w szkole powiatowej w Kamieńcu Podolskim; wstąpił do stanu duchownego w Kamieńcu Podolskim w 1803; święcenia

167 DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 2, k. 2v, 174; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 3, k. 7v; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 4, k. 81, 208; DACHmO, f. 685, op. 4, sp. 31, k. 155v–156; *Directorium...* (1813–1833).

168 DACHmO, f. 685, op. 4, sp. 31, k. 156; *Directorium...* (1817); *Directorium...* (1818–1832).

169 DACHmO, f. 685, op. 4, sp. 31, k. 306v; *Directorium...* (1830, 1840).

170 DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 2, k. 169v; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 4, k. 161, 388; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 6, k. 90; DACHmO, f. 685, op. 4, sp. 31, k. 306v; *Directorium...* (1813–1848).

¹⁷¹ DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 2, k. 125; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 3, k. 54; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 4, k. 63, 259v; DACHmO, f. 685, op. 4, sp. 23, k. 59; DACHmO, f. 685, op. 4, sp. 31, k. 38v; *Directorium...* (1813–1854).

¹⁷² DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 2, k. 276v; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 4, k. 358; DACHmO, f. 685, op. 4, sp. 31, k. 266v; *Directorium...* (1824–1850); W. Worotyński, *op.cit.*, t. 1, s. 262–263.

¹⁷³ DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 2, k. 3; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 3, k. 231v; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 4, k. 194; DACHmO, f. 685, op. 4, sp. 31, k. 444v; *Directorium...* (1823–1855).

kapłańskie przyjął w 1805; wikariusz w Mańkowicach (1805–1807); administrator w Mężyrowie (1807–1808); komendant w Ułanowie (1808–1813) i administrator w Chmielniku (1809–1810); pleban w Oryninie (1813–1852); emeryt (1852–1853); zm. w 1853¹⁷¹.

DURZYCKI STANISŁAW, ur. w 1790 na Podolu w rodzinie szlacheckiej; uczył się w Kamieńcu Podolskim i Winnicy; przygotowywał się do kapłaństwa w kamienieckim seminarium duchownym (1818–1820) oraz w Seminarium Głównym w Wilnie (6 września 1820 – 1 lipca 1823), równocześnie studiując teologię w sekcji teologicznej kolegium nauk moralnych i politycznych na Cesarskim Uniwersytecie Wileńskim (zwolniony po trzech latach studiów uzyskał stopień kandydata teologii); święcenia kapłańskie przyjął w 1823; wikariusz w Obodówce (1823–1828); pleban w Kodymie (25 kwietnia 1828 – 1850); delegat sądowy dla pow. bałckiego (1835–1850); zm. w 1850¹⁷².

FALBORG EDWARD, ur. w 1798 w rodzinie szlacheckiej; uczył się w szkołach powiatowych w Barze i Winnicy; przygotowywał się do kapłaństwa w seminarium duchownym w Kamieńcu Podolskim (1820–1823); przyjął święcenia kapłańskie w 1823; wikariusz przy parafii katedralnej w Kamieńcu Podolskim (1823–1824); administrator w Kopajgrodzie (1825–1828); proboszcz par. Wierzbowiec (23 lipca 1828 – 1843) i Sokulec (1843–1846); wikariusz w Kraśnem (1846–1850); administrator w Supruńkowcach (1850–1854); zm. w 1854¹⁷³.

FIAŁKOWSKI FLORIAN, ur. w 1781; święcenia kapłańskie przyjął w 1807; wikariusz (1807–1817), komendant (1817–1819) w Szarogrodzie [1813]; pleban w Jaryszowie (1819–1836); administrator par. Łużyniec [1830]; kanonik honorowy kapituły kamienieckiej (od 1818); kanonik gremialny kapituły kamienieckiej (1835–1836); dziekan dek. Mohylów [1830]; delegat do komisji statystycznej pow. mohylowskiego [1829–1830]; deputat sądowy do spraw cywilnych i duchownych oraz

- szczepień przeciw ospie dla pow. mohylowskiego [1823–1836]; zm. w 1836¹⁷⁴.
- GALLI ANTONI, ur. w 1805 w rodzinie szlacheckiej; uczył się w szkole powiatowej w Kamieńcu Podolskim; do kapłaństwa przygotowywał się w kamienieckim seminarium duchownym (1826–1829); święcenia kapłańskie przyjął w 1829; wikariusz (11 czerwca 1829 – 1833), administrator (1833–1834) i prepozyt (1834–1851) w Tynnej; delegat sądowy pow. uszyckiego (1836–1851); zm. w 1851¹⁷⁵.
- GERMIŃSKI WINCENTY, ur. w 1773; święcenia kapłańskie przyjął w 1797; kapelan bp. Sierakowskiego; komendarz w Tepliku, Łużyńcu i Czarnokozińcach; filialista w Mińkówcach; prepozyt w Tynnej (25 marca 1812 – 1832); dziekan dek. Uszyca (1817–1832); zm. w 1832¹⁷⁶.
- GIŻYCKI STEFAN, ur. w 1788; do kapłaństwa przygotowywał się w kamienieckim seminarium duchownym (1815–1818); święcenia kapłańskie przyjął w 1818; wikariusz senior parafii katedralnej w Kamieńcu Podolskim (?–1825); administrator (1824–1825) i pleban (1826–1859) w Braclawiu; delegat do spraw szczepień przeciw ospie (1825–1858) oraz delegat do komisji statystycznej (1829–1830) dla pow. braclawskiego; zm. w 1859¹⁷⁷.
- GODLEWSKI MIKOŁAJ, ur. w 1763; przygotowywał się do kapłaństwa w nieznanym nam seminarium duchownym (1788–1790); święcenia kapłańskie przyjął w 1790; sekretarz kurii biskupiej [1813]; pleban w Wierzbowcu (1812–1828) i Kopajgrodzie (13 czerwca 1828 – 1830); kanonik kolegiaty ołyckiej [1816–1836]; zm. w 1836¹⁷⁸.
- GOTZMANN MICHAŁ, ur. w 1799 w Satanowie w rodzinie szlacheckiej; uczył się w szkołach kamienieckich (do kl. V); przygotowywał się do kapłaństwa w kamienieckim seminarium duchownym (1821–1825); święcenia kapłańskie przyjął w 1825; komendarz (28 sierpnia 1825 – 1833) i pleban (1833–1846) w Kitajgrodzie;
- 174 DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 2, k. 305v; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 3, k. 228v; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 4, k. 188v, 382v; DACHmO, f. 685, op. 4, sp. 31, k. 329, 346; *Directorium...* (1813–1837).
- 175 DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 6, k. 171; DACHmO, f. 685, op. 4, sp. 31, k. 425; *Directorium...* (1829–1852).
- 176 DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 3, k. 256; DACHmO, f. 685, op. 4, sp. 31, k. 425; *Directorium...* (1813–1833).
- 177 DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 2, k. 3, 235v; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 3, k. 7v; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 4, k. 136v, 317v; *Directorium...* (1818–1860).
- 178 DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 2, k. 340v; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 3, k. 260; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 4, k. 386v; DACHmO, f. 685, op. 4, sp. 31, k. 341v; *Directorium...* (1813–1837).

179 DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 2, k. 352v–353; DACHmO, f. 685, op. 4, sp. 31, k. 390; *Directorium...* (1824–1858).

180 DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 2, k. 2v; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 3, k. 7v; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 4, k. 208, 244v; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 6, k. 3; *Directorium...* (1813–1853).

181 *Directorium...* (1829–1852).

administrator w Wierzbowcu (1846–1854); wikariusz w Felsztynie (1854–1857); zm. w 1857¹⁷⁹.

GÓRSKI MIKOŁAJ, ur. w 1782; wykształcenie średnie uzyskał w szkołach w Buczaczu (od 1788); uczył się filozofii na Uniwersytecie Lwowskim (1800); do kapłaństwa przygotowywał się w kamienieckim seminarium duchownym (1810–1811); święcenia prezbiteratu otrzymał 30 listopada 1811; w latach 1827–1828 zdał przepisane egzaminy na Cesarskim Uniwersytecie Wileńskim i uzyskał stopień doktora teologii; sekretarz kurii biskupiej (1811–1829); pleban w Winnicy (1819–1824) i Czerczach (1824–1830); prepozyt w Pikowie (1830–1837); kanonik honorowy kamienieckiej kapituły katedralnej (od 1813); sekretarz kamienieckiej kapituły katedralnej (1827–1828); kanonik gremialny (1828–1829), kanclerz (1829–1838), kustosz (1838–1846), dziekan (1846–1847) i prepozyt (1847–1853) kamienieckiej kapituły katedralnej; asesor Rzymskokatolickiego Kolegium Duchownego [1827–1828]; wizytator kościołów katolickich w Besarabii (od 1828); wiceoficjał (1834–1841) i oficjał (1846–1853) kamieniecki; wikariusz biskupi do spraw zakonów żeńskich (1846–1847); wikariusz generalny *sede vacante* (1847–1853); odznaczony orderem św. Anny II klasy (1835); zm. w 1853¹⁸⁰.

GROCHOWSKI JAN, ur. w 1810; przygotowywał się do kapłaństwa w kamienieckim seminarium duchownym (1829–1832); święcenia kapłańskie przyjął w 1832; wikariusz w Kumanowie (1832–1837), Czerczach (1837–1848) i Niemirowie (1848–1850); przebywał w klasztorze szarytek w Tapliku (1850–1851); zm. w 1851¹⁸¹.

GUSSIK (GUSSYK, GUSZYK) JAN (GRZEGORZ), ur. w 1770 w rodzinie ormiańskiej; uczył się w szkole w Zabiałach; do kapłańska przygotowywał się w seminarium mohylowskim (1790–1796); święcenia kapłańskie przyjął w 1796; kapelan przy dworze Godlewskich na Krymie (1796–1798); komendant w parafii Kazara-Bazar na Krymie (1798–1807); wikariusz

w Szarogrodzie (1823–1842); emeryt w Szarogrodzie [1845–1852]; zm. w 1852¹⁸².

HADZIEWICZ FLORENT, ur. w 1806 w Kamieńcu Podolskim w rodzinie mieszczańskiej; uczył się w szkołach kamienieckich; przygotowywał się do kapłaństwa w seminarium duchownym w Kamieńcu Podolskim (1825–1829); otrzymał cztery niższe święcenia w 1826 oraz prezbiterat w 1829; wikariusz w Ładyżynie (1829) i Zińkowie (1829–1831); administrator w Smotryczu (1831–1841); w latach 1841–1842 pozostawał bez przydziału duszpasterskiego; dalsze losy nie są znane¹⁸³.

HAMER JAN, ur. w 1773; przyjął święcenia kapłańskie w 1820; administrator w Niemirowie (1826–1828); rektor parafii w Chocimiu (1828–1832); administrator w Łuczyńcu (1832–1834); rektor par. w Krasnem w Besarabii (1834–1835); przebywał w klasztorze w Murafie bez oficjum (1835–1838); dalsze losy nie są znane¹⁸⁴.

HEYMAN JAN, ur. w 1809; przygotowywał się do kapłaństwa w kamienieckim seminarium duchownym (1828–1830) oraz w wileńskim Seminarium Głównym (1830–1833); święcenia kapłańskie przyjął w 1833; komendant par. w Zińkowie (1833–1843) i administrator w Niemirowie (1843–1858) oraz Winnicy (1858–1868); prefekt (inspektor) (1843–1849) i regens (rektor) (1863–1866) oraz wykładowca teologii moralnej (1843–1845) i wymowy świętej (1843–1845) w kamienieckim seminarium duchownym; sekretarz kapituły (1841–1848); kanonik gremialny (1854–1866/1873); senior wikariuszy katedralnych (1854–1858); prokurator kapituły (1857–1866); wizytator klasztorów (1857–1866); penitencjarz diecezjalny (1857–1866); asesor konsystorza kamienieckiego (1856–1858); egzaminator diecezjalny (1843–1848, 1859–1866) i cenzor książek duchownych (1859–1866); cenzor kazań dla miasta Kamieniec Podolski (1847–1866); delegat sądowy dla spraw departamentu pierwszego (karnych) oraz drugiego (sądów granicznych, a później cywilnych) (1857–1861); zm. w 1868¹⁸⁵.

¹⁸² DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 6, k. 160; DACHmO, f. 685, op. 4, sp. 31, k. 367–367v; *Directorium...* (1830–1853).

¹⁸³ DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 2, k. 3v, 17; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 4, k. 209v; DACHmO, f. 685, op. 4, sp. 31, k. 156; *Directorium...* (1826–1842).

¹⁸⁴ *Directorium...* (1827–1838).

¹⁸⁵ DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 22, k. 10v; *Directorium...* (1829–1866); *Directorium...* *dioecesi Luceoriae* (1868).

186 DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 22, k. 10v, 111–112; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 23, k. 25; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 34, k. 27; DACHmO, f. 685, op. 4, sp. 31, k. 52–52v; *Directorium...* (1817–1859); W. Worotyński, *op.cit.*, t. 2, s. 264–265.

HILCHEN ANTONI, ur. w 1800 w guberni podolskiej w rodzinie szlacheckiej; wykształcenie elementarne i średnie zdobył w Kamieńcu Podolskim, będąc konwiktem kamienieckiego seminarium duchownego (1812–1822); w tymże seminarium rozpoczął przygotowanie do kapłaństwa (1822–1823), które kontynuował w Seminarium Głównym w Wilnie (2 września 1823 – 1 lipca 1827), będąc równocześnie studentem teologii w sekcji teologicznej kolegium nauk moralnych i politycznych na Cesarskim Uniwersytecie Wileńskim, gdzie uzyskał tytuł magistra teologii; wrócił do diecezji w 1827; oczekując na święcenia prezbiteratu przebywał jako pomoc duszpasterska w Mukarowie Podleśnym (1827–1828); przyjął święcenia kapłańskie 25 listopada 1828; sekretarz biskupa kamienieckiego oraz wikariusz przy katedrze kamienieckiej (listopad 1828 – 15 marca 1829); pleban w Żwańcu (15 lutego 1829 – 1851); pleban w Czeczleniku (1851); administrator (1852–1853) i prepozyt w Szarogrodzie (1853–1858); kanonik gremialny (1837–1858); kapelan gimnazjum w Kamieńcu Podolskim (1831–1841); wicekustosz katedralny [1848–1850]; senior wikariuszy katedralnych (1857–1857), kaznodzieja katedralny (1850–1858); wizytator dla kościołów katolickich w guberni besarabskiej (od 1839); asesor konsystorza kamienieckiego (1841–1858); delegat sądowy do spraw duchownych dla pow. kamienieckiego (1829–1841); delegat sądu dla spraw departamentu pierwszego (karnych) (1844–1855] oraz departamentu drugiego (sądów granicznych, a później cywilnych) (1844–1859); wicedziekan dek. zińkowieckiego (1832–1834); zm. w 1858¹⁸⁶.

HOLECKI ALEKSY, ur. w 1806 w guberni podolskiej; wykształcenie średnie zdobył w gimnazjum winnickim; do kapłaństwa przygotowywał się w kamienieckim seminarium duchownym (1824–1825) i Seminarium Głównym w Wilnie (21 września 1825 – 30 czerwca 1829); w czasie pobytu w Wilnie studiował na wydziale teologicznym tamtejszego uniwersytetu, uzyskując tytuł magistra

teologii; przyjął święcenia kapłańskie w 1829; wikariusz (1829–1831) i proboszcz (1831–1889) w Obowodówce; asesor konsystorza kamienieckiego (1850–1852); cenzor kazań i egzaminator do egzaminu jurysdykcyjnego dla dekanatu bałckiego (1864–1866); delegat duchowny do sądów powiatu bałckiego (1870–1877); delegat sądowy do spraw duchownych dla pow. olhopolskiego (1834–1849, 1864–1866); w 1865 r. został oskarżony o sprzyjanie ruchowi narodowemu i aresztowany – przez jakiś czas przebywał w więzieniu w Kijowie; zm. w 1889¹⁸⁷.

HULANICKI KAZIMIERZ, ur. w 1806; przygotowywał się do kapłaństwa w seminariach łuckim (1823–1825) i kamienieckim (1825–1826) oraz w Seminarium Głównym w Wilnie (10 października 1826 – 27 czerwca 1830), gdzie studiował teologię na tamtejszym uniwersytecie, ukończoną ze stopniem magistra; święcenia kapłańskie przyjął w 1830; wikariusz w Gródku (1830–1832); rektor kaplicy parafialnej w Chocimiu (1832–1849); rektor w Romanowie, par. Cudnów (1859–1864); administrator w Kumanowie oraz rektor w Wołkowińcach, par. Jarmolińce (1864–1865); asesor konsystorza kamienieckiego (1865–1867); administrator kościoła potrynitarskiego w Kamieńcu Podolskim (1867–1874); założyciel „Macierzy Polskiej” we Lwowie; zm. w 1874¹⁸⁸.

JACZYŃSKI KAROL, ur. w 1783 w rodzinie szlacheckiej; uczył się w Łucku, a następnie w Krzemieńcu (1790–1801); do kapłaństwa przygotowywał się w seminarium łuckim (1801–1804); święcenia kapłańskie przyjął w 1804; wikariusz w Równem (1804–1805); kapelan szkoły w Ołyce [1819]; kapelan szkoły w Międzybożu [1823–1832, 1833–1839]; bez przydziału (1839–1841); administrator w Smotryczu (1841–1842) i Żwańczyku (1842–1855); jako emeryt przebywał w klasztorze karmelitów w Kamieńcu (1855–1858); zm. w 1858¹⁸⁹.

JANUSZEWSKI JAN, ur. w 1786; do kapłaństwa przygotowywał się w kamienieckim seminarium duchownym (1816–1817); święcenia kapłańskie przyjął w 1817;

187 DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 22, k. 475; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 133, k. 483v–484; *Directorium... (1823–1866); Directorium... dioecesi Luceoriae (1868–1890)*; P. Kubicki, *Bojownicy kapłani za sprawę Kościoła i Ojczyzny w latach 1861–1915. Materiały z urzędowych świadectw władz rosyjskich, archiwów konsystorskich, narodowych, zakonnych i prywatnych oraz głosów prasy*, cz. 3: *Uzupełniająca pierwsza dwie*, t. 4: *Dawna Litwa i Białoruś. Dawne diecezje: mohylowska, kamieniecka, łucko-żytomierska i saratowska. Diecezja lwowska i przemyska obrz. łac. Arcybiskup J. Teodorowicz. Bojownicy kapłani i klerycy, których trudno określić, do jakiej należeli diecezji czy zakonu*, Sandomierz 1940, s. 132; W. Worotyński, *op.cit.*, t. 2, s. 264–265.

188 DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 6, k. 178; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 23, k. 160; *Directorium... (1825–1866); Directorium... dioecesi Luceoriae (1868–1874)*.

189 DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 6, k. 70; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 7, k. 66; *Directorium... (1823–1858)*.

¹⁹⁰ *Directorium...* (1831).

¹⁹¹ DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 2, k. 3; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 3, k. 7v; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 4, k. 3, 208v; *Directorium...* (1824–1833).

¹⁹² DACHmO, f. 685, op. 4, sp. 7, k. 305v; *Directorium...* (1814–1833); W. Worotyński, *op.cit.*, t. 1, s. 214–215.

¹⁹³ *Directorium...* (1823–1831).

¹⁹⁴ *Directorium...* (1823–1833).

wikariusz w parafiach Tynna (1817–1819) i Woronowica [1823–1830]; zm. w 1830¹⁹⁰.

JAROSZEWICZ TOMASZ, ur. w 1802 w gub. wileńskiej, pow. poniewieskim, w rodzinie szlacheckiej; uczył się w szkole bernardyńskiej w Traskunach [1820]; przygotowywał się do kapłaństwa w seminariach duchownych w Ołyce (1820–1823) oraz Kamieńcu Podolskim (1823–1825); przyjął święcenia kapłańskie w 1825; wikariusz (1825–1827), wikariusz senior (1827) oraz podkustoszy (1827–1833) przy parafii katedralnej w Kamieńcu Podolskim; dalsze losy nie są znane¹⁹¹.

JASTRZĘBSKI TOMASZ, ur. w 1784 w guberni wileńskiej, pow. wiłkomierskim, w rodzinie szlacheckiej; uczył się w Traskunach, a później w Datnowie; do kapłaństwa przygotowywał się w Seminarium Głównym w Wilnie (10 września 1808 – 12 lipca 1812); święcenia kapłańskie przyjął w 1812; w 1814 przeszedł do diecezji kamienieckiej; wikariusz *applicatus* przy katedrze kamienieckiej (1814–1817); pleban w Niemirowie (1817–1828); delegat sądowy (1819–1827) oraz delegat do spraw szczepień przeciw ospie (1819–1826) dla pow. braclawskiego; przebywał w klasztorze w Kunie (1828–1833); odznaczony brązowym krzyżem za wojnę 1812 r.; dalsze losy nie są znane¹⁹².

JAZDOWSKI SZYMON, ur. w 1799; powołany w 1822; alumn kamienieckiego seminarium duchownego (1822–1824); święcenia kapłańskie przyjął w 1824; komendant (1824–1825) i pleban (1825–1826) w Jampolu; pleban w parafii Kraśne (1826–1830); delegat sądowy pow. jampolskiego (1826–1830); zm. w 1830¹⁹³.

JEDLIŃSKI MACIEJ, ur. w 1791; do kapłaństwa przygotowywał się w kamienieckim seminarium duchownym (1819–1820); święcenia kapłańskie przyjął w 1820; wikariusz w Kitajgrodzie (1820–1825); kapelan w Mińkowcach, par. Dunajowce (1825–1833); dalsze losy nie są znane¹⁹⁴.

JORDAN JACEK, ur. w 1763 w rodzinie szlacheckiej; uczył się w szkołach Władysławowo-Nowodworskich

oraz studiował w Akademii Krakowskiej; wstąpił do misjonarzy na Stradomiu w 1784; święcenia kapłańskie przyjął w 1789; sekularyzowany w 1823; kanonik (1823–1825), scholastyk (1825–1828) i kustosz (1828–1832) kapituły kamienieckiej; prefekt (1810–?) i regens [1823–1826] oraz wykładowca seminarium kamienieckiego: ceremonii [1812–1826], rubryk [1812–1826], łaciny (1816–1819), katechizmu trydenckiego (1825–1826) i kaznodziejstwa (1825–1826); asesor konsystorza kamienieckiego [1825–1827] oraz oficjał sądu biskupiego (1827–1832) w Kamieńcu Podolskim; pleban w Winnicy (1827–1832); zm. w 1832¹⁹⁵.

KALIŃSKI JAKUB (I), ur. w 1755 w gub. podolskiej; uczył się w Buczaczu; przygotowywał się do kapłaństwa w unickim seminarium duchownym w Kamieńcu Podolskim (1782–1784); święcenia kapłańskie przyjął w 1784 we Lwowie; przyjął obrządek łaciński; altarysta [1797–1802] i wikariusz (1802–1835) w Satanowie; zm. w 1835¹⁹⁶.

KALIŃSKI JAKUB (II), syn ks. Jakuba Kalicińskiego (unity); ur. w 1790; uczył się w Barze; przygotowywał się do kapłaństwa w kamienieckim seminarium duchownym (1811–1813); przyjął święcenia kapłańskie w 1813; wikariusz w Satanowie (1813–1817) i Mikołajowie (1817–1818); wikariusz w Satanowie (1818–1842); jako emeryt mieszkał w Satanowie [1844–1869]; zm. ok. 1869¹⁹⁷.

KALITOWICZ JÓZEF, ur. w 1802 na Podolu w rodzinie szlacheckiej; wykształcenie zdobył w szkołach lubarskich; do kapłaństwa przygotowywał się w seminarjach duchownych w Łucku (1821–1822) i Kamieńcu Podolskim (1822–1825); święcenia kapłańskie przyjął w 1825; wikariusz w Nowym Konstantynowie (1825–1827); rektor parafii w Kiszyniowie (1827–1828); administrator w Rybnicy (16 lipca 1828 – 1832); pleban w Tarnorudzie (1832–1836); komendant w Barze (1835–1845) i Mohylowie (1845–1851); zm. w 1851¹⁹⁸.

KOBUSZEWSKI (KOLBUSZEWSKI) STANISŁAW, ur. w 1765 w rodzinie szlacheckiej; uczył się w Radomiu

195 DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 2, k. 2v, 3, 15v, 16v; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 3, k. 7v; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 4, k. 208, 211; DACHmO, f. 685, op. 4, sp. 31, k. 242v; *Directorium...* (1813–1831).

196 DACHmO, f. 685, op. 4, sp. 31, k. 97v; *Directorium...* (1813–1836).

197 DACHmO, f. 685, op. 4, sp. 31, k. 97v; *Directorium...* (1813–1866); *Directorium... dioecesi Luceoriensi* (1868–1869).

198 DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 2, k. 192; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 4, k. 354; DACHmO, f. 685, op. 4, sp. 31, k. 285v; *Directorium...* (1824–1852).

199 DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 2, k. 122; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 3, k. 59; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 4, k. 55, 264v; DACHmO, f. 685, op. 4, sp. 23, k. 68; *Directorium...* (1813–1841).

200 DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 2, k. 249v; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 3, k. 172v; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 4, k. 142v, 341; DACHmO, f. 685, op. 4, sp. 31, k. 253; *Directorium...* (1813–1850).

201 DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 3, k. 187v; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 4, k. 139, 333v–334; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 6, k. 135; DACHmO, f. 685, op. 4, sp. 31, k. 289; *Directorium...* (1813–1842).

202 DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 4, k. 325v; *Directorium...* (1818–1855).

i Rawie; przygotowywał się do kapłaństwa w łowickim seminarium duchownym (1787–1789); święcenia kapłańskie przyjął w 1789; wikariusz w Knurowie (1789–1790), Czeczelniku (1790–1797) i Hołowaniewsku (1797–1805); wikariusz (1805–1807), komendantz (1807–1840) w Zaleścach; odznaczony brązowym krzyżem za rok 1812; zm. w 1840¹⁹⁹.

KOCIUBIŃSKI GRZEGORZ, ur. w 1790 na Podolu; uczył się w Gimnazjum Podolskim w Winnicy; przygotowywał się do kapłaństwa w kamienieckim seminarium duchownym (1812–1814); święcenia kapłańskie przyjął w 1814; wikariusz (1814–1820) i pleban (6 lutego 1820 – 1850) w Czeczelniku; dziekan dek. Bałta (20 marca 1828 – 1850); delegat sądowy do spraw duchownych dla pow. bałckiego i olhopolskiego (1820–1850) oraz delegat do spraw szczepienia krowiej ospy (1821–1850); zm. w 1850²⁰⁰.

KOMARNICKI JAN, ur. w 1783; uczył się w szkole bazylianów w Barze; do kapłaństwa przygotowywał się w kamienieckim seminarium duchownym (1807–1808); święcenia kapłańskie przyjął w 1808; pleban w Sawraniu (8 lipca 1812 – 1830); administrator (1830–1833) i proboszcz [1839–1841] w Miastkówce; dziekan dek. Bałta (1811 – 20 marca 1828); deputat sądowy do spraw duchownych oraz delegat do spraw szczepienia przeciw ospie dla dek. Bałta (1816–1830); kanonik honorowy kapituły kamienieckiej (przed 1813); zm. w 1841²⁰¹.

KOPROWSKI ALEKSANDER, ur. w 1796; przygotowywał się do kapłaństwa w kamienieckim seminarium duchownym (1817–1819); jako diakon przebywał w Międzybożu (1819–1820); święcenia kapłańskie przyjął w 1820; kapelan szkoły w Niemirowie (1821–1834) i gimnazjum w Winnicy (1834–1838); administrator w Tulczynie (1832–1833); proboszcz w Strzyżawce [1845–1854]; dziekan dek. Winnica (1833–1854); delegat sądowy (1835–1854) oraz delegat do spraw szczepienia przeciw ospie (1844–1854) dla pow. winnickiego; zm. w 1854²⁰².

KOPROWSKI JAKUB, ur. w 1763; uczył się w Kamieńcu Podolskim; do kapłaństwa przygotowywał się we Lwowie (1789–1791); święcenia kapłańskie przyjął w 1791; pleban w Nowosiółce (1809–1810); wikariusz *applicatus* w Tarnorudzie (1810–1836); zm. w 1836²⁰³.

KORZENIOWSKI MACIEJ, ur. w 1769; powołany w 1790; święcenia kapłańskie przyjął w 1778; pleban w Ozarzyńcach (1809–1829); kapelan w Barku (1829–1831); delegat sądowy do spraw duchownych dla pow. mohylowskiego (1811–1828); dalsze losy nie są znane²⁰⁴.

KOTELSKI TEODOR, ur. w 1777 na Podolu w rodzinie szlacheckiej; uczył się w Kamieńcu Podolskim; wstąpił do stanu duchownego w 1798; święcenia kapłańskie przyjął w 1800 w Kamieńcu Podolskim; wikariusz (1800–1808) i pleban (1808–1835) w Czarnym Ostrowiu; zm. w 1835²⁰⁵.

KOTKOWSKI FRANCISZEK, ur. w 1774; przygotowywał się do kapłaństwa w nieznanym nam seminarium duchownym (1808–1810); święcenia kapłańskie przyjął w 1810; wikariusz w Czarnokozińcach [1813]; kapelan w Żeniszkowcach, par. Wońkowce (1818–1824); kapelan przy kaplicy w Chodakach, par. Jajtuszków [1827–1828]; administrator (19 grudnia 1828 – 1829) i proboszcz (1829–1833) par. Jajtuszków; dalsze losy nie są znane²⁰⁶.

KOTOWSKI JAN, ur. w 1796; przygotowywał się do kapłaństwa w kamienieckim seminarium duchownym (1829–1832); święcenia kapłańskie przyjął w 1832; wikariusz w Strzyżawie (1832–1833), Hołowaniewskim [1835–1842] i Woronowicy (1842–1845); zm. w 1845²⁰⁷.

KOZIELSKI DOMINIK, ur. w 1802 w obwodzie tarnopolskim; uczył się w Buczaczu; przygotowywał się do kapłaństwa w kamienieckim seminarium duchownym (1821–1823); święcenia kapłańskie przyjął w 1823; komendarz w Krasnem, w Besarabii (wrzesień 1823–1831); pleban w Zawalijkach (1831–1837); proboszcz w Kumanowie (1837–1864); delegat sądowy pow. płoskirowskiego (1832–1840); zm. w 1864²⁰⁸.

203 DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 6, k. 57; *Directorium...* (1813–1837).

204 *Directorium...* (1813–1831).

205 DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 2, k. 134; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 3, k. 67v; DACHmO, f. 685, op. 4, sp. 31, k. 58v; *Directorium...* (1824–1836).

206 DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 4, k. 192v, 384v; DACHmO, f. 685, op. 4, sp. 31, k. 325v; *Directorium...* (1813–1833).

207 *Directorium...* (1829–1846).

208 DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 2, k. 372; *Directorium...* (1823–1865).

209 DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 3, k. 90; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 4, k. 100; DACHmO, f. 685, op. 4, sp. 23, k. 181v; DACHmO, f. 685, op. 4, sp. 31, k. 117–117v; *Directorium...* (1813–1852).

210 DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 2, k. 3, 16v; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 3, k. 244; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 6, k. 141; DACHmO, f. 685, op. 4, sp. 31, k. 374; *Directorium...* (1824–1866); *Directorium... dioecesi Luceoriae* (1868–1872).

211 DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 2, k. 3v, 17; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 3, k. 8; DACHmO, f. 685, op. 4, sp. 31, k. 232v; *Directorium...* (1827–1842).

212 DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 2, k. 180; DACHmO, f. 685, op. 4, sp. 31, k. 367; *Directorium...* (1817–1833).

KRAJEWSKI (KRAIEWSKI) ŁUKASZ, ur. w 1786 na Podolu w rodzinie szlacheckiej; uczył się w szkołach barskich (do kl. V); do kapłaństwa przygotowywał się w kamienieckim seminarium duchownym (1807–1810); przyjął święcenia kapłańskie w 1810; wikariusz (1810–1819) i pleban w Derażni (10 lipca 1819 – 1851); jako emeryt mieszkał w Derażni (1851–1852); dziekan łatydzowski (1820–1824); delegat sądowy (1821–1848) oraz delegat do spraw szczepienia przeciw ospie (1838–1848) dla pow. łatydzowskiego; zm. ok. 1852²⁰⁹.

KRZECZKOWSKI IGNACY, ur. w 1796 w rodzinie szlacheckiej na Podolu; uczył się w szkole w Teofilpolu; przygotowywał się do kapłaństwa w kamienieckim seminarium duchownym (1820–1826); przyjął cztery święcenia niższe w 1824 oraz prezbiterat w kwietniu 1826; wikariusz (2 kwietnia 1826 – 1828) i komendant (2 stycznia 1828 – 1834) w Dunajowcach; proboszcz w Krasnem (1834–1868); jako emeryt mieszkał w Krasnem (1868–1871); deputat sądowy do spraw duchownych powiatu uszyckiego (1829–1834) oraz powiatu jampolskiego (1834–1868); zm. w 1871²¹⁰.

KRZECZKOWSKI JÓZEF, ur. w 1804 w gub. podolskiej w rodzinie szlacheckiej; uczył się w Teofilpolu; alumn seminarium kamienieckiego (1824–1827); przyjął cztery niższe święcenia w 1825 oraz prezbiterat w 1827; wikariusz w Strzyżawce (1827–1830); pleban w Kraśnym (1830–1841); zm. w 1841²¹¹.

KUCHARSKI WOJCIECH, ur. w 1793; przygotowywał się do kapłaństwa w kamienieckim seminarium duchownym (1816–1817); przyjął święcenia kapłańskie w 1817; komendant w Kumanowcach (1817–1826); komendant w Szarogradzie (1826–1832); zm. w 1832²¹².

KUJAWSKI (KUIAWSKI) TOMASZ h. Rawicz, ur. w 1801 w rodzinie szlacheckiej; wykształcenie średnie otrzymał w gimnazjum białostockim; do kapłaństwa przygotowywał się w Seminarium Głównym we Wilnie (21 września 1821 – 1 lipca 1825), równocześnie studiując teologię w sekcji teologicznej kolegium nauk

moralnych i politycznych na Cesarskim Uniwersytecie Wileńskim (uzyskał stopień magistra teologii); przyjął święcenia kapłańskie w 1825 w Wilnie z rąk bp. Adama Kossakowskiego; wykładowca kamienieckiego seminarium duchownego: wykładowca wymowy świętej i łaciny (1825–1827) oraz kaznodzieja katedralny (1825–1826); kapelan i katecheta Gimnazjum Podolskiego w Winnicy (1826–1834); kapelan ordynariusza (1838–1840); proboszcz w Winnicy (1831–1839) i Czerniowcach (1839–1869); dziekan winnicki (1832–1834) i jampolski (1852–1864); cenzor kazań i egzaminator do egzaminu jurysdykcyjnego dla dekanatu jampolskiego (1859–1869); delegat sądowy do spraw duchownych (1830–1834) oraz delegat do spraw szczepienia przeciw ospie (1832–1834) dla pow. winnickiego; delegat sądowy do spraw duchownych (1851–1864) oraz delegat do spraw szczepienia przeciw ospie (1859–1864) dla powiatu jampolskiego; dalsze losy nie są znane²¹³.

KULCZYCKI IGNACY, ur. w 1804 w Galicji w rodzinie szlacheckiej; uczył się w szkole normalnej w Buczaczu; w 1825 r. za zgodą władz rosyjskich przeniósł się na Podole i złożył przysięgę wiernopoddańczą; do kapłaństwa przygotowywał się w kamienieckim seminarium duchownym (1826–1827); przyjął święcenia prezbiteratu w 1827; wikariusz w Dunajowcach (1827–1829); kapelan szarytek w Tepliku (1829–1831); wikariusz dla katolików obrz. łacińskiego w Bałcie (1831–1832); rektor parafii w Krasnem (1832–1835) i Tuczkowie (1835–1837) w Besarabii²¹⁴.

KULESZA ANTONI, ur. w 1805 w gub. podolskiej, pow. uszyckim; wykształcenie średnie otrzymał w Barze; przygotowywał się do kapłaństwa w kamienieckim seminarium (1826–1830); przyjął święcenia kapłańskie w 1830; wikariusz w Dunajowcach (1830–1832); administrator w Brahiłowie (1832–1835); bez przydziału duszpasterskiego (1835–1836); wikariusz w Miastkówce (1836–1843); administrator (1843–1846) i proboszcz (1846–1868) w Śnitkowie; dalsze losy nie są znane²¹⁵.

²¹³ DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 22, k. 484; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 133, k. 505; *Directorium... (1823–1866)*; *Directorium... dioecesi Ludeoriensi (1868–1869)*; W. Worotyński, *op.cit.*, t. 2, s. 270–271.

²¹⁴ DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 6, k. 183; DACHmO, f. 685, op. 4, sp. 31, k. 247; *Directorium... (1830–1837)*.

²¹⁵ DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 22, k. 609; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 34, k. 146v; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 41, k. 143v; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 73, k. 137v; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 133, k. 570v; *Directorium... (1829–1866)*; *Directorium... dioecesi Luceoriensi (1868)*.

²¹⁶ DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 2, k. 283; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 3, k. 185v; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 4, k. 154v, 325v; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 6, k. 147; *Directorium...* (1822–1856).

²¹⁷ DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 4, k. 209; *Directorium...* (1829–1831); P. Grabczak, *op.cit.*, s. 333.

²¹⁸ DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 6, k. 185; *Directorium...* (1827–1842).

KURYAŃSKI MARCIN, ur. w 1799 w Kamieńcu Podolskim w rodzinie mieszczańskiej; uczył się w kamienieckiej szkole powiatowej; przygotowywał się do kapłaństwa w kamienieckim seminarium duchownym (1819–1821); święcenia kapłańskie przyjął w 1821; komendarz (1821–1824) i administrator (1825–1828) w Rybnicy; administrator w Niemirowie (1828–1837); administrator (1837–1838) i proboszcz (1838–1845) w Komargrodzie; administrator poddominikańskiego kościoła w Kamieńcu Podolskim [1844–1845]; administrator w Strudze (1845–1854) i Skazińcach (1854–1855); zm. w 1855²¹⁶.

KUŹMICKI JÓZEF CM, ur. w 1792 w rodzinie szlacheckiej; uczył się w szkole misjonarzy w Krasławiu; wstąpił do zgromadzenia w 1813; do kapłaństwa przygotowywał się w seminarium *internum* w Wilnie; święcenia kapłańskie przyjął w 1817; regens i wykładowca prawa kanonicznego, filozofii i historii Kościoła w seminarium wileńskim (1817–1821); wiceregens i wykładowca teologii moralnej, administracji sakramentów oraz śpiewu w kamienieckim seminarium duchownym (1827–1832); kaznodzieja katedralny (1827–1832); regens seminarium duchownego w Żytomierzu (1832–1836)²¹⁷.

LASKOWSKI MICHAŁ, ur. w 1791; uczył się w szkole powiatowej w Barze; przygotowywał się do kapłaństwa w kamienieckim seminarium duchownym (1813–1815); przyjął święcenia kapłańskie w 1815; wikariusz *applicatus* w Chmielniku (1815–1819); komendarz w Rybnicy [1823]; wikariusz w Czarnokozińcach [1824]; rezydent w klasztorze janowskim (1830–1832), w którym przebywał za pijaństwo; rezydent w Mukarowie (1832–1833) i dominikańskim klasztorze w Murafie (1833–1841); zm. w 1841²¹⁸.

LASOCKI STEFAN h. Dołęga, ur. w 1795 w pow. kamienieckim; uczył się w szkołach kamienieckich; do kapłaństwa przygotowywał się w seminarium duchownym w Kamieńcu Podolskim (1816–1818);

święcenia kapłańskie przyjął w grudniu 1818; wikariusz (grudzień 1818 – wrzesień 1819) i komendarz (wrzesień 1819 – 1821) w Braławiu; komendarz w Ładyżynie (1821–1827); kapelan przy kaplicy w Kruteńkach, par. Hołowaniewskie (1827–1835); przebywał w klasztorze dominikanów w Murafie (1835–1837); wikariusz w Michałkowcach (1837–1844); administrator w Uszycy (1844–1845); bez przydziału (1845–1846); wikariusz w Strudze Wielkiej [1847–1849]; mieszkał w Mukarowie (1849–1850); deputat sądowy do spraw duchownych oraz delegat do spraw szczepienia przeciw ospie dla pow. hasyńskiego (1821–1830) i bałckiego (1823–1830); zm. w 1851²¹⁹.

LEONTOWICZ JAN, ur. w 1756; uczył się w Zamościu; przygotowywał się do kapłaństwa w kamienieckim seminarium duchownym (1785–1789); święcenia kapłańskie przyjął w 1789 w Dubnie z rąk bp. Dłuskiego; sekretarz konsystorza diec. kijowskiej (1789–1794); pleban w Korostyszowie (1794–1795); sekretarz generalny diecezji latyczowskiej (1795–1798); pleban w Woroszyłowie (1800–1812); pleban w Meżyrowie (1812–1838); kanonik honorowy kamienieckiej kapituły katedralnej (przed 1817); zm. w 1838²²⁰.

LESZCZYŃSKI MARCIN, ur. w 1799 w pow. mohylowskim w rodzinie szlacheckiej; uczył się w szkołach barskich; przygotowywał się do kapłaństwa w seminarium duchownym w Kamieńcu Podolskim (1825–1827); przyjął święcenia kapłańskie w 1827; wikariusz (1827–1831) oraz senior wikariusz (1831–1835) przy parafii katedralnej w Kamieńcu Podolskim; sekretarz kapituły katedralnej w Kamieńcu Podolskim (1835–1836); administrator (1835–1836) i proboszcz (1836–1878) w Satanowie; delegat sądowy dla pow. płoskrowskiego (1848–1878); zm. w 1878²²¹.

LEWICKI JAN, ur. w 1794 w gub. wołyńskiej, w pow. kowel skim; uczył się w szkołach lubarskich (do kl. V); przygotowywał się do kapłaństwa w kamienieckim seminarium duchownym (1823–1826); święcenia kapłańskie

219 DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 4, k. 348; DACHmO, f. 685, op. 4, sp. 7, k. 71v; *Directorium...* (1818–1851).

220 DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 2, k. 189; DACHmO, f. 685, op. 4, sp. 31, k. 192–192v; *Directorium...* (1813–1839).

221 DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 2, k. 3v, 17; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 4, k. 208v–209; *Directorium...* (1827–1866); *Directorium... dioecesis Luceoriensi* (1868–1878).

222 DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 2, k. 3; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 4, k. 100, 280; DACHmO, f. 685, op. 4, sp. 31, k. 90v; *Directorium...* (1823–1866).

223 DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 2, k. 211; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 3, k. 193v; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 4, k. 159, 390; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 6, k. 139; DACHmO, f. 685, op. 4, sp. 31, k. 300; *Directorium...* (1824–1848).

224 DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 4, k. 211; *Directorium...* (1828–1858).

225 DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 2, k. 301; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 3, k. 218; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 4, k. 183, 376v–377; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 6, k. 149; DACHmO, f. 685, op. 4, sp. 31, k. 317; *Directorium...* (1813–1863).

przyjął w 1826; wikariusz w Derażni (1826–1827); wikariusz i koadiutor (1827–1831) oraz proboszcz (1831–1858) w Płoskirowie; administrator w Komargrodzie (1858–1865); dziekan płoskirowski (1835–1847); delegat sądowy oraz delegat do spraw szczepienia przeciw ospie dla pow. płoskirowskiego (1832–1858); zm. w 1865²²².

LEWICKI JÓZEF, ur. w 1797; uczył się w szkole bazylianów w Barze; do kapłaństwa przygotowywał się w seminarium kamienieckim (1818–1820); święcenia kapłańskie przyjął w 1820; wikariusz w Żwańczyku (1820–1823); pleban w Dzygówce (1823–1847); deputat sądowy do spraw duchownych dla pow. jampolskiego (1827–1847); zm. w 1847²²³.

LEWICKI WITALIS, ur. w 1809 w gub. podolskiej, pow. lityńskim; przygotowywał się do kapłaństwa w kamienieckim seminarium (1828–1831); święcenia kapłańskie przyjął w 1831; wikariusz w Płoskirowie (1831–1832); administrator w Jarmolińcach (1832–1837), Rybnicy (1837–1844), Komargrodzie (1844–1851) i Meżyrowie (1850–1858); dalsze losy nie są znane²²⁴.

ŁOMNICKI MICHAŁ, ur. w 1781; uczył się w szkołach powiatowych w Kamieńcu Podolskim (1793–1796) i Barze (1796–1798); studiował we Lwowie; do kapłaństwa przygotowywał się w kamienieckim seminarium duchownym (1807–1808); święcenia kapłańskie przyjął w 1808; w latach 1808–1809 był w Seminarium Głównym w Wilnie i studiował teologię w sekcji teologicznej kolegium nauk moralnych i politycznych na Cesarskim Uniwersytecie Wileńskim; sekretarz kapituły kamienieckiej (1808–1817); pleban w Barze (1811–1845); jako emeryt przebywał w Barze (1845–1846) i Peczerze jako kapelan [1861–1863]; kanonik honorowy kapituły kamienieckiej (przed 1813); dziekan dekanatu mohylowskiego [1818–1820]; delegat sądowy dekanatu mohylowskiego (1813–1842) oraz do spraw szczepienia przeciw ospie (1816–1819) dla pow. mohylowskiego; zm. w 1863²²⁵.

ŁOTOCKI PIOTR, ur. w 1813; wstąpił do seminarium kamienieckiego w 1827 jako fiolet (konwiktor); studiował w Akademii Duchownej w Wilnie; zm. w 1836²²⁶.

ŁOZIŃSKI JAN, ur. w 1804; pochodził z rodziny szlacheckiej; uczył się w Tarnopolu; przygotowywał się do kapłaństwa w seminarium duchownym w Kamieńcu Podolskim (1825–1827); przyjął święcenia kapłańskie w 1827; kapelan bp. Mackiewicza (1827–1831); administrator w Strudze Wielkiej (1831–1845); przebywał w Kamieńcu Podolskim (1845–1850); wicedziekan (1828–1833) i dziekan (1833–1845) dek. uszyckiego; delegat sądowy do spraw duchownych oraz delegat do spraw szczepienia przeciw krowiej ospie (1833–1845) dla pow. uszyckiego; dalsze losy nie są znane²²⁷.

ŁUKASZEWICZ (ŁUKASIEWICZ, ŁUKASEWICZ, ŁUKASEWIC) FLORIAN, ur. w 1782; w latach 1784–1790 studiował w Akademii Wileńskiej; wstąpił do zgromadzenia misji; do kapłaństwa przygotowywał się w seminarium *internum* w Wilnie (1796–1803); przyjął święcenia kapłańskie w 1803; wykładowca w mińskim seminarium duchownym (1803–1811); profesor teologii dogmatycznej, śpiewu i wymowy świętej w kamienieckim seminarium duchownym (1810–1823); sekretarz kapituły kamienieckiej (1814–1817); sekularyzowany w 1823; pleban w Krzywym Jeziorze (1823–1839); deputat duchowny do spraw sądowych (1824–1830) oraz szczepienia przeciw ospie w pow. bałckim (1826–1830); kanonik honorowy kapituły kamienieckiej (przed 1817); zm. w 1839²²⁸.

MAKOWSKI JÓZEF TEODOR, ur. w 1804; wykształcenie średnie i uniwersyteckie otrzymał we Lwowie; przygotowywał się do kapłaństwa w kamienieckim seminarium duchownym (1829–1831); przyjął święcenia prezbiteratu w 1831; wikariusz przy katedrze kamienieckiej (1831–1834); sekretarz kapituły (1831–1836); proboszcz w Tarnorudzie (1834–1887); zm. 20 grudnia 1887²²⁹.

MANACZYŃSKI ANTONI, ur. w 1793 w gub. podolskiej; uczył się w Barze; przygotowywał się do kapłaństwa

²²⁶ *Directorium...* (1829–1837).

²²⁷ DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 2, k. 3v, 17; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 22, k. 668; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 3, k. 8; *Directorium...* (1825–1850).

²²⁸ DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 2, k. 261v; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 3, k. 178; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 4, k. 146v, 349; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 6, k. 12; DACHmO, f. 685, op. 4, sp. 31, k. 271; *Directorium...* (1813–1840).

²²⁹ DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 22, k. 187v; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 73, k. 50; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 133, k. 183; *Directorium...* (1829–1866); *Directorium ... diocesi Luceoriensi* (1868–1888).

²³⁰ DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 2, k. 146; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 3, k. 79v; DACHmO, f. 685, op. 4, sp. 31, k. 76v; *Directorium...* (1820–1867).

²³¹ *Directorium...* (1815–1836).

²³² DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 2, k. 271; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 3, k. 180v; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 4, k. 361, 364; DACHmO, f. 685, op. 4, sp. 31, k. 282v; *Directorium...* (1817–1850).

w kamienieckim seminarium duchownym (1819–1820); przyjął święcenia kapłańskie w 1820; wikariusz w katedrze kamienieckiej (1820–1822); pleban w Michałkowicach (1822–1833]; za karę przebywał w seminarium kamienieckim [1835–1839), a następnie w Murafie (1839–1849) i klasztorze kapucynów w Winnicy (1849–1866); zm. w 1866²³⁰.

MAŃKOWSKI ANTONI, ur. w 1792; do kapłaństwa przygotowywał się w kamienieckim seminarium duchownym (1814–1817); święcenia kapłańskie otrzymał w 1817; wikariusz w parafii Nowy Konstantynów (1817–1819); wikariusz w Starej Sieniawie [1824–1828]; pleban w Tuczkwie w Besarabi [1830–1835); zm. w 1835²³¹.

MARCINKIEWICZ BENEDYKT, ur. w 1782 w rodzinie szlacheckiej; uczył się w powiatowej szkole w Kamieńcu Podolskim; przygotowywał się do kapłaństwa w kamienieckim seminarium duchownym (1815–1817); przyjął święcenia kapłańskie w 1817; wikariusz w Miastkówce (1817–1828); komendant w Raszkowie (14 sierpnia 1828 – 1832); administrator w Komargrodzie (1832–1837); proboszcz w Łuczyńcu (1838–1846); emeryt (1846–1849); zm. w 1849²³².

MARCZYŃSKI WAWRZYNIEC, ur. w 1782 w woj. kaliskim w rodzinie szlacheckiej; uczył się w gimnazjum kaliskim; przygotowywał się do zawodu nauczycielskiego w instytucie nauczycielskim; odbył podróże kształcące do zakładów wychowania nauczycieli w Niemczech; w 1806 r. rozpoczął naukę w seminarium duchownym w Kamieńcu Podolskim (oficjalnie wstąpił do stanu duchownego w 1814 r.); przyjął święcenia kapłańskie w 1815 z rąk biskupa ormiańskiego Krzysztofowicza; nauczyciel i kapelan dworski (1815–1816); kaznodzieja kamieniecki (1816–1820); kapelan i przełożony szkoły powiatowej w Kamieńcu Podolskim (1819–1823]; pleban w Czarnokozińcach (8 lipca 1820 – 1845); kanonik gremialny kamienieckiej kapituły katedralnej (1829–1845); prokurator kapituły kamienieckiej (1832–1836); asesor (1832–1839), kanclerz

(1839–1842] i wiceoficjał (1839–1845] w konsystorzu diecezji kamienieckiej; delegat w Komitecie Statystycznym pow. kamienieckiego (1829–1830]; członek Krakowskiego Towarzystwa Naukowego; zm. w 1845²³³.

MARKIEWICZ JAN, ur. w 1784 na Wołyniu; uczył się w Łucku; do kapłaństwa przygotowywał się w kamienieckim seminarium duchownym (1813–1816) oraz Seminarium Głównym w Wilnie (5 września 1816 – 3 lipca 1821); gdzie równocześnie studiował teologię w sekcji teologicznej kolegium nauk moralnych i politycznych na Cesarskim Uniwersytecie Wileńskim, uzyskując doktorat z teologii i prawa kanonicznego; święcenia kapłańskie przyjął w 1818; sekretarz biskupa kamienieckiego (1818–1820); kaznodzieja katedralny w Kamieńcu Podolskim (1820–1824); prefekt oraz wykładowca kamienieckiego seminarium duchownego: egzegezy Pisma Św. (1822–1825), teologii dogmatycznej (1822–1824) i wymowy świętej (1823–1825); pleban w Granowie (2 września 1824 – 1833); regens Seminarium Głównego w Wilnie (12 września 1829 – 1833); inspektor Akademii Duchownej w Wilnie (1833–1842); kanonik honorowy kapituły katedralnej w Kamieńcu (od 1816); kanonik gremialny kapituły kamienieckiej (1823–1834); kanonik (1834–1852) i dziekan (1852–1864) kapituły katedralnej w Wilnie; asesor (1838–1842), sędzia surogat (1842–1843) i wiceoficjał (1843–1854) konsystorza wileńskiego; kustosz kaplicy św. Kazimierza w katedrze wileńskiej (1847–1854); odznaczony brązowym krzyżem za wojnę w 1812 oraz orderem św. Stanisława III klasy; zm. 16 marca 1864²³⁴.

MARKIEWICZ WIKTOR, ur. w 1797; wykształcenie średnie otrzymał w gimnazjum w Buczaczu; do kapłaństwa przygotowywał się w kamienieckim seminarium duchownym (1813–1816) oraz Seminarium Głównym w Wilnie (5 września 1816 – 3 lipca 1821), gdzie równocześnie studiował teologię w sekcji teologicznej kolegium nauk moralnych i politycznych na Cesarskim Uniwersytecie Wileńskim, uzyskując

233 DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 2, k. 113a; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 3, k. 34v; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 4, k. 34v, 241; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 6, k. 5; DACHmO, f. 685, op. 4, sp. 23, k. 168v; DACHmO, f. 685, op. 4, sp. 31, k. 5v; *Directorium...* (1816–1846).

234 DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 2, k. 2v; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 3, k. 144; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 4, k. 135, 208, 319; DACHmO, f. 685, op. 4, sp. 7, k. 161; *Directorium...* (1823–1825); *Directorium... dioecesi Vilnensi* (1833–1865); W. Worotyński, *op.cit.*, t. 2, s. 98–103, 276–277.

²³⁵ DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 2, k. 2v–3, 16v; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 4, k. 208; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 6, k. 4; DACHmO, f. 685 op. 2, sp. 22, k. 10, 250v; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 34, k. 72; DACHmO, f. 685, op. 4, sp. 31, k. 149, 156; *Directorium...* (1818–1866); *Directorium... dioecesi Luceoriae* (1868–1872); W. Worotyński, *op.cit.*, t. 2, s. 276–277.

²³⁶ DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 2, k. 271; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 3, k. 180v; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 4; k. 149, 361; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 6, k. 174; DACHmO, f. 685, op. 4, sp. 31, k. 275; *Directorium...* (1813–1865).

doktorat z obydwu dyscyplin; święcenia kapłańskie przyjął w 1821; kaznodzieja przy katedrze kamienieckiej (1821–1827); wiceregens (1825–1827), wykładowca teologii moralnej (1821–1827), łaciny (1821–1825), śpiewu (1823–1827) i kazusów sumienia (1826–1827); prokurator kapituły katedralnej w Kamieńcu Podolskim (1828–1831); asesor konsystorza generalnego (1825–1836); zastępca sekretarza kapituły kamienieckiej [1828]; pleban w Zińkowie (1830–1870); kanonik gremialny (1825–1837), kantor (1837–1842), kustosz (1842–1845) i archidiacon (1845–1866) kamienieckiej kapituły katedralnej; kanonik gremialny (1824–1838), kantor (1838–1843), kustosz (1843–1847), archidiacon (1847–1870); delegat sądowy dla pow. kamienieckiego (1825–1836); cenzor kazań i egzaminator do egzaminu jurysdykcyjnego dla dekanatu latyczowskiego (1861–1862); asesor kolegium duchownego w Petersburgu; zm. w 1870²³⁵.

MELIKOWICZ IGNACY, ur. w 1789 w rodzinie szlachty ormiańskiej; uczył się w szkole w Kamieńcu Podolskim; przygotowywał się do kapłaństwa w kamienieckim seminarium duchownym (1808–1813); przyjął święcenia kapłańskie w 1813; kapelan i sekretarz ordynariusza (1813–1818); pleban w Miastkówce (17 maja 1818 – 1831); administrator w Wońkówcach (1835–1838); komendant w Międzybożu (1839–1840); kapelan w Hrymiacze (1829–1843); proboszcz w Zbrzyżu (1843–1857); jako emeryt przebywał w klasztorze kapucynów w Winnicy (1857–1858), w Latyczowie (1858–1859), Tywrowie (1859–1860), Kuryłówce, par. Chmielnik (1860–1864), i Latyczowie (1864–1865); kanonik honorowy kapituły kamienieckiej (od 1816); zm. w 1865²³⁶.

MIKULSKI ANTONI, ur. w 1805; przygotowywał się do kapłaństwa w kamienieckim seminarium duchownym (1825–1827) oraz Seminarium Głównym w Wilnie (19 września 1827 – 2 lipca 1831), gdzie równocześnie studiował teologię w sekcji teologicznej kolegium

- nauk moralnych i politycznych na Cesarskim Uniwersytecie Wileńskim (ukończył ją ze stopniem kandydata teologii); święcenia kapłańskie przyjął w 1836; wikariusz katedralny (1835–1837); dziekan foralny kamieniecki i delegat komisji do spraw szczepienia przeciw ospie pow. kamienieckiego (1836–1837); pleban w Pikowie (1837–1865); delegat sądowy pow. winnickiego (1838–1865) oraz egzaminator i cenzor dla dek. winnickiego (1861–1865); zm. w 1865²³⁷.
- MISIEWICZ (MIZIEWICZ) MARCIN, ur. w 1796 w rodzinie szlacheckiej; przygotowywał się do kapłaństwa w kamienieckim seminarium duchownym (1816–1819); przyjął święcenia kapłańskie w 1819; wikariusz w Zińkowie i komendarz-filialista w Hrymiacze (1819–1833]; bez przydziału (1836–1837); administrator w Kumanowcach (1837–1852); bez przydziału (1852–1854); wikariusz w Janowie (1854–1858); administrator w Strudze Wielkiej (1858–1863); zm. w 1863²³⁸.
- MOSZCZEŃSKI ANTONI, ur. w 1767; uczył się w Połtawie (1781–1782); do kapłaństwa przygotowywał się w kamienieckim seminarium duchownym (1805–1806); przyjął święcenia kapłańskie w 1806; pleban w Hołowaniewskich (1806–1837); kanonik honorowy kapituły kamienieckiej (przed 1812); zm. w 1837²³⁹.
- MOSZORO MIKOŁAJ, kanonik katedralny obrz. ormiańsko-katolickiego; administrator par. ormiańsko-katolickiej w Mohylowie (1816–1842]; deputat sądowy do spraw duchownych dla dek. mohylowskiego (1816–1842); zm. w 1855²⁴⁰.
- MROCZKOWSKI PAULIN, ur. w 1812; alumn kamienieckiego seminarium duchownego (1830–1831)²⁴¹.
- NEHABIDOWICZ MICHAŁ, s. Symeona, ur. w 1796; pochodził z mieszczańskiej rodziny ormiańskiej z Kamieńca Podolskiego; uczył się w szkołach powiatowych kamienieckich (do 1814); przygotowywał się do kapłaństwa w seminarium duchownym w Kamieńcu Podolskim (1814–1819); święcenia kapłańskie przyjął w 1819; wikariusz w Gródku Podolskim (1819–1820);
- 237 *Directorium...* (1829–1865); W. Wołotyński, *op.cit.*, t. 2, s. 278–279.
- 238 DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 3, k. 102v; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 4, k. 81, 293; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 6, k. 68; DACHmO, f. 685, op. 4, sp. 31, k. 149; *Directorium...* (1819–1863).
- 239 DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 2, k. 256; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 3, k. 176; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 4, k. 145, 348; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 6, k. 121; DACHmO, f. 685, op. 4, sp. 31, k. 260v; *Directorium...* (1813–1828).
- 240 DACHmO, f. 685, op. 4, sp. 31, k. 348–350v; *Directorium...* (1817–1842).
- 241 *Directorium...* (1831).

242 DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 2, k. 3, 16; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 3, k. 7v; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 4, k. 3; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 6, k. 84; DACHmO, f. 685, op. 4, sp. 31, k. 198–198v; *Directorium...* (1817); *Directorium...* (1819–1866); *Directorium... diecesi Luceoriensi* (1868–1869).

243 *Directorium...* (1813–1831).

244 DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 6, k. 157; DACHmO, f. 685, op. 4, sp. 31, k. 385; *Directorium...* (1824–1837); W. Worotyński, *op.cit.*, t. 2, s. 278–279.

245 DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 2, k. 156v; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 3, k. 81v; DACHmO, f. 685, op. 4, sp. 31, k. 101–101v; *Directorium...* (1813–1850).

podkustoszy (1820–1826) i senior (1826–1827) katedry kamienieckiej; pleban w Nowym Konstantynowie (27 marca 1827 – 1868); deputat sądowy dla spraw duchownych dek. lityńskiego (20 grudnia 1827 – 1868); dalsze losy nie są znane²⁴².

NIWIŃSKI FRANCISZEK, ur. w 1770; do kapłaństwa przygotowywał się w latach 1791–1794; święcenia kapłańskie przyjął w 1794; pleban w Starej Sieniawie [1813–1830]; dziekan dekanatu latyczowskiego [1813]; delegat sądowy pow. lityńskiego [1813–1828]; kanonik honorowy kapituły kamienieckiej (przed 1813); zm. w 1830²⁴³.

NOWICKI JÓZEF, ur. w 1798; uczył się w powiatowej szkole w Kamieńcu Podolskim; przygotowywał się do kapłaństwa w kamienieckim seminarium duchownym (1820–1824) i krótko w Seminarium Głównym w Wilnie (6 września – 11 listopada 1822), z którego wyjechał „wskutek niechęci do dalszego w seminarium zostawiania”; święcenia kapłańskie przyjął w 1824; wikariusz w Miastkówce (1827–1829); administrator w Śnitkowie (1829–1836); zm. w 1836²⁴⁴.

ODOLSKI ANTONI, ur. w 1789; uczył się w Kamieńcu Podolskim i Barze; w 1809 wstąpił do stanu duchownego w Kamieńcu Podolskim; przyjął święcenia kapłańskie w 1813; wikariusz w Gródku Podolskim (1813–1819); pleban w Skazińcach (1819–1849); zm. w 1849²⁴⁵.

ORAŃSKI JÓZEF, ur. w 1800; do kapłaństwa przygotowywał się w seminarium duchownym w Kamieńcu (1821–1822) oraz w Seminarium Głównym w Wilnie (2 września 1822 – 1 lipca 1826), równocześnie studiując teologię w sekcji teologicznej kolegium nauk moralnych i politycznych na Cesarskim Uniwersytecie Wileńskim (uwieńczoną uzyskaniem stopnia magistra teologii); święcenia kapłańskie przyjął w 1826; wykładowca seminarium duchownego w Kamieńcu Podolskim: teologii moralnej, wymowy świętej, katechizmu trydenckiego i śpiewu (1826–1827); wikariusz

w Międzybożu (1827–1835); sekretarz wizytatora generalnego diecezji podolskiej [1830]; zm. w 1835²⁴⁶.
OSTAPOWICZ JAN, ur. w 1775 na Podolu w rodzinie szlacheckiej; uczył się w szkołach wydziałowych kamienieckich; w 1800 wstąpił do stanu duchownego w seminarium duchownym w Kamieńcu Podolskim; święcenia kapłańskie przyjął w 1801; wikariusz w Kitajgrodzie (1801–1802) i Hrymiaczkach (1802–1803); pleban w Kitajgrodzie (1803–1820) i prepozyt w Felsztynie (1820–1842); kanonik honorowy kapituły kamienieckiej (1803); kanonik gremialny (1812–1829), scholastyk (1829–1833) i archidiacon (1833–1845) kapituły katedralnej; dziekan dek. Uszyca (1812–1818); asesor konsystorza kamienieckiego (1812–1813); prokurator kamienieckiej kapituły katedralnej; wizytator generalny kościołów katolickich w powiatach braclawskim i bałckim (1814–1818); asesor w Rzymskokatolickim Kolegium Duchownym w Petersburgu (1818–1821); oficjał konsystorza kamienieckiego (1831–1845); otrzymał stopień doktora teologii w Akademii Połockiej (1818); zm. w 1845²⁴⁷.

PAŁUSKI LEON, ur. w 1805 w guberni podolskiej; wykształcenie średnie otrzymał w Kamieńcu Podolskim i Barze; przygotowywał się do kapłaństwa w kamienieckim seminarium duchownym (1826–1829); święcenia kapłańskie przyjął w 1829; wikariusz w Żwańcu (1829); wikariusz w Ładyżynie (1829–1837); komendarz (1837–1840) i wikariusz (1840–1842) w Bałcie; wikariusz w Krzywym Jeziorze (1842–1847); administrator w Nowym Konstantynowie (1847) i Tywrowie (1847–1852); komendarz (1852–1854) i wikariusz (1854–1855) w Mohylowie; wikariusz w Tynnie (1855–1890); zm. 28 stycznia 1890²⁴⁸.

PAŃKOWSKI ALOJZY, ur. w 1781 w rodzinie szlacheckiej; uczył się w Międzybożu; do kapłaństwa przygotowywał się w kamienieckim seminarium duchownym (1813–1814); święcenia kapłańskie przyjął w 1814; wikariusz *applicatus* w Miastkówce (1814–1816) i Tynnej

²⁴⁶ DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 4, k. 3v; DACHmO, f. 685, op. 4, sp. 31, k. 133v; *Directorium...* (1822–1836); W. Worołyński, *op.cit.*, t. 2, s. 278–279.

²⁴⁷ DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 2, k. 2v, 139; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 3, k. 7v, 72; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 4, k. 76, 208; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 6, k. 2; DACHmO, f. 685, op. 4, sp. 23, k. 229v; DACHmO, f. 685, op. 4, sp. 31, k. 64–64v; *Directorium...* (1813–1846).

²⁴⁸ *Directorium...* (1826–1866); *Directorium... dioecesi Luceoriensi* (1868–1891).

249 DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 6, k. 104; *Directorium...* (1815–1845).

250 DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 2, k. 276v; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 3, k. 183; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 4, k. 153, 362; DACHmO, f. 685, op. 4, sp. 31, k. 280v; *Directorium...* (1813–1831).

251 *Directorium...* (1828–1837); W. Wo-
rotyński, *op.cit.*, t. 2, s. 280–281.

252 DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 22, k. 228v; *Directorium...* (1830–1846).

(1816–1817); komendant w Ułanowie (1817–1825); wikariusz w Granowie (1825–1844); zm. w 1844²⁴⁹.

PAPCZENKO EUSTACHY, ur. w 1754; święcenia kapłańskie przyjął w 1789; przeszedł z obrządku unickiego na łaciński w 1796; pleban w Obodówce (2 września 1807 – 1830); emeryt (1831–1832); deputat sądowy do spraw duchownych pow. olhopolskim (1815–1832); zm. w 1832²⁵⁰.

PAWŁOWICZ LUDWIK, ur. w 1805; przygotowywał się do kapłaństwa w Seminarium Głównym w Wilnie (1827 – 20 sierpnia 1831), gdzie studiował teologię na tamtejszym uniwersytecie, uzyskując stopień kandydata teologii (1832); przyjął święcenia kapłańskie w 1831; wikariusz w Łatyczowie (1831–1835) i Niemirowie (1835–1837]; dalsze losy nie są znane²⁵¹.

PAWŁOWSKI JÓZEF, ur. w 1811 w guberni wołyńskiej, pow. ostrogskim, w rodzinie szlacheckiej; uczył się w szkołach powiatowych w Berdyczowie; do kapłaństwa przygotowywał się w kamienieckim seminarium duchownym (1827–1831); święcenia kapłańskie przyjął w 1831; kancelarysta w konsystorzu kamienieckim (1831–1834); wikariusz w Międzybożu (1834–1845); zm. w 1845²⁵².

PAWŁOWSKI ŁUKASZ, s. Antoniego; ur. w 1789 na Podolu w rodzinie szlacheckiej; uczył się u bazylianów w Barze; przygotowywał się do kapłaństwa w kamienieckim seminarium duchownym (1809–1813); święcenia kapłańskie przyjął w 1813; wikariusz w Dunajowcach (1813–1815); wikariusz i podkustoszy przy katedrze kamienieckiej (1815–1819); pleban w Kutkowcach (1819–1833); koadiutor plebana w Zińkowcach (1827–1828); proboszcz w Dunajowcach (1833–1866); kanonik gremialny (1834–1845), scholastyk (1845–1848), kantor (1848–1859) i kustosz (1859–1866) kamienieckiej kapituły katedralnej; prokurator kamienieckiej kapituły katedralnej (1836–1852); asesor konsystorza w Kamieńcu Podolskim (1839–1845); wizytator klasztorów (1840–1858); oficjał kamieniecki (1858–1867); delegat sądowy do spraw duchownych

powiatów kamienieckiego (1820–1833) i uszyckiego (1833–1841); zm. 14 maja 1867²⁵³.

PIĄTKOWSKI WOJCIECH ADOLF, ur. w 1797 w rodzinie szlacheckiej; uczył się w Zbarażu i Buczaczu; do kapłaństwa przygotowywał się w kamienieckim seminarium duchownym (1818–1821); święcenia kapłańskie przyjął w 1821; wikariusz i altarysta (1821–1831), administrator w Satanowie (1831–1846); zm. w 1846²⁵⁴.

PIĄTKOWSKI JÓZEF, ur. w 1788 w rodzinie szlacheckiej; uczył się w gimnazjum podolskim w Winnicy; w 1808 wstąpił do stanu duchownego w Kamieńcu; kapelan bp. Mackiewicza (1809–1810); przyjął święcenia kapłańskie w 1810; wikariusz (1810–1811) i pleban (15 grudnia 1811 – 1832) w Zamiechowie; prepozyt w Łatyczowie (1832–1837); kanonik honorowy kapituły kamienieckiej [1824–1837]; deputat sądowy do spraw duchownych (1825–1833), delegat do spraw szczepień przeciw ospie (1829–1832) oraz do komitetu statystycznego (1829–1832) pow. uszyckiego; delegat sądowy (1832–1837), delegat do spraw szczepienia przeciw ospie (1832–1837) pow. łatyczowskiego; dziekan łatyczowski (1835–1837); zm. w 1837²⁵⁵.

PRZEMIĘCKI (PRZEMĘSKI, PRZEMĘZKI, PRZEMYSKI) JAZON, s. Mikołaja, ur. w 1800 na Podolu w rodzinie szlacheckiej; uczył się w szkołach barskich; przygotowywał się do kapłaństwa w seminarium duchownym w Kamieńcu Podolskim (1824–1828); przyjął cztery niższe święcenia w 1827 oraz prezbiterat w 1828; wikariusz katedralny (1828–1829); wikariusz w Czarnym Ostrowiu (1829–1839); wikariusz (1839–1840) i proboszcz (1840–1862) w Michałpolu; zm. w 1862²⁵⁶.

RADZIŃSKI JAN, ur. w 1811 w gub. podolskiej, pow. łatyczowskim; przygotowywał się do kapłaństwa w kamienieckim seminarium duchownym (1828–1833); przyjął święcenia kapłańskie w 1833; wikariusz (1833–1835), wicekustosz katedralny (1835–1839) i senior wikariusz (1839–1842); pleban w Chmielniku (1842–1848); zm. w 1848²⁵⁷.

253 DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 2, k. 120v; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 3, k. 51v; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 4, k. 61, 257, 293–293v; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 22, k. 10v, 622; DACHmO, f. 685, op. 4, sp. 23, k. 88; DACHmO, f. 685, op. 4, sp. 31, k. 31v; *Directorium...* (1813–1866); *Directorium... dioecesi Luceoriae* (1868).

254 DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 6, k. 53; *Directorium...* (1820–1847).

255 DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 2, k. 343v; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 3, k. 264; DACHmO, f. 685, op. 4, sp. 31, k. 454v; *Directorium...* (1813–1838).

256 DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 2, k. 3v, 17; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 3, k. 8, 67v; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 4, k. 209–209v; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 22, k. 217; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 23, k. 62; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 34, k. 68; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 73, k. 57; DACHmO, f. 685, op. 4, sp. 31, k. 58v; *Directorium...* (1826–1862).

257 DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 4, k. 211; *Directorium...* (1829–1849).

²⁵⁸ DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 6, k. 165; DACHmO, f. 685, op. 4, sp. 31, k. 405; *Directorium...* (1821–1838).

²⁵⁹ DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 2, k. 3, 16v; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 3, k. 8; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 4, k. 3v, 208v, 244v; *Directorium...* (1824–1840).

²⁶⁰ *Directorium...* (1813–1831).

²⁶¹ DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 4, k. 241; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 6, k. 166; DACHmO, f. 685, op. 4, sp. 31, k. 374v, 395v; *Directorium...* (1819–1849).

RATUSNIEWICZ (RATUSZNIEWICZ) WAWRZYNIEC, ur. w 1795 na Wołyniu w rodzinie szlacheckiej; uczył się w szkole bazylikańskiej w Barze; alumn kamienieckiego seminarium duchownego (1815–1821); święcenia kapłańskie przyjął w 1821; wikariusz *applicatus* katedry w Kamieńcu Podolskim (1821–1825); proboszcz w Mukarowie (28 sierpnia 1825 – 1837); zm. w 1837²⁵⁸.

RATUSZEWICZ (RATRUSNIEWICZ) JAN, ur. w 1804 w rodzinie szlacheckiej; uczył się w szkołach powiatowych w Kamieńcu Podolskim (do 1820); przygotowywał się do kapłaństwa w seminarium duchownym w Kamieńcu Podolskim (1818–1827); przyjął cztery święcenia niższe w 1824 oraz prezbitera w 1827; wikariusz przy parafii katedralnej w Kamieńcu Podolskim (1827); wikariusz w Ładyżynie (1827 – 12 kwietnia 1828); komendant w Czerczach (12 kwietnia 1828 – 1830); wikariusz przy katedrze w Kamieńcu Podolskim (1830–1833); przebywał w klasztorze kapucynów w Winnicy (1833–1839); zm. w 1839²⁵⁹.

REGULSKI JAN, ur. w 1773; do stanu kapłańskiego wstąpił w 1801; przyjął święcenia kapłańskie w 1802; wikariusz w Szarogradzie (1802–1819, 1823–1830); komendant w Łuczyńcu [1813]; dalsze losy nie są znane²⁶⁰.

ROGOZIŃSKI ANDRZEJ, ur. w 1796 w rodzinie szlacheckiej; uczył się w szkole bazylikańskiej w Barze; do kapłaństwa przygotowywał się w kamienieckim seminarium duchownym (1818–1828); święcenia kapłańskie przyjął w 1828; wikariusz przy parafii katedralnej w Kamieńcu Podolskim (1828–1829); wikariusz w Czarnokozińcach (1829–1830), Mukarowie (1830–1836), Strudze Wielkiej (1836–1840) i Tynninie (1840–1848); zm. w 1848²⁶¹.

ROKICKI PIOTR, ur. w 1790; wykształcenie średnie otrzymał w Barze; przygotowywał się do kapłaństwa w Seminarium Głównym w Wilnie (21 września – 23 grudnia 1809) oraz seminarium kamienieckim (1810–1813); przyjął święcenia kapłańskie w 1813; notariusz kurii

biskupiej (1813–1817); sekretarz kapituły kamienieckiej (1817–1823); kapelan dworu biskupiego (1818–1819); pleban w Mukarowie (1817–1825); prepozyt w Międzybożu (1825–1845); prepozyt w Czarnokozińcach (1845–1869); na emeryturze mieszkał w Kamieńcu Podolskim przy kościele ormiańskim (1869–1872) i Wońkowcach (1872–1876); kanonik honorowy kapituły kamienieckiej (od 1817); kanonik gremialny (1832–1837), scholastyk (1837–1844), archidiacon (1844–1846) i dziekan (1846–1866) kamienieckiej kapituły katedralnej; dziekan dek. Latyczów (1826–1834); oficjał konsystorza kamienieckiego (1855–1857); deputat sądowy do spraw duchownych (1826–1833) oraz delegat do komitetu statystycznego (1830–1831) dla pow. latyczowskiego; zm. w 1878²⁶².

ROKOSZ JAN, ur. w 1776 na Podolu w rodzinie szlacheckiej; uczył się w szkole powiatowej w Kamieńcu Podolskim; przygotowywał się do kapłaństwa w kamienieckim seminarium duchownym (1799–1800); święcenia kapłańskie przyjął w 1800; wikariusz w Tarnorudzie (1800–1805); altarysta w Satanowie (1805); komendant przy kaplicy Mańkowieckiej [1805] i kościele w Nowosielcach [1809]; pleban w Michałpolu (6 lutego 1809 – 1840); emeryt (1840–1843); deputat sądowy do spraw duchownych (1811–1836) oraz deputat do sprawy szczepienia przeciw ospie (1815–1836) dla dekanatu latyczowskiego; dziekan dek. Latyczów (1814–1821); dyrektor Towarzystwa Biblijnego [1823]; kanonik honorowy kapituły kamienieckiej (od 1815); odznaczony brązowym krzyżem za wojnę 1812; zm. w 1843²⁶³.

ROMANOWSKI JÓZEF (JAN), ur. w 1805 w guberni wileńskiej w rodzinie szlacheckiej; uczył się w szkołach powiatowych w Lubieszowie; wstąpił do misjonarzy w Wilnie; do kapłaństwa przygotowywał się w seminarium misjonarskim w Wilnie (1825–1827) i seminarium diecezjalnym w Kamieńcu Podolskim (1827–1829); przyjął cztery niższe święcenia w 1826 i prezbiterat w 1829; wikariusz w Czarnokozińcach

262 DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 2, k. 169v–170; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 3, k. 99; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 4, k. 89; DACHmO, f. 685, op. 4, sp. 31, k. 133v; *Directorium... (1813–1866); Directorium... dioecesi Luceoriensi (1868–1879)*; W. Worotyński, *op.cit.*, t. 1, s. 282–283.

263 DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 2, k. 168; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 4, k. 91, 289; DACHmO, f. 685, op. 4, sp. 23, k. 195v; *Directorium... (1813–1842)*.

²⁶⁴ DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 4, k. 209v; DACHmO, f. 685, op. 4, sp. 31, k. 52v; *Directorium...* (1827–1856).

²⁶⁵ *Directorium...* (1813–1831).

²⁶⁶ DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 2, k. 163; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 34, k. 12; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 133, k. 143; DACHmO, f. 685, op. 4, sp. 31, k. 82; *Directorium...* (1818–1866); *Directorium... dioecesi Luceoriensi* (1868–1877).

²⁶⁷ *Directorium...* (1813–1831).

²⁶⁸ DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 34, k. 115v; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 73, k. 52; *Directorium...* (1830–1859).

(1829–1830), Żwańcu (1830–1831), Szarogrodzie (1831–1833), Gródku (1833–1839), Miastkówce (1839–1843), Smotryczu (1843–1850) i Międzybożu (1850–1852); administrator w Dzygówce (1852–1855); zm. w 1855²⁶⁴.

RUCIŃSKI MICHAŁ, ur. w 1773; do kapłaństwa przygotowywał się w latach 1796–1797; święcenia kapłańskie przyjął w 1797; wikariusz *applicatus* (1801–1819) i komendantz [1823–1830) w Felsztynie; kanonik honorowy kamieniecki (przed 1818); zm. w 1830²⁶⁵.

RUCIŃSKI TOMASZ, ur. w 1796 w gub. podolskiej w rodzinie szlacheckiej; uczył się w Barze; przygotowywał się do kapłaństwa w kamienieckim seminarium duchownym (20 grudnia 1817 – 1820); przyjął święcenia kapłańskie w 1820 z rąk bp. Mackiewiczza; wikariusz przy katedrze kamienieckiej (1820–1821); komendantz w par. Zawalijka (1821–1828); pleban w Mikołajowie (1828–1833); proboszcz w Gródku (1833–1873); dziekan płoskirowski (1828–1833) i zińkowiecki (1833–1863); deputat sądowy do spraw duchownych dla pow. płoskirowskiego (1828–1834) i zińkowieckiego (1834–1850); odznaczony złotym krzyżem pectoralnym (1847); zm. w 1876²⁶⁶.

RUDNICKI MICHAŁ, ur. w 1775; do kapłaństwa przygotowywał się w latach 1785–1786; święcenia kapłańskie przyjął w 1786; wikariusz *applicatus* w Mohylowie [1796–1830); zm. w 1830²⁶⁷.

RUDZIK (RUDZKI) MIKOŁAJ, ur. w 1809 w guberni podolskiej w rodzinie szlacheckiej; wykształcenie średnie otrzymał w Humaniu; przygotowywał się do kapłaństwa w kamienieckim seminarium duchownym (1829–1833); święcenia kapłańskie przyjął w 1833; wikariusz w Krzywym Jeziorze (1833–1841); komendantz w Raszkowie (1841–1842); wikariusz w Miastkówce (1842–1845), Dzygówce (28 października 1845 – 1852) i Zińkowie (1852–1854); administrator w Zawalijce (1854–1856) i Strudze Wielkiej (1856–1858); zm. w 1858²⁶⁸.

SADOWSKI JAN, s. Jana, ur. w 1798 w pow. płoskirowskim w rodzinie szlacheckiej; uczył się w szkołach

powiatowych barskich; w 1819 wstąpił do Zgromadzenia Księży Misjonarzy w Wilnie; w 1822 r. przeszedł do diecezji kamienieckiej; do kapłaństwa przygotowywał się w Seminarium Głównym w Wilnie (20 grudnia 1822 – 1 lipca 1826), równocześnie podejmując studia z teologii w sekcji teologicznej kolegium nauk moralnych i politycznych na Cesarskim Uniwersytecie Wileńskim, uzyskując stopień magistra teologii; święcenia kapłańskie przyjął w 1826; profesor w seminarium duchownym w Kamieńcu Podolskim i kaznodzieja katedralny (1826–1827); przeszedł do diecezji kamienieckiej w 1827 r.; senior wikariuszy katedry kamienieckiej (1827–1832); sekretarz kurii biskupiej (1829–1832); proboszcz w Mikołajowie (1832–1870); kanonik gremialny (1835–1849), scholastyk (1849–1859) i kantor (1859–1867) kamienieckiej kapituły katedralnej; kaznodzieja katedralny (1827–1849); asesor konsystorza kamienieckiego (1843–1867); delegat sądowy do spraw duchownych dla pow. płoskirowskiego (1832–1870); delegat sądowy dla spraw departamentu pierwszego (karnych) oraz drugiego (granicznych, a później cywilnych) (1844–1857); odznaczony medalem za wojnę krymską (1856); zm. w 1870²⁶⁹.

SAWICKI TOMASZ, ur. w 1791 w rodzinie szlacheckiej; uczył się szkole bazylikańskiej w Barze; przygotowywał się do kapłaństwa w kamienieckim seminarium duchownym (1822–1824); święcenia kapłańskie przyjął w 1824; wikariusz w Czerniowcach (1824–1829); administrator (6 lutego 1830 – 1831) i proboszcz (1831–1844) w Mołczanach; zm. w 1844²⁷⁰.

SEFEROWICZ JAN, obrz. ormiańsko-katolickiego; pleban w Bałcie (1811–1831); kanonik kapituły katedralnej ormiańsko-katolickiej w Mohylowie Podolskim [1812–1833]; deputat sądowy do spraw duchownych (1812–1834), delegat do spraw szczepienia przeciw ospie [1812–1815] oraz do komisji statystycznej [1830–1831] dla pow. bałckiego; dalsze losy nie są znane²⁷¹.

269 DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 6, k. 49; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 4, k. 208–208v; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 22, k. 10v, 156; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 23, k. 41v; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 34, k. 43v; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 78, k. 28; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 133, k. 197v; *Directorium...* (1824–1866); *Directorium... dioecesi Luceoriae* (1868–1872); W. Worotyński, *op.cit.*, t. 2, s. 282–283.

270 DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 6, k. 145; DACHmO, f. 685, op. 4, sp. 31, k. 310v; *Directorium...* (1823–1845).

271 DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 4, k. 140v, 331v; DACHmO, f. 685, op. 4, sp. 31, k. 246.

272 DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 4, k. 135; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 22, k. 739v-740; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 133, k. 234v; *Directorium...* (1826-1866); *Directorium... dioecesi Luceoriensi* (1868-1875).

273 DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 6, k. 175; DACHmO, f. 685, op. 4, sp. 31, k. 295; *Directorium...* (1829-1850).

274 DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 2, k. 165v, 186; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 3, k. 90v; DACHmO, f. 685, op. 3, sp. 1, k. 36v, 39, 40v, 43, 46, 47v, 49, 51v, 54; DACHmO, f. 685, op. 4, sp. 23, k. 181v; DACHmO, f. 685, op. 4, sp. 23, k. 186-186v; *Directorium...* (1817-1853).

SELWESTROWICZ (SYLWESTROWICZ, SCHWESTROWICZ) IGNACY, ur. w 1801 w Wojsławicach, cyrkuł Krasnystaw (wówczas Galicja); uczył się w Łucku; do kapłaństwa przygotowywał się w seminariach duchownych w Łucku (1823-1826) i Kamieńcu Podolskim (1826-1827); święcenia kapłańskie przyjął w 1827; wikariusz w Granowie (1827-1832); administrator w Krzywym Jeziorze (1832-1834); komendant w Janowie (1834-1838); administrator w Kiszyniowie (1 maja 1838 - 1848); administrator w Janowie (1848-1852); wikariusz katedralny (1852); administrator w Derażni (1852-1854); administrator w Strzyżawce (1854-1858); administrator par. przy kościele potryntarskim w Kamieńcu Podolskim (1860-1861); obrońca węzła małżeńskiego w konsystorzu kamienieckim (1857-1860); rezydent w Latyczowie (1861-1874); delegat sądowy do spraw duchownych dla miasta Kamieniec Podolski (1859-1861); zm. w 1874²⁷².

SIKORSKI JÓZEF, ur. w 1799 w guberni podolskiej w rodzinie szlacheckiej; wykształcenie średnie otrzymał w Barze; przygotowywał się do kapłaństwa w kamienieckim seminarium duchownym (1828-1829); święcenia kapłańskie przyjął w 1829; wikariusz w Czerniejowcach (1829-1830) i Szarogrodzie (1830-1833); administrator (1833) i pleban (1833-1849) w Zamiechowie; dziekan dekanatu uszyckiego (1844-1849); delegat sądowy (1841-1849) oraz delegat do spraw szczepienia przeciw ospie (1844-1849) dla pow. uszyckiego; zm. w 1849²⁷³.

SOKOŁOWSKI MIKOŁAJ, ur. w 1792 w Galicji Zachodniej; uczył się we Lwowie; przygotowywał się do kapłaństwa w kamienieckim seminarium duchownym (1816-1817); przyjął święcenia kapłańskie w 1817 z rąk bp. Mackiewicza; wikariusz w Żwańczyku (1817-1820), Derażni (1820-1824) i Tarnorudzie (1824-1825); pleban w Mańkowcach (26 sierpnia 1825 - 1852); zm. w 1852²⁷⁴.

SOŁTANOWSKI ANTONI, ur. w 1755; przygotowywał się do kapłaństwa w nieznanym nam seminarium

- duchownym (1777–1778); święcenia kapłańskie przyjął w 1778; posiadał stopień magistra teologii; pleban w Derażni [1813–1819]; wiceoficjał sądu biskupiego w Kamieńcu (1816–1832); kanonik gremialny kapituły kamienieckiej (1804–1832); delegat sądowy do spraw duchownych [1812–1813] oraz delegat do spraw szczepienia przeciw ospie [1812–1815] dla pow. latyczowskiego; odznaczony orderem św. Włodzimierza IV klasy (1829); zm. w 1832²⁷⁵.
- STARUSZKIEWICZ MARCEL, ur. w 1758 w rodzinie szlacheckiej; uczył się w szkole bazylikańskiej w Barze; do kapłaństwa przygotowywał się w kamienieckim seminarium duchownym (1783–1785); święcenia kapłańskie przyjął w 1785; wikariusz w Czerczach (1885–1788); wikariusz (1788–1801) i pleban (1801–?) w Przyłukach, w archidiec. mohylowskiej; kapelan w Janówce i Pietniczanach (1814–1841); zm. w 1841²⁷⁶.
- STARZYŃSKI (STARŻYŃSKI, STARZYSKI) IGNACY STANISŁAW, ur. w 1772 w Rzeczy, par. Rozwadów, woj. sandomierskie, w rodzinie szlacheckiej; uczył się w Sandomierzu (do kl. V); po ukończeniu edukacji „pełnił różne w świecie obowiązki”; przygotowywał się do kapłaństwa w kamienieckim seminarium duchownym (1816–1818); przyjął święcenia kapłańskie w 1818; wikariusz w Kumanowie (1818–1821) i Czarnym Ostrowiu (1821–1828); pleban w Kumanowie (4 października 1828 – 1845); zm. w 1845²⁷⁷.
- STEBELSKI JAN, ur. w 1790 w rodzinie szlacheckiej; uczył się w Buczaczu; do kapłaństwa przygotowywał się w kamienieckim seminarium duchownym (1813–1815); przyjął święcenia kapłańskie w 1815; wikariusz w Starej Sieniawie (1815–1819); Międzybożu (1822–1829), Derażni (1829–1831) i Meżyrowie (1831–1842); administrator w Żeniszkowcach (1842–1848); administrator kościoła poddominikańskiego w Kamieńcu Podolskim (1848–1853); zm. w 1853²⁷⁸.
- STRUSZYŃSKI LUDWIK, ur. w 1805; uczył się w szkole powiatowej w Machnówce; alumn zwinogradzkiego

275 DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 2, k. 2v; 16; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 3, k. 7v; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 4, k. 208, 211; *Directorium...* (1813–1831).

276 DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 6, k. 96; *Directorium...* (1817–1842).

277 DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 3, k. 76–76v; DACHmO, f. 685, op. 4, sp. 23, k. 249v–250; DACHmO, f. 685, op. 4, sp. 31, k. 71; *Directorium...* (1819–1845).

278 DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 2, k. 169v; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 3, k. 99; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 4, k. 89; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 6, k. 83; DACHmO, f. 685, op. 4, sp. 31, k. 117v; *Directorium...* (1815–1854).

279 DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 6, k. 118; *Directorium...* (1830–1838); W. Worotyński, *op.cit.*, t. 2, s. 284–285.

280 *Directorium...* (1830–1833), S. Janaczek, S. Rospond, *op.cit.*, s. 317–318.

281 *Directorium...* (1813–1831).

282 DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 4, k. 271v; DACHmO, f. 685, op. 4, sp. 31, k. 111v; *Directorium...* (1815–1846).

283 *Directorium...* (1829–1836).

(1825–1829) i kamienieckiego seminarium duchownego (1829–1830) i Seminarium Głównego w Wilnie (29 sierpnia 1830 – 1831); studiował teologię w sekcji teologicznej kolegium nauk moralnych i politycznych na Cesarskim Uniwersytecie Wileńskim; święcenia kapłańskie przyjął w 1831; wikariusz w Obodówce (1831–1832); komendant w Bałcie (1832–1837); zm. w 1837²⁷⁹.

SZAWLEWICZ ANTONI CM, ur. w 1794 na Żmudzi; uczył się w Traszkunach; do zgromadzenia wstąpił w Wilnie w 1811; do kapłaństwa przygotowywał się w wileńskim seminarium duchownym; święcenia kapłańskie przyjął w 1817; nauczyciel historii, prawa i języka francuskiego oraz prefekt w Iłkuście, Łyskowie i Krasławiu; przez pewien czas pracował w duszpasterstwie parafialnym; prefekt kościoła w Iłkuście (1827–1828); wykładowca teologii moralnej, historii Kościoła, wymowy świętej i języka francuskiego w seminarium duchownym w Krasławiu (1828–1830); wykładowca egzegezy Pisma Św., prawa kanonicznego, historii Kościoła i administracji sakramentów w kamienieckim seminarium duchownym (1830–1833) oraz kaznodzieja katedralny (1830–1833); przed 1842 przebywał w Wilnie; po kasacie misjonarzy był kapelanem w Burdykowszczyźnie²⁸⁰.

SZAYDEWICZ JAN, ur. w 1771; święcenia kapłańskie przyjął w 1796; komendant [1813] i pleban (1813–1830) w Mołczanach; zm. w 1830²⁸¹.

SZCZESNIACKI (SZCZEŚNIACKI, SZCZENIACKI, SCZENIACKI) JAN, ur. w 1786 w gub. podolskiej; uczył się w Barze; przygotowywał się do kapłaństwa w seminarium kamienieckim (1814–1816); przyjął święcenia kapłańskie w 1816; wikariusz, altarysta (1816–1835) i komendant (1835–1845) w Tarnorudzie; zm. w 1845²⁸².

SZEMIOTT (SZEMIOT) FRANCISZEK, ur. w 1807; przygotowywał się do kapłaństwa w kamienieckim seminarium duchownym (1829–1831); przyjął święcenia kapłańskie w 1831; wikariusz w Miastkówce (1831–1835); zm. w 1835²⁸³.

ŚWIDOWICZ (SWIDOWICZ) KAROL, ur. w 1804 w guberni podolskiej w rodzinie szlacheckiej; uczył się w Międzybożu; przygotowywał się do kapłaństwa w seminarium duchownym w Kamieńcu Podolskim (1825–1826) oraz Seminarium Głównym w Wilnie (25 sierpnia 1826 – 26 czerwca 1830), gdzie studiował teologię na tamtejszym uniwersytecie, uzyskując stopień magistra teologii; święcenia kapłańskie przyjął w 1830; wikariusz w Mohylowie (1830–1831) i Granowie (1831–1833); proboszcz w Granowie (1833–1853); rezydent w Kunie (1855–1858); administrator w Wierzbowcu (1859–1861) i Chmielniku (1861–1886); zm. w 1886²⁸⁴.

TARNOPOLSKI MACIEJ, ur. w 1786; wykształcenie średnie zdobył w szkole bazylikańskiej w Barze i gimnazjum podolskim w Winnicy; przygotowywał się do kapłaństwa w kamienieckim seminarium duchownym (1823–1826); przyjął święcenia kapłańskie w 1826; komendarz (1826–1827) i rektor parafii (1827–1829) w Tuczkwie; rektor kaplicy parafialnej w Kiszyniowie (1829–1834); proboszcz w Łuczyńcu (1834–1836) i Kopajgrodzie (6 listopada 1836 – 1869); zm. w 1869²⁸⁵.

TARZA JÓZEF, ur. w 1773 w rodzinie szlacheckiej; przygotowywał się do kapłaństwa w kamienieckim seminarium duchownym (1814–1815); święcenia kapłańskie przyjął w 1815; wikariusz w Tynnie (1815–1824) i Żwańczyku (1824–1838); zm. w 1838²⁸⁶.

TOMASZEWSKI STANISŁAW KOSTKA, ur. w 1764 we Lwowie; uczył się w Złoczowie i Krzemieńcu; wstąpił do stanu duchownego w 1799; przyjął święcenia kapłańskie w 1800; wikariusz i podkustoszy katedry kamienieckiej; kapelan w szkole powiatowej w Kamieńcu Podolskim; pleban w Tarnorudzie (1809–1832); dziekan płoskirowski [1811–1816]; kanonik honorowy kapituły kamienieckiej (od 1811); zm. w 1832²⁸⁷.

TOMASZEWSKI JAKUB, ur. w 1760 w woj. sandomierskim; dwa lata uczył się w kolegium jezuickim w Sandomierzu, a sześć – w Akademii Krakowskiej; przygotowywał się do kapłaństwa w seminarium

²⁸⁴ DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 2, k. 3v, 17; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 22, k. 372v; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 73, k. 80; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 133, k. 298; *Directorium... (1826–1866)*; *Directorium... diecesi Luceoriensi (1868–1886)*; W. Worotyński, *op.cit.*, t. 2, s. 286–287.

²⁸⁵ DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 22, k. 588–588v; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 23, k. 133; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 34, k. 139; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 41, k. 136v; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 133, k. 578v; *Directorium... (1866)*; *Directorium... diecesi Luceoriensi (1868–1869, 1875)*.

²⁸⁶ DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 6, k. 177; DACHmO, f. 685, op. 4, sp. 31, k. 465; *Directorium... (1818–1839)*.

²⁸⁷ DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 2, k. 161; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 4, k. 271v; DACHmO, f. 685, op. 4, sp. 31, k. 111v; *Directorium... (1813–1831)*.

²⁸⁸ DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 2, k. 119, 148; DACHmO, f. 685, op. 4, sp. 31, k. 82; *Directorium...* (1820–1846).

²⁸⁹ DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 2, k. 16, 330; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 4, k. 200v, 211, 372v–373; DACHmO, f. 685, op. 4, sp. 31, k. 367; *Directorium...* (1813–1849).

²⁹⁰ DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 2, k. 343v; DACHmO, f. 685, op. 4, sp. 31, k. 166v; *Directorium...* (1817–1831).

²⁹¹ DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 2, k. 203; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 3, k. 123, 398; DACHmO, f. 685, op. 4, sp. 31, k. 226; *Directorium...* (1813–1831).

w Stradomiu, w Krakowie (1818–1819), oraz seminarium kamienieckim (1819–1820); święcenia kapłańskie przyjął w 1820; wikariusz w Gródku Podolskim (1820 – 12 marca 1825) i Mikołajowie (12 marca 1825 – 1831); administrator w Woroszyłównie (1831–1840); jako emeryt przebywał w Woroszyłównie (1840–1845); zm. w 1845²⁸⁸.

TOROSIEWICZ DEODAT, ur. w 1770; pochodził z rodziny szlacheckiej; uczył się w Humaniu i Szarogrodzie; studiował filozofię i teologię we Lwowie (1796–1800); przyjął święcenia kapłańskie w 1800; wikariusz w Mohylowie Podolskim (1800–1804); pleban w Żwańcu (1804–1806); wicedziekan dek. Zińkowce (1804–1806); pleban w Jaryszowie (1806–1808); dziekan dek. Mohylów Podolski (1806–1808); prepozyt w Szarogrodzie (1808–1848); asesor sądu biskupiego w Kamieńcu Podolskim (1825–1848); kanonik honorowy kapituły kamienieckiej (od 1806); kanonik gremialny (1833–1845) i scholastyk (1845–1848) kamienieckiej kapituły katedralnej; odznaczony orderem św. Stanisława III klasy; zm. w 1848²⁸⁹.

TUREWICZ JÓZEF, ur. w 1790; przygotowywał się do kapłaństwa w kamienieckim seminarium duchownym (1814–1817); przyjął święcenia kapłańskie w 1817 z rąk bp. Mackiewicza; wikariusz w Zamiechowie (1816–1829) i Chmielniku (1 marca 1829 – 1831); dalsze losy nie są znane²⁹⁰.

TUREWICZ JAN, ur. w 1762; uczył się w Winnicy i Barze; przygotowywał się do kapłaństwa w unickim seminarium we Lwowie (1786–1788); przyjął święcenia kapłańskie w 1788 we Lwowie; paroch w Serbinowcach (1788–1796); przeszedł na obrządek łaciński w 1796; wikariusz w Pikowie (1796–1831); dalsze losy nie są znane²⁹¹.

TURKOWSKI (TURKOSKI) WOJCIECH ANTONI, ur. w 1767 na Podolu, w pow. latyczowskim; uczył się w Barze; do kapłaństwa przygotowywał się w żytomierskim (1793) i kamienieckim (1793–1794) seminarium

duchownym; przyjął subdiakonat 16 listopada 1794, diakonat 23 listopada 1794 i prezbitera 30 listopada 1794 we Lwowie z rąk bp. Kajetana Kickiego; wikariusz i komendarz w Barze (1794–1800); pleban w Płoskirowie (24 listopada 1800 – 1832); deputat sądowy do spraw duchownych, delegat do spraw szczepienia krowiej ospy (1811–1832) oraz członek komisji statystycznej [1830–1831] dla pow. płoskirowskiego; kanonik honorowy kapituły kamienieckiej (przed 1812); odznaczony brązowym krzyżem pamięci za wojnę w 1812; zm. w 1832²⁹².

TYCZYŃSKI JÓZEF, ur. w 1787; przygotowywał się do kapłaństwa w kamienieckim seminarium duchownym (1813–1817); przyjął święcenia kapłańskie w 1817; wikariusz w Międzybożu (1817–1818), pleban w Strudze Wielkiej (4 października 1818 – 1832); dalsze losy nie są znane²⁹³.

ULICKI JÓZEF, ur. w 1794 w rodzinie szlacheckiej; uczył się w szkole powiatowej w Barze; przygotowywał się do kapłaństwa w kamienieckim seminarium duchownym (1821–1823); przyjął święcenia kapłańskie w 1823; wikariusz w Hołowaniewskim (1823–1826); komendarz w Balcie (1826–1827), Krzywym Jeziorze (1829–1833); wikariusz w Hołowaniewskim (1833–1848) i równocześnie kapelan w Ternówce (1837–1842); zm. w 1848²⁹⁴.

ULICKI ŁUKASZ, ur. w 1765; przygotowywał się do kapłaństwa w seminarium unickim w Kamieńcu Podolskim (1783–1785); przyjął święcenia kapłańskie w obrządku unickim w 1785; przeszedł na obrządek łaciński; wikariusz w Szarogrodzie (1785–1806); kapelan w Berszadzie, par. Hołowaniewskie (1806–1831); wikariusz w Czeczelniku (?–1836); zm. w 1836²⁹⁵.

ULICKI TOMASZ, s. Łukasza; ur. w 1811 w guberni podolskiej w rodzinie szlacheckiej; wykształcenie średnie otrzymał w szkole niemirowskiej; przygotowywał się do kapłaństwa w kamienieckim seminarium duchownym (1827–1833); przyjął święcenia kapłańskie w 1833; wikariusz w Raszkowie (1833–1835),

²⁹² DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 2, k. 150v; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 4, k. 280; DACHmO, f. 685, op. 3, sp. 2, k. 19v, 50v; DACHmO, f. 685, op. 4, sp. 31, k. 90–90v; DAŻO, f. 178, op. 51, sp. 3, k. 47v; *Directorium...* (1813–1831).

²⁹³ DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 3, k. 254; DACHmO, f. 685, op. 4, sp. 31, k. 417; *Directorium...* (1817–1831).

²⁹⁴ DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 4, k. 349; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 6, k. 124; DACHmO, f. 685, op. 4, sp. 31, k. 271; *Directorium...* (1824–1849).

²⁹⁵ DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 6, k. 119; *Directorium...* (1824–1837).

296 DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 22, k. 431; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 73, k. 116v; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 133, k. 424; *Directorium... (1829–1866)*; *Directorium... dioecesi Luceoriensi (1868–1885)*.

297 DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 3, k. 40; DACHmO, f. 685, op. 4, sp. 31, k. 19; *Directorium... (1813–1831)*.

298 DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 4, k. 210; DACHmO, f. 685, op. 4, sp. 31, k. 71.

Czczelniku (1835–1848), Tywrowie (1848–1850) i Śnitkowie (1850–1852); wikariusz w Krasnem (październik 1852 – 1853); komendarz (1853–1866) i wikariusz (1866–1873) w Granowie; administrator w Starej Uszycy (1873–1884); zm. 25 listopada 1884²⁹⁶.

UŁANOWICZ GRZEGORZ h. Sulima, ur. w 1770; uczył się we Włodzimierzu; do kapłaństwa przygotowywał się w kamienieckim seminarium duchownym (1799–1800); święcenia kapłańskie przyjął w 1800; wikariusz (1 października 1800 – 31 grudnia 1811) i prepozyt (1 stycznia 1812 – 1831) w Gródku Podolskim; dziekan foralny dekanatu żińkowieckiego (1816–1831); deputat sądowy do spraw duchownych dla pow. kamienieckiego (1815–1831); kanonik honorowy kapituły kamienieckiej (od 1817); zm. w 1831²⁹⁷.

WĘCKIEWICZ KLEMENS, ur. w 1801 w guberni wileńskiej; uczył się w Kalwarii Żmudzkiej; do kapłaństwa przygotowywał się w seminariach duchownych w Wilnie (1824–1828) i Kamieńcu Podolskim (1828); przyjął cztery niższe święcenia w 1827 i prezbitera w 1828; wikariusz w Kumanowie (1828–1832); administrator w Zbrzyżu (1832–1833); dalsze losy nie są znane²⁹⁸.

WIGURA JAN, ur. w 1794 w rodzinie szlacheckiej; uczył się w szkole powiatowej w Kamieńcu Podolskim; przygotowywał się do kapłaństwa w kamienieckim seminarium duchownym (1813–1814); przyjął święcenia kapłańskie w 1814; wikariusz w Czerniejowcach (1814–1819); komendarz w Jampolu (1819–1820); pleban w Snitkowie (1820–1831); na koszt własny studiował teologię w sekcji teologicznej kolegium nauk moralnych i politycznych na Cesarskim Uniwersytecie Wileńskim (25 sierpnia 1830 – 1831), uzyskując stopień magistra teologii; administrator w Lityniu (1831–1848) i Międzybożu (1848–1858); jako emeryt mieszkał w Międzybożu (1858–1861), a później pełnił obowiązki asesora konsystorza kamienieckiego (1861–1865); delegat sądowy dekanatu jampolskiego (1822–1823); delegat sądowy oraz delegat do

- spraw szczepienia przeciw ospie dla pow. lityńskiego (1832–1848); kanonik honorowy kapituły kamienieckiej (od 1855); odznaczony złotym krzyżem pektoralnym; zm. w 1866²⁹⁹.
- WINNICKI STANISŁAW OSsT, ur. w 1779 w rodzinie szlacheckiej; wstąpił do zakonu w 1800; do kapłaństwa przygotowywał się w studium zakonnym; święcenia kapłańskie przyjął w 1804; w latach 1804–1815 był kaznodzieją w klasztorach trynityńskich znajdujących się w diecezjach kamienieckiej i łuckiej; rektor parafii w Kiszyniowie (1815–1817), Chocimiu (1817–1826) i Bielcach (1826–1835] w Besarabii³⁰⁰.
- WITWICKI JÓZEF, ur. w 1791 w rodzinie szlacheckiej; uczył się w szkołach barskich, a następnie w Humanu (kl. IV i V); przygotowywał się do kapłaństwa w seminarium duchowym w Łucku (1813–1815) i Kamieńcu Podolskim (1815–1817); przyjął diakonat w 1816 i prezbitera 19 maja 1817; wikariusz w Krasnym (1817–1819); administrator (1819–1820) i pleban (1820–1839) w Kopyjowie; dziekan dek. Braclaw (1823–1833); kanonik gremialny kapituły kamienieckiej (1835–1839); delegat sądowy do spraw duchownych w pow. bałckim (1821–1837); zm. w 1839³⁰¹.
- WNOROWSKI JAN, ur. w 1808 w pow. olhopolskim w rodzinie szlacheckiej; uczył się w szkołach powiatowych w Barze; do kapłaństwa przygotowywał się w kamienieckim seminarium duchowym (1827–1832); przyjął święcenia kapłańskie w 1832; wikariusz (1832–1834) i administrator (1834–1837) w Miastkówce; komendarz w Ładyżynie (1837–1840); pleban w Krzym Jeziorze (1840–1856); administrator w Raszkowie (1856–1860); dziekan dek. bałckiego (1854–1857); delegat sądowy do spraw duchownych dla pow. bałckiego (1854–1856) i olhopolskiego (1844–1853); delegat do spraw szczepienia krowiej ospy dla powiatów bałckiego i olhopolskiego (1854–1855); zm. w 1860³⁰².
- WOLSKI MICHAŁ, ur. w 1804; przygotowywał się do kapłaństwa w Kamieńcu Podolskim (1824–1828); przyjął

299 DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 2, k. 327; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 3, k. 239v; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 4, k. 202v, 366v; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 6, k. 80; DACHmO, f. 685, op. 4, sp. 31, k. 357v; *Directorium...* (1817–1867); W. Worotyński, *op.cit.*, t. 2, s. 288–289.

300 DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 2, k. 357v; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 6, k. 184; *Directorium...* (1829–1831).

301 DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 2, k. 233v; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 3, k. 145; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 4, k. 320v; DACHmO, f. 685, op. 4, sp. 7, k. 218; *Directorium...* (1817–1840).

302 DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 4, k. 210v; *Directorium...* (1831–1861).

303 *Directorium...* (1823–1831).

304 DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 4, k. 210; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 6, k. 24; DACHmO, f. 685, op. 4, sp. 31, k. 12; *Directorium...* (1823–1856).

305 DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 2, k. 139; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 3, k. 72; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 133, k. 151v; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 4, k. 76; DACHmO, f. 685, op. 4, sp. 23, k. 230; DACHmO, f. 685, op. 4, sp. 31, k. 64v; *Directorium...* (1824–1866); *Directorium... dioecesi Luceoriensi* (1868–1869).

306 DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 2, k. 2v, 154; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 3, k. 7v; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 4, k. 208, 278v; DACHmO, f. 685, op. 4, sp. 31, k. 97v; *Directorium...* (1813–1836).

307 DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 2, k. 119; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 3, k. 40; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 4, k. 48v, 247v; *Directorium...* (1824–1852).

święcenia kapłańskie w 1828; rektor kaplicy parafialnej w Tuczkwie (1828–1831); dalsze losy nie są znane³⁰³.

WOŁCZACKI FRANCISZEK, ur. w 1804 w rodzinie szlacheckiej; uczył się w Żyrowicach; do kapłaństwa przygotowywał się w seminariach duchownych w Kamieńcu Podolskim (1822–1823, 1824–1829) i Zwinogródce (1823–1824); przyjął cztery niższe święcenia w 1825 oraz prezbiterat w 1829; wikariusz przy katedrze kamienieckiej (1829–1830); komendarz (1830–1832) i proboszcz (1832–1855) w Czerczach; dziekan zińkowiecki (1851–1855); delegat sądowy dla pow. kamienieckiego, wyjąwszy miasto Kamieniec (1840–1855); zm. w 1855³⁰⁴.

WOYTKIEWICZ WACŁAW (WINCENTY), ur. w 1794 w guberni wileńskiej w rodzinie szlacheckiej; uczył się w szkołach rosieńskich; przygotowywał się do kapłaństwa w kamienieckim seminarium duchownym (1820–1822); przyjął święcenia kapłańskie w 1822; altarysta i wikariusz (1822–1843) oraz proboszcz (1843–1860) i wikariusz (1860–1872) w Felsztynie; zm. w 1872³⁰⁵.

WYBODOWSKI JAN, ur. w 1772 w gub. podolskiej; uczył się w Barze; wstąpił do stanu duchownego w 1798; święcenia kapłańskie przyjął w 1800; wikariusz przy katedrze kamienieckiej (1800–1802); obrońca węzła małżeńskiego (1800–?); podkustoszy katedry kamienieckiej (1802–1806); prepozyt w Satanowie (1806–1835); kanonik gremialny kapituły kamienieckiej (1812–1835); dziekan dekanatu zińkowieckiego [1812–1813]; delegat sądowy pow. płoskirowskiego [1812–1835]; zm. w 1835³⁰⁶.

ZACHARZEWSKI ANTONI, ur. w 1801 w rodzinie szlacheckiej; uczył się w szkołach barskich (do kl. IV włącznie); przygotowywał się do kapłaństwa w seminarium duchownym w Kamieńcu Podolskim (1822–1825); święcenia kapłańskie przyjął w 1825; wikariusz w Gródku Podolskim (1825–1836) i Oryninie (1836–1837); komendarz w Snitkowie (1837–1844); wikariusz w Felsztynie (1844–1846), Jarmolińcach (1846–1850) i Miastkówce (1850–1851); zm. w 1851³⁰⁷.

ZAKASZEWSKI STEFAN, ur. w 1793 w rodzinie szlacheckiej; uczył się w Gimnazjum Podolskim w Winnicy; przygotowywał się do kapłaństwa w kamienieckim seminarium duchownym (1816–1819); przyjął święcenia kapłańskie w 1819; wikariusz w miejscowościach Czerniejowce (1819–1824) i Tomaszpol (1824–1827); kapelan kaplicy w Chodakach, par. Jaltuszków (1827–1831); wikariusz w Starej Sieniawie (1831–1843), Derażni (1843–1848) i Nowym Konstantynowie (1848–1856); zm. w 1856³⁰⁸.

ZALESKI (ZALEWSKI) ANTONI, ur. w 1793 w Królestwie Polskim w rodzinie szlacheckiej; uczył się w szkołach humańskich i barskich; przygotowywał się do kapłaństwa w kamienieckim seminarium duchownym (1820–1823); święcenia kapłańskie przyjął w 1823; sekretarz biskupa ordynariusza (1823–1825); wikariusz w Bałcie (1825–1827); koadiutor plebana w Hołowaniewskich (1827–1837); administrator w Sawranii (1837–1846); zm. w 1846³⁰⁹.

ZAMBRZYCKI FRANCISZEK CM, ur. w 1788 w rodzinie szlacheckiej; uczył się w misjonarskiej szkole w Krasławiu; wstąpił do zakonu w 1805; święcenia kapłańskie przyjął w 1813; wykładowca (1813–1821) i rektor (1821–1827) w seminarium misjonarskim w Wilnie; regens oraz wykładowca egzegezy Pisma Św., prawa kanonicznego, historii kościelnej i ceremonii w seminarium duchownym w Kamieńcu Podolskim (1827–1842); kaznodzieja katedralny (1827–1842)³¹⁰.

ZAWADZKI WACŁAW, ur. w 1807; przygotowywał się do kapłaństwa w kamienieckim seminarium duchownym (1829–1832); święcenia kapłańskie przyjął w 1832; wikariusz w Mikołajowie (1832–1833) i Wońkowcach [1835–1841]; zm. w 1841³¹¹.

ZBOROWSKI KONSTANTY, ur. w 1807 w Kamieńcu Podolskim w rodzinie mieszczańskiej; uczył się w szkołach powiatowych w Kamieńcu Podolskim; do kapłaństwa przygotowywał się w kamienieckim seminarium duchownym (1827–1830); przyjął cztery niższe święcenia w 1828 oraz prezbiterat w 1830; wikariusz

³⁰⁸ DACHmO, f. 685, op. 1, sp. 6, k. 86; DACHmO, f. 685, op. 4, sp. 31, k. 336–337; *Directorium...* (1818–1857).

³⁰⁹ DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 2, k. 243–243v; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 3, k. 170; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 4, k. 145, 348–348v; DACHmO, f. 685, op. 4, sp. 31, k. 260v; *Directorium...* (1823–1847).

³¹⁰ DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 4, k. 209; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 6, k. 13; *Directorium...* (1818–1842).

³¹¹ *Directorium...* (1829–1842).

³¹² DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 4, k. 210; *Directorium...* (1830–1850).

³¹³ DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 2, k. 3v, 17; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 3, k. 8; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 4, k. 3v, 209, 274; DACHmO, f. 685, op. 4, sp. 31, k. 106–160v; *Directorium...* (1827–1865).

³¹⁴ DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 22, k. 395v; *Directorium...* (1829–1866); *Directorium... dioecesi Luceoriensi* (1868–1886).

w Obodówcę (1830–1831) i Mikołajowie (1831–1836); pleban w Rybnicy (1836–1839); filialista w Hryniacze (1840–1841); wikariusz w Mohylowie (1842–1843); proboszcz w Rybnicy (1843–1848); mieszkał w Winnicy (1848–1849); zm. w 1849³¹².

ZDZITOWIECKI FELICJAN, ur. w 1795 na Podolu w rodzinie szlacheckiej; uczył się w Lubarze; przygotowywał się do kapłaństwa w seminarium duchownym w Kamieńcu Podolskim (1825–1827); święcenia kapłańskie przyjął w 1827; wikariusz przy parafii katedralnej w Kamieńcu Podolskim (1827–1828); adwokat i obrońca węzła małżeńskiego w sądzie biskupim w Kamieńcu Podolskim (1827–1828); pleban w Zawalijkach (1828–1830); proboszcz w Woronowicy (1830–1864); dziekan braclawski (1835–1864); delegat sądowy pow. braclawskiego (1835–1864) oraz delegat do spraw szczepień przeciw ospie (1860–1864) dla pow. braclawskiego; zm. w 1864³¹³.

ZDZITOWIECKI SZYMON, ur. w 1810 w rodzinie szlacheckiej; przygotowywał się do kapłaństwa w kamienieckim seminarium duchownym (1830–1833); święcenia kapłańskie przyjął w 1833; wikariusz w Latyczowie (1833–1835), Woronowicy (1835–1840); komendant w Bałcie (1840–1842); wikariusz (1842–1844) i komendant (1844–1850) w Ładyżynie; administrator w Zamiechowie (1850–1886); data śmierci nie jest znana³¹⁴.

ZGIERSKI FRANCISZEK, s. Józefa, ur. w 1809 w gub. podolskiej, pow. latyczowskim; wykształcenie średnie otrzymał w Barze; przygotowywał się do kapłaństwa w kamienieckim seminarium duchownym (1827–1830); przyjął święcenia kapłańskie w 1830; wikariusz w Felsztynie (1830–1831) i Derażni (1831–1833); pleban w Jołtuszkowie (1833–1851), Derażni (1851–1852) i Latyczowie (1852–1877); deputat sądowy do spraw duchownych (od 1845); dziekan dek. mohylowskiego (1845–1849); p.o. dziekana (1852), dziekan (1852–1877) dek. latyczowskiego; delegat sądowy do spraw duchownych (1836–1852) oraz delegat do spraw szczepienia przeciw

- ospie (1845–1850) dla pow. mohylowskiego; delegat sądowy do spraw duchownych (1852–1868) oraz delegat do spraw szczepienia przeciw ospie (1852–1868] dla pow. latyczowskiego; cenzor kazań i egzaminator do egzaminu jurysdykcyjnego dla dekanatu latyczowskiego (1860–1872]; zm. 13 kwietnia 1887³¹⁵.
- ZIELEZNICKI JAN, ur. w 1775 w pow. płoskirowskim w rodzinie szlacheckiej; uczył się w Barze (do kl. III) i Kamieńcu Podolskim; wstąpił do stanu duchownego w Kamieńcu Podolskim w 1798; przyjął święcenia kapłańskie w 1800; wikariusz w Mikołajowie (1800–1811); pleban w Nowosiółce (15 lipca 1811 – 1837); kanonik honorowy kapituły kamienieckiej (1817); odznaczony brązowym krzyżem za wojnę 1812; zm. w 1839³¹⁶.
- ZIELIŃSKI WALENTY, ur. w 1793 w rodzinie szlacheckiej; uczył się w szkole powiatowej w Barze; przygotowywał się do kapłaństwa w kamienieckim seminarium duchownym (1813–1814); święcenia kapłańskie przyjął w 1814; wikariusz w Gródku (1814–1818) i Woronowicy (1818–1819); pleban w Tomaszpolu (1819–1861); dziekan jampolski (1835–1851); delegat sądowy dla pow. jampolskiego [1836–1848]; zm. w 1861³¹⁷.
- ZIEMBORSKI ADAM, ur. w 1816; przebywał w seminarium kamienieckim jako fiolet (1827–1831)³¹⁸.
- ZIEMBORSKI HUGO, ur. w 1822; przebywał w seminarium kamienieckim jako fiolet (1829–1831)³¹⁹.
- ŻEBROWSKI JÓZEF, ur. w 1803 w Poznaniu w rodzinie szlacheckiej; uczył się w szkołach lubarskich; przygotowywał się do kapłaństwa w Żytomierzu (1821–1824) i Kamieńcu Podolskim (1823–1826); przyjął cztery święcenia niższe w 1824 oraz kapłańskie w 1826; wikariusz w Szarogrodzie (1826–1828); pleban w Ożaryńcach (5 grudnia 1828 – 1849); dziekan mohylowski (1835–1842); delegat sądowy (1835–1842) i delegat do spraw szczepienia przeciw ospie (1836–1842] pow. mohylowskiego; zm. w 1849³²⁰.
- ŻELICHOWSKI (ZELECHOWSKI) FRANCISZEK, ur. w 1809 w pow. kamienieckim w rodzinie szlacheckiej;

³¹⁵ DACHmO, f. 685, op. 2, s. 22, k. 580; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 23, k. 130; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 34, k. 137; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 41, k. 134; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 73, k. 56v; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 78, k. 60v; *Directorium... (1829–1866)*; *Directorium... dioecesi Luceoriae (1868–1888)*.

³¹⁶ DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 2, k. 172; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 3, k. 101; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 4, k. 84v–85, 290v; DACHmO, f. 685, op. 4, sp. 23, k. 268; DACHmO, f. 685, op. 4, sp. 31, k. 142v; *Directorium... (1813–1840)*.

³¹⁷ DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 2, k. 227v; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 3, k. 212; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 4, k. 171, 402; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 6, k. 76; DACHmO, f. 685, op. 4, sp. 31, k. 313–313v; *Directorium... (1817–1862)*.

³¹⁸ *Directorium... (1829–1831)*.

³¹⁹ *Directorium... (1829–1831)*.

³²⁰ DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 2, k. 3, 16v; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 3, k. 238; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 4, k. 200v, 369v; DACHmO, f. 685, op. 4, sp. 31, k. 352v; *Directorium... (1826–1850)*.

321 DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 4, k. 209v; *Directorium...* (1830–1865); W. Worotyński, *op.cit.*, t. 2, s. 292–293.

322 DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 2, k. 178; DACHmO, f. 685, op. 2, sp. 3, k. 108v; DACHmO, f. 685, op. 4, sp. 31, k. 166–166v; *Directorium...* (1813–1833).

323 *Directorium...* (1831–1862).

324 *Directorium...* (1817–1831).

uczył się w szkołach powiatowych kamienieckich; do kapłaństwa przygotowywał się w seminarium kamienieckim (1826–1829) i Seminarium Głównym w Wilnie (28 sierpnia 1829 – 2 lipca 1833), gdzie studiował teologię w sekcji teologicznej kolegium nauk moralnych i politycznych na Cesarskim Uniwersytecie Wileńskim (ukończoną z tytułem magistra teologii); przyjął cztery niższe święcenia w 1828 oraz prezbiterat w 1832; pleban w Czarnym Ostrowiu (1835–1852); mieszkał przy katedrze kamienieckiej (1859–1860); administrator w Braławiu (1860–1864); delegat sądowy dla pow. płoskirowskiego (1839–1846) i braławskiego [1861–1864]; zm. w 1864³²¹.

ŻUKOWSKI MIKOŁAJ, ur. w 1784 w rodzinie szlacheckiej; otrzymał święcenia kapłańskie 29 grudnia 1806 w Łucku z rąk bp. K. Cieciszowskiego; kapelan i sekretarz bp. F. Mackiewicza (1806–1812); kaznodzieja katedralny (1812–1825); pleban w Chmielniku (30 czerwca 1825 – 1835); dziekan lityński (4 marca 1827 – 1835); deputat do spraw duchownych pow. kamienieckiego (1819–1825) i lityńskiego (4 marca 1827 – 1835); delegat do spraw szczepienia krowiej ospy dla pow. kamienieckiego (1824–1826); kanonik honorowy kapituły kamienieckiej (od 2 lipca 1813); odznaczony brązowym krzyżem za wojnę 1812³²².

ŻYGILIŃSKI (ŻYGILEWICZ) IWO, ur. w 1809; do kapłaństwa przygotowywał się w kamienieckim seminarium duchownym (1830–1832); święcenia kapłańskie przyjął w 1832; wikariusz w Zińkowie (1832–1834); proboszcz w Jampolu (1834–1860); delegat sądowy (1835–1856) oraz delegat do spraw szczepienia przeciw ospie (1835–1858) dla pow. jampolskiego; jako emeryt mieszkał w Jampolu (1860–1861); zm. w 1861³²³.

ŻYRA (ZERO) BONIFACY, ur. w 1779; do kapłaństwa przygotowywał się w latach 1804–1807; święcenia kapłańskie przyjął w 1807; filalista w Mińkowcach, par. dunajowiecka [1816–1817]; przebywał w parafii dunajowieckiej w swoim majątku [1818–1831]³²⁴.

BIBLIOGRAFIA

I. ŹRÓDŁA

A. ŹRÓDŁA NIEDRUKOWANE

Państwowe Archiwum Obwodu Chmielnickiego w Chmielnickim
(DACHmO)

sygn. f. 685, op. 2, sp. 1, Dekreta [konsystorza kamienieckiego], 1804–1838.

sygn. f. 685, op. 2, sp. 2, Wizyty dekanalne [diecezji kamienieckiej w] 1825
Roku.

sygn. f. 685, op. 2, sp. 3, [Wizyty dekanalne diecezji kamienieckiej w 1826
Roku].

sygn. f. 685, op. 2, sp. 4, [Wizyty dekanalne diecezji kamienieckiej w 1827
i 1828 Roku].

sygn. f. 685, op. 2, sp. 6, Formularne spiski [duchowieństwa] za 1835 rok.

sygn. f. 685, op. 2, sp. 7, Formularne spiski [duchowieństwa] za 1836 rok.

sygn. f. 685, op. 2, sp. 22, Wizytacyjne opisanie kościołów za 1844 rok.

sygn. f. 685, op. 2, sp. 23, Wizytacyjne opisanie Kościołów Diecezji
Kamienieckiej Za 1849 Rok.

sygn. f. 685, op. 2, sp. 34, Wizytacyjne opisanie Kościołów Diecezji
Kamienieckiej Za 1846 Rok.

sygn. f. 685, op. 2, sp. 41, Wizytacje Kościołów Diecezji Kamienieckiej
za 1847 Rok.

sygn. f. 685, op. 2, sp. 73, Wizytacyjne wiadomości z Rzymskokatolickiej
Diecezji Kamienieckiej Za 1852 Rok.

sygn. f. 685, op. 2, sp. 78, Krótkie wizytacje [kościół diecezji kamie-
nieckiej] za 1853 Rok.

sygn. f. 685, op. 2, sp. 133, Wizytacyjne Opisanie Wszystkich Kościołów
Diecezji Kamienieckiej Za 1862 rok.

sygn. f. 685, op. 3, sp. 1, [Wizytacyjne opisy kościoła mańkowskiego
za lata 1794–1886].

sygn. f. 685, op. 3, sp. 2, [Wizytacyjne opisy kościoła płoskirowskiego
za lata 1796–1828].

sygn. f. 685, op. 3, sp. 3, [Księgi procesów parafii w Skazińcach za lata
1791–1804].

sygn. f. 685, op. 3, sp. 6, [Księga procesów nieznannej parafii z dekanatu
lityńskiego za lata 1806–1820].

sygn. f. 685, op. 3, sp. 11, [Księga wysłanej korespondencji z parafii
braclawskiej z lat 1806–1842].

sygn. f. 685, op. 3, sp. 17, [Księga procesów z parafii gródeckiej z lat
1824–1831].

sygn. f. 685, op. 4, sp. 7, [Wizytacyjny opis kościołów dekanatu bra-
clawskiego z lat 1799–1823].

sygn. f. 685, op. 4, sp. 23, Wizytacyjny opis kościołów i klasztorów diecezji kamienieckiej za 1824 rok.

sygn. f. 685, op. 4, sp. 30, Wizyty Metropolitalne czternastu Klasztorów z roku 1829.

sygn. f. 685, op. 4, sp. 31, [Wizytacyjne opisane kościołów i klasztorów za lata 1829–1830].

Państwowe Archiwum Obwodu Żytomierskiego w Żytomierzu (DAŻO)
sygn. f. 90, op. 1, sp. 467, *Catalogus Religiosorum Ord. S. Basilii M. Provinciae Ruthenae sub Titulo Protectionis B.V. Mariae Ex Anno 1821 in 1822 Confectus.*

sygn. f. 178, op. 51, sp. 3, *Opisania Kościołów Parafialnych, 1797.*

sygn. f. 178, op. 51, sp. 150, *Kopie metrycznych ksiąg parafii pikowskiej, 1796–1838.*

sygn. f. 178, op. 51, sp. 155, *Kopie metrycznych ksiąg parafii szarogrodzkiej, 1796–1836.*

sygn. f. 178, op. 51, sp. 173, *Kopie metrycznych ksiąg parafii czarnokozinieckiej, 1798–1857.*

B. ŹRÓDŁA DRUKOWANE

Calendarium Liturgicum Dioecesium Luceoriensis et Żytomiriensis nec noc Ecclesiarum P. Podoliensis... Anno Domini 1885 servandum, Żytomiriae 1884.

Calendarium Liturgicum Dioecesium Luceoriensis et Żytomiriensis nec noc Ecclesiarum per Podoliam... Anno Domini 1886–1888 servandum, Żytomiriae 1885–1887.

Directorium Horarum Canoniarum et Misarum pro Dioecesi Luceoriae et Żytomiriensi in annum Domini MDCCCLXXII–MDCCCLXXIII... confectum, Kioviae 1871–1872.

Directorium Horarum Canoniarum et Misarum pro Dioecesi Luceoriae et Żytomiriensi in annum Domini MDCCCLXXIV... confectum, Żytomiriae 1873.

Directorium Horarum Canoniarum et Misarum pro Dioecesi Luceoriae et Żytomiriensi in annum Domini 1878–1879, Żytomiriae 1877–1878.

Directorium Horarum Canoniarum et Missarum pro Dioecesi Vilnensi in Annum Domini MDCCCXXXIII–MDCCCLXIV, Vilnae [1832–1841], 1842–1863.

Directorium Horarum Canoniarum et Missarum pro Dioecesi Vilnensi in Annum Domini 1865, Vilnae 1864.

Directorium Horarum Canoniarum et Missarum pro Dioecibus Luceoriensis et Żytomiriensis nec non pro Ecclesiis G. Podoliae in Annum Domini 1880–1881, Żytomirae 1879–1880.

Directorium Horarum Canoniarum et Missarum pro Dioecibus Luceoriensi et Żytomiriensi nec non pro Ecclesiis G. Podoliae in Annum Domini 1882–1883, Żytomirae 1881–1882.

- Directorium Horarum Canoniarum et Missarum SS. pro Dioecesi Luceoriae et Żytomiriensi in annum Domini MDCCCLVIII–MDCCCLXIX... confectum*, Kioviae 1867–1868.
- Directorium officii Divini ac Missarum Dioecesis Camenecensis Podoliae in Annum Xti MDCCCXIII, MDCCCXVII–MDCCCXVIII... editum*, Berdyczoviae [1812, 1816–1817].
- Directorium officii Divini Dioecesis Camenecensis in Podolia ac Ecclesiarum in Bessarabia in Annum Xti MDCCCXXIV–MDCCCXXX... editum*, Luceoriae [1823–1829].
- Directorium officii Divini Dioecesis Camenecensis in Podolia ac Ecclesiarum in Bessarabia in Annum Xti communem MDCCCXXXI... editum*, Berdyczoviae [1830].
- Directorium officii Divini Dioecesis Camenecensis Podoliae ac Ecclesiarum in Bessarabia in Annum Christi MDCCCXIX, MDCCCXXIII... editum*, Luceoriae [1818, 1822].
- Directorium officii Divini Dioecesis Camenecensis Podoliae ac Ecclesiarum in Bessarabia in Annum Xsti MDCCCXXXIII, MDCCCXXXVI... editum*, [b.m. 1832, 1835].
- Directorium Officii Divini Dioecesis Camenecensis Podoliae ac Ecclesiarum in Besarabia in annum Xsti 1837–1842, 1845–1846... editum*, [b.m. 1836–1841, 1844–1845].
- Directorium Officii Divini Dioecesis Camenecensis Podoliae ac Ecclesiarum in Besarabia in Annum Domini 1847–1850... editum*, Vilnae 1846–1849.
- Directorium Officii Divini Dioecesis Camenecensis Podoliae ac Ecclesiarum in Besarabia in Annum Domini 1851–1852... editum*, Kioviae 1850–1851.
- Directorium Officii Divini Dioecesis Camenecensis Podoliae ac Ecclesiarum in Besarabia in Annum Domini MDCCCLIII... editum*, Vilnae 1852.
- Directorium Officii Divini Dioecesis Camenecensis Podoliae ac Ecclesiarum in Besarabia in Annum Domini 1854–1856, Vilnae 1853–1855.*
- Directorium Officii Divini recitandi sacrique peragendi in Dioecesi Camenecensi in Annum Domini 1858–1859, Vilnae 1857–1858.*
- Directorium Officii Divini recitandi sacrique peragendi in Dioecesi Camenecensi in Annum Domini 1860–1861... editum*, Vilnae [1859–1860].
- Directorium Officii Divini recitandi sacrique peragendi in Dioecesi Camenecensi in Annum Domini 1862–1866... editum*, Vilnae 1861–1865.
- Directorium Officii Divini recitandi sacrique peragendi pro Dioecesi Camenecensi–Podoliae in Annum Domini 1857, Vilnae 1856.*
- Kalendarium Liturgicum Dioecesium Luceoriensis et Żytomiriensis nec noc Ecclesiarum P. Podoliensis... Anno Domini 1884 servandum*, Żytomiriae 1883.
- Kalendarium Liturgicum Dioecesium Luceoriensis et Żytomiriensis nec noc Ecclesiarum per Podoliam. Anno Domini 1889–1891 servandum*, Żytomiriae 1888–1890.

Ordo Divini officii ad usum Dioecesis Luceoriensis et Żytomiriensis pro anno 1875–1877, Varsoviae 1874–1876.

Pawlowski I.L., *List pasterski*, „Pamiętnik Religijno-Moralny” 1841, 1, t. 1, s. 598–604.

О бытіи въ Россіи для исповѣдающихъ Римскую вѣру шести Діоцезіямъ; о содержаніи Архіепископа, Епископовъ и при нихъ Суффрагановъ и Оффиціаловъ Генеральныхъ; о переносъ на апелляцію дѣль изъ Консисторій; о зависимости чиновъ и должностей церковныхъ, а также Семинарій и школъ отъ Архіереевъ; о запрещеніи принимать или помѣщать Иностранныхъ Духовныхъ; о именованіи Архіепископа Могилевскаго Митрополитомъ; о пребываніи его и о неимѣнни ему сношеній съ Иностранными землями, безъ дозволенія Верховной власти, 28 IV 1798 г. (№ 18.504) [w:] Полное собраніе законовъ Россійской имперіи съ 1649 года, Т. 25: 1798–1799, Петербургъ 1830, s. 222–224. „Санкт–Петербургскія Вѣдомости” 1839, 111, № 78.

II. LITERATURA

Abraham W., *Założenie biskupstwa łacińskiego w Kamieńcu Podolskim*, Lwów 1912.

Bar A., *Chołoniewski Myszka Stanisław (1791–1846)* [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. 3, W. Konopczyński (red.), Kraków 1927, s. 409–410.

B[artoszewicz J.], *Mackiewicz Franciszek Borgiasz Łukasz* [w:] *Encyklopedia powszechna*, t. 17, Warszawa 1864, s. 749.

Boudou A., *Stolica Święta a Rosja. Stosunki dyplomatyczne między niemi w XIX stuleciu*, t. 1: 1814–1847, Kraków 1928.

Długosz T., *Seminaria duchowne we wschodniej Polsce do 1800*, „Collectanea Theologica” 1935, 16, nr 1, s. 23–37.

Dobrzewicz T., *Wspomnienia z czasów, które przeżyłem*, Kraków 1883.

Dr Antoni J. [Rolle A.J.], *Zameczki podolskie na kresach multańskich*, t. 2: *Kamieniec nad Smotryczem*, Warszawa–Kraków 1880.

Dukała J., *Formacja alumnów diecezjalnych przez misjonarzy w latach 1675–1864*, „Nasza Przeszłość” 1996, 51, t. 86, s. 11–70.

[Gaworzewski J.], *Zgromadzenie Księży Misjonarzy w Polsce. Okres I: 1651–1864* [w:] *Księga pamiątkowa trzechsetlecia Zgromadzenia Księży Misjonarzy (1625–17 / IV–1925)*, Kraków 1925, s. 66–132.

Górski W.J., *Diecezja kamieniecka w drugiej połowie XVIII w. w czasach pontyfikatu biskupa Adama Stanisława Krasieńskiego*, „Nasza Przeszłość” 2018, 73, t. 130, s. 75–114.

Grabczak P., *Seminarium duchowne łucko-żytomierskiej diecezji 1798–1842*, Biały Dunajec–Ostróg 2006.

Janaczek S., Rospond S., *Bibliografia misjonarska 1651–1988*, Kraków 1988.

- Jujeczka S., *Klerycy z ziem polskich, litewskich i pruskich święceni w Rzymie (XVI – pocz. XX w.)*, Wrocław 2018.
- Kopiczko A., *Duchowieństwo katolickie diecezji warmińskiej w latach 1825–1821*, cz. 1, Olsztyn 2000, s. 75.
- Kubicki P., *Bojownicy kapłani za sprawę Kościoła i Ojczyzny w latach 1861–1915. Materiały z urzędowych świadectw władz rosyjskich, archiwów konsystorskich, narodowych, zakonnych i prywatnych oraz głosów prasy*, cz. 3: *Uzupełniająca pierwsze dwie*, t. 4: *Dawna Litwa i Białoruś. Dawne diecezje: mohylowska, kamieniecka, łucko-żytomierska i saratowska. Diecezja lwowska i przemyska obrz. łac. Arcybiskup J. Teodorowicz. Bojownicy kapłani i klerycy, których trudno określić, do jakiej należeli diecezji czy zakonu*, Sandomierz 1940.
- Kumor B., *Pawłowski Ignacy Ludwik (1776–1842)* [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. 25, E. Rostworowski (red.), Wrocław 1980, s. 500–501.
- Kumor B., *Ustrój i organizacja Kościoła polskiego w okresie niewoli narodowej 1772–1918*, Kraków 1980.
- Łukaszewicz J., *Historia szkół w Koronie i w Wielkim Księstwie Litewskim od najdawniejszych czasów aż do roku 1794*, t. 4, Poznań 1851.
- Marczyński W., *Statystyczne, topograficzne i historyczne opisanie guberni podolskiej z rycinami i mappami*, t. 1, Wilno 1820.
- Mucha J., *Organizacja diecezji kamienieckiej do 1795 roku*, „Roczniki Teologiczno-Kanoniczne” 1983, 30, z. 4, s. 61–284.
- Petrani A., *Kolegium duchowne w Petersburgu*, Lublin 1950.
- Prokop K.R., *Biskupi kamienieccy od średniowiecza do współczesności*, Biały Dunajec–Ostróg 2007.
- Prokop K.R., *Wypisy źródłowe do biografii polskich biskupów i opatów z czasów Rzeczypospolitej Obojga Narodów oraz niewoli narodowej doby zaborów (XVI–XIX w.)*, cz. XI, „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne” 2012, 98, s. 309–392.
- Rittner R., *Prawo kościelne katolickie*, Lwów 1878.
- Rospond S., *Formacja alumnów w polskich seminariach diecezjalnych pod zarządem Zgromadzenia Księży Misjonarzy (1675–1864)*, „Nasza Przeszłość” 2012, 67, t. 117, s. 7–26.
- Smora [Giżycki J.M.], *Z przeszłości obydwóch zgromadzeń w zaborze rosyjskim*, cz. 5: *Seminaria dyecezalne pod zarządem Księży Misjonarzy*, „Roczniki Obydwóch Zgromadzeń Św. Wincentego a Paulo” 1913, 19, nr 3, s. 226–249.
- Szczepaniak J., *Duchowieństwo diecezji kamienieckiej w przededniu powstania listopadowego*, „Textus et Studia” 2016, 2, nr 3 (7), s. 115–142.
- Szczepaniak J., *Duchowieństwo diecezji krakowskiej w XVIII wieku. Studium prozopograficzne*, Kraków 2010.
- Wałczyk R., *Zarys dziejów kapituły w aspekcie historyczno-prawnym jako organu kolegialnego diecezji do soboru trydenckiego*, „Resovia Sacra” 2014, 21, s. 470–483.

- Wasilewski J., *Arcybiskupi i administratorowie archidiecezji mohylowskiej*, Pińsk 1930.
- Worotyński W., *Seminarium Główne w Wilnie*, t. 1: *Powstanie i pierwszy okres dziejów (1803–1816)*, Wilno 1935.
- Worotyński W., *Seminarium Główne w Wilnie*, t. 2: *Drugi okres dziejów i zniesienia (1816–1833)*, Kraków 1938.
- Wyczawski H., *Wprowadzenie do studiów w archiwach kościelnych*, Warszawa 1956.
- Wysocki S., *Seminarium Zamkowe w Krakowie, jego dzieje i rozwój*, Lwów 1910.
- Zachorowski S., *Rozwój i ustrój kapituł polskich w wiekach średnich*, Kraków 1912.
- Рашин А.Г., *Население России за 100 лет (1811–1913 гг.). Статистические очерки*, С.Г. Струмилина (ред.), Москва 1956.
- Рубакинъ Н.А., *Россия въ цифрахъ. Страна. Народъ. Сословія. Классы. Опытъ статистической характеристики сословно-классоваго состава населенія русскаго государства*, С. Петербургъ 1912.
-